

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 44 [2778]

Пятніца, 31 кастрычніка 1975 г.

Цана 8 кап.

САВЕЦКІЯ ВУЧОНЫЯ, ІНЖЫНЕРЫ І ТЭХНІКІ! РАЦЫНАЛІЗАТАРЫ І ВІНАХОДНІКІ! УСЯМЕРНА ПАСКАРАЙЦЕ НАВУКОВА-ТЭХНІЧНЫ ПРАГРЭС ВА УСІХ ГАЛІНАХ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ, ПАВЫШАЙЦЕ УЗРОВЕНЬ НАВУКОВЫХ І КАНСТРУКТАРСКІХ РАСПРАЦОВАК!

СЛАВА САВЕЦКАЙ НАВУЦЫ, ЯКАЯ УНОСІЦЬ ДАСТОЙНЫ УКЛАД У БУДАЎНІЦТВА КАМУНІЗМУ!

(З Заклікаў ЦК КПСС да 58-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

Адлюстраванне паверхні планеты Венеры на месцы пасадкі спускаемага апарата станцыі «Венера-10». На адлюстраванні відаць паверхню планеты, Уніца: светлы сегмент — частка пасадкавай будовы. Светлае паласа з ніжняга калянага страліна. Поласа на здымку — частка перадачы інфармацыі аб працы навуковай апаратуры. (Адлюстраванне публікацыя без папірэдыі апрацоўкі). ТАСС.

ГАНАРЫМСЯ!

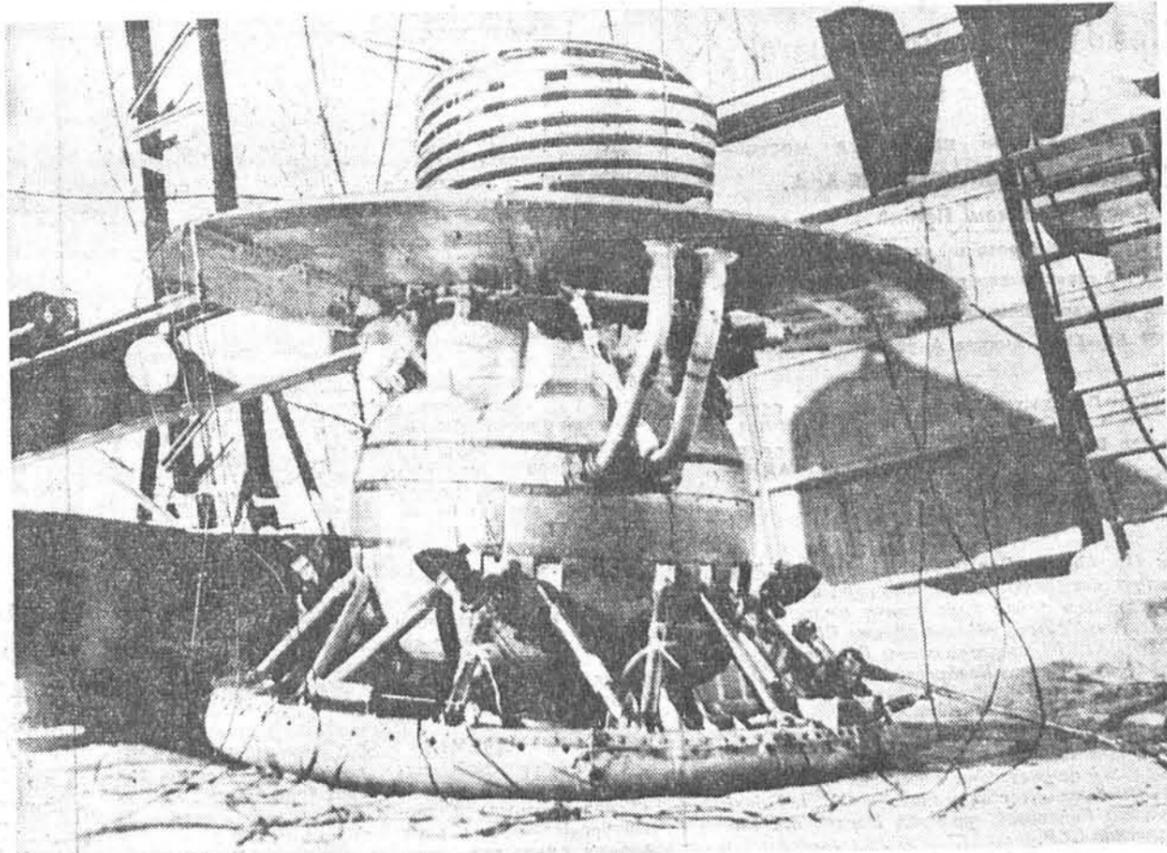
Сёння ўвага ўсяго чалавецтва зноў прыкавана да выдатнага навуковага здзяйснення Краіны Саветаў, якая ў каторы ўжо раз ажыццявіла бліскучы касмічны эксперымент.

Дзве савецкія міжпланетныя аўтаматычныя станцыі «Венера-9» і «Венера-10» дасягнулі далёкай і загадкавай Венеры і сталі яе штучнымі спадарожнікамі. Акрамя гэтага, ажыццёўлена мяккая пасадка ў розных раёнах паверхні планеты са спускаемых апаратаў гэтых станцыяў і атрыманы ўнікальныя адлюстраванні паверхні планеты ў месцы пасадкі.

«Паспяхова палёт аўтаматычных станцыяў «Венера-9» і «Венера-10» — вялікая перамога савецкай навукі і тэхнікі, буйны ўклад у сусветную навуку, які мае важнае значэнне для ўсяго чалавецтва», — падкрэсліваецца ў віншаванні Цэнтральнага Камітэта КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР вучоным, канструктарам, інжынерам, тэхнікам і рабочым, усім калектывам і арганізацыям, якія прымалі ўдзел у стварэнні і запуску аўтаматычных міжпланетных станцыяў «Венера-9» і «Венера-10».

Мы, дзеячы культуры і мастацтва, як і ўсе савецкія людзі ганарымся гэтай бліскавай перамогай, якая набывае асаблівы сэнс напярэдадні вялікай падзеі ў нашым жыцці — XXV з'езда КПСС.

В. ВЯРСОЦКІ,
адказны сакратар
праўлення Саюза
мастаноў БССР.

Аналог спускаемага апарата міжпланетных станцыяў «Венера-9» і «Венера-10» на выпрабавальным стэндзе. ТАСС.

УЖО НЕ ФАНТАСТЫКА

Планета-прыгажуня, планета-загадка. Такой ведалі Венеру зямляне з таго часу, як Міхаіл Ламаносаў адкрыў яе атмасферу. Шчыльныя аблокі хавалі ранішняю зорку ад людскіх вачэй. І нарадзіліся легенды, і ўяўлялася, што там, пад густымі хмарамі квітнее, буе жыццё. Так думалі нават некаторыя вучоныя. А пра пісьменнікаў і казаць няма чаго. Загадкі Венеры былі невычэрпнай крыніцай фантастычных сюжэтаў для кніг, у якіх першаадкрывальнікі Венеры блукалі ў дрыгавяных балотах, прадзіраліся праз не-

праходныя трапічныя лясы, змагаліся супраць страшылішчаў, падобных на дагістарычных зямных дыназаўраў. Людзі ўсур'ез лічылі, што Венера паўтарае ў сваім развіцці Зямлю, толькі са спазненнем на «якіх-небудзь» паўтара мільярда гадоў...

Але якімі б цудоўнымі ні былі мары, навука заўсёды грунтуецца толькі на правяраных фактах. І, напэўна, таму, як толькі стала магчымым, да ранішняй зоркі накіраваліся савецкія міжпланетныя аўтаматычныя станцыі. «Венера-1», «Венера-

2», «Венера-9», «Венера-10».

Вынікі даследавання нашай бліжэйшай суседкі аказаліся ашаламляльнымі. Яны разаялі нашу мару, у якой было нешта ад спрадвечнага спадзявання чалавека, што побач у космасе існуе жыццё, падобнае на зямное. Мы не ў крыўдзе за гэта.

У гэтыя дні ўвесь свет з вялікім захапленнем ўглядаецца ў фотаздымкі венерыянскай паверхні, зробленыя нашымі станцыямі. Уражвае фантастычны подзвіг савецкай навукі, якая здолела зрабіць такое велі-

нае адкрыццё. Гэта ж толькі падумаць: дзве аўтаматычныя станцыі, пераадолеўшы больш за трыста мільянаў кіламетраў касмічнай прасторы, дакладна апусцілі спецыяльны апарат на самую паверхню планеты, дзе тэмпература каля пяцісот градусаў гарачыні і ціск — дзевяноста атмасфер. І пайшлі на Зямлю доўгачаканыя хвалі з каштоўнай навуковай інфармацыяй.

Даследаванне Венеры — новы гістарычны подзвіг савецкай навукі. Ён больш фантастычны за самыя смелыя прадказванні фантастычнай літаратуры. А гэта — цудоўна!

Ул. ШЫЦІК.

НАДЗЁННЫЯ ПРАБЛЕМЫ ЛІТАРАТАРАЎ

Адкрыты партыйны сход, які адбыўся ў Саюзе пісьмennisкаў БССР 28 кастрычніка, абмеркаваў пытанне: «Сучасная проза на старонках часопісаў «Польмя», «Неман», «Малодосць» і «Беларусь» у святле надрыхтоўкі да XXV з'езда КПСС». З дакладам выступіў навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры АН БССР М. Тычына.

Адначасна значэнне літаратуры, ролю пісьмennisка ў жыцці нашага грамадства, уплыў іх твораў на

свядомасць савецкага чалавека, прамоўца падрабязна спыніўся на дзейнасці беларускіх перыядычных выданняў, зрабіў падрабязны аналіз надрукаваных на іх старонках твораў. Героямі многіх рамануў, апавесцей, апавяданняў і нарысаў з'яўляюцца геологі, шахцёры, рабочыя, калгаснікі, касманаўты, кіраўнікі прадпрыемстваў, партыйныя і савецкія работнікі.

Усё гэта пашырае ўяўленне чытачоў аб маштабах грамадска-палітычнага жыцця на-

шай рэспублікі, працоўных справах савецкага народа па выкананню рашэнняў XXIV з'езда КПСС і разгортанню шырокага сацыялістычнага спаборніцтва за дастоўную сустрэчу чарговага XXV з'езда партыі.

Аднак, адначасна дакладчык, на старонках часопісаў сустракаюцца яшчэ пасродныя, павярхоўныя публікацыі, напісаныя без глыбокага ведання жыцця, тых сацыяльных працэсаў, якія адбываюцца ў нашай краіне.

У спрэчках выступілі А. Савельчаў, Г. Шыловіч, М. Кругавы, С. Шушкевіч, Г. Кляўко.

А. ПЯТРОВІЧ.

23 — 24 кастрычніка ў Акадэміі навук БССР адбылася навукова-тэарэтычная канферэнцыя «Жыццёвая праўда і сучаснае мастацкае мысленне», валаджаная Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы і навуковым саветам «Гісторыя літаратуры».

Канферэнцыю ўступным словам адкрыў дырэктар інстытута, член-карэспандэнт АН БССР І. Навуменка. У дакладах і паведамленнях, якія зрабілі супрацоўнікі інстытута і вышэйшых навуковых устаноў Гомеля, Гродна, Магілёва і Мінска, атрымалі асяццеленне такія праблемы, як: «Дынамі-

ПРА СУЧАСНАЕ МАСТАЦКАЕ МЫСЛЕННЕ

ка жыцця і рукомасць сюжэтная — кампазіцыйных форм», «Мастацкая тыпізацыя як працэс», «Эвалюцыя лірычных жанраў на сучасным этапе», «Традыцыі Янкі Купалы і развіццё беларускага верша» і інш.

На канферэнцыі выступілі супрацоўнікі Інстытута літаратуры і мовы АН Літоўскай ССР, з якім Інстытут літаратуры АН БССР заключыў дагавор на сацыялістычнае спаборніцтва. В. Галініс і

Ю. Сцяпіншэ прачыталі даклады аб найважнейшых праблемах і асаблівасцях сучаснага літоўскага рамана і паэзіі.

Вынікі канферэнцыі падвялі Н. Пяркін і І. Навуменка.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАМ!

У К А З Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

Аб узнагароджанні народнага мастака
Беларускай ССР **БЕМБЕЛЯ А. А.**

ордэнам Леніна

За вялікія заслугі ў развіцці савецкага выяўленчага мастацтва і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагародзіць народнага мастака Беларускай ССР **БЕМБЕЛЯ Андрэя Ануфрыевіча** ордэнам **ЛЕНІНА**.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР **М. ПАДГОРНЫ**.

Секратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР **М. ГЕАРГАДЗЕ**.

Масква, Крэмль,
29 кастрычніка 1975 г.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую актыўную работу ў друку і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння рэдактар каліўскай раённай газеты «Слава праці» **Віктар Адамавіч СЕМЯНКЕВІЧ** узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за вялікія заслугі ў падрыхтоўцы музычных кадраў рэспублікі Мінскае музычнае вучылішча імя **М. І. Глінкі** ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

РАЗВІВАЦЬ СУВЯЗІ З ГРАМАДСКАСЦЮ ЗАРУБЕЖНЫХ КРАІН

Тысячы людзей самых розных прафесій з'яўляюцца актывістамі Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі. Таварыства праводзіць вялікую работу па прапагандзе сярод зарубешнай грамадскасці міралюбівай знешняй

палітыкі КПСС і Савецкай дзяржавы, паспехаў нашага народа ў рэалізацыі рашэнняў XXIV з'езда КПСС, дзясяцігоддзяў рэспублікі ў развіцці эканомікі, навукі і культуры.

Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі кра-

інамі ўстанавіла і падтрымлівае пастаянныя кантакты з 312 арганізацыямі ў 67 дзяржавах. За граніцу накіроўваюцца грамадска-палітычная, даведачная-інфармацыйная, мастацкая і спецыяльная літаратура, дакументальныя фільмы аб рэспубліцы, выстаўкі

Чатырнаццаць калектываў мастацкай самадзейнасці працуюць у Палацы культуры Гомельскага абласнога ўпраўлення бытавога абслугоўвання. Яны аб'ядноўваюць больш трохсот аматараў тэатра, музыкі, танцаў. Асаблівай папулярнасцю карыстаецца вальны ансамбль «Рэчанька». За дзесяць гадоў існавання ён выступаў на сценах многіх дамоў культуры рэспублікі. Ансамбль удастоены звання «народны».

На здымку: кіраўнік ансамбля «Рэчанька» Пётр Кірэйшаў праводзіць чарговую рэпетыцыю.

Фота І. ЮДАША (БЕЛТА).

ТЭМЫ, НАРОДЖАНЫЯ ЖЫЦЦЁМ

У залах Акадэміі мастацтваў СССР у Маскве адкрылася чарговая Усесаюзная выстаўка дыпломных работ студэнтаў мастацкіх ВНУ СССР. У цэнтры ўвагі маладых мастакоў тэма Радзімы, яе мінулае і сучаснае. Імяненне да сацыяльнай тэматыкі — агульнае для ўсіх удзельнікаў экспазіцыі.

Выпускнікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага

інстытута паказваюць наля двух дзесяткаў твораў. Работы В. Сулкоўскага «На родным Палессі», Э. Белуграва «Над Бярэзінай», Г. Жарына «Песня», А. Жгуна «Слова аб родным краі», В. Ткачова «Зямля» і іншых атрымалі вышэйшую ацэнку дзяржаўнай экзамінацыйнай камісіі — «выдатна». Цяпер у студэнцкіх работ самая шырокая аўдыторыя.

БЕЛТА.

РАДКІ З ПІСЕМ

Гродзенскія артысты павывалі нядаўна ў Палінежысе, дзе пазнаёміліся з гісторыяй тэатра братняй рэспублікі, паглядзелі спектакль «Тапец смерці» па п'есе А. Стрындберга, пастаўленага народным артыстам СССР Ю. Мільцінсам.

Пасля ў дружалюбнай гутарцы з імі Ю. Мільцініс раскажаў аб творчым шляху павявешскага тэатра, яго выдучых акцёрах. Госці падзяліліся сваімі ўражаннямі ад спектакля.

У. ДЗЕМІН.

У Дубровенскай музычнай школе адбыўся «Вечар сустрэчы з першакурснікамі», на якім, акрамя кашэрта, пра-

водзіўся конкурс малюнкаў пад дэвізам «Аб чым раскажала музыка». У іх вельмі змястоўна выказалі свае думкі вучні аб сыграных імі ж творах.

У. ВОЛАХ.

Амаль кожны дзень у адрас фундаментальнай бібліятэкі АН БССР імя Якуба Коласа паступае літаратура, што выдаецца за межамі нашай краіны. Абмен кніжнымі навінкамі праводзіцца з 580 зарубешнымі навуковымі арганізацыямі, бібліятэкамі і выдавецтвамі 39 краін свету. Пераважае месца займае літаратура даведачнага характара.

Л. ФРЫД.

КІНАКРЫТЫКІ АБМЯРКОЎАЮЦЬ ПЛАНЫ

На чарговым пасяджэнні секцыі крытыкі Саюза кінематаграфістаў БССР абмеркаваны планы работы на апошні месяц гэтага і першую палову 1976 гадоў. Старшыня секцыі кандыдат мастацтвазнаўства А. Красінекі зрабіў шырокую інфармацыю аб мерапрыемствах, якія належыць правесці ў Доме кіно. Асноўныя з іх — прагляд і абмеркаванне мастацкіх, дакументальных і тэлевізійных фільмаў вытворчасці студыі «Беларусьфільм». Так, у лістападзе вырашана шырока абмеркаваць савецка-балгарскую кінастужку «Братунка» і фільм «Час не чакае» (па раману Дж. Лондана).

Асабліва гаворка пойдзе пра фільмы аб нашых сучасніках, фільмы, прысвечаныя XXV з'езду КПСС, якія створаны і ствараюцца ў творчым аб'яднанні «Летаніс». Абмеркаванне будзе праходзіць з удзелам іх аўтараў, шырокай грамадскасці.

Мяркуючы па складзе на пасяджэнні секцыі плану намычаным рознымі мерапрыемствамі аб'явае быць наступны год. Кінематаграфісты разгорнуць вялікую работу ў святле рашэнняў XXV з'езда партыі. Тут варта ў першую чаргу

ПРАМЫСЛОВАСЦЬ РЭСПУБЛІКІ ВЫКАНАЛА ПЛАН ДЗЕВЯЦІ МЕСЯЦАЎ

Работнікі прамысловасці Беларускай ССР сустракаюць 58-ю гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі новымі працоўнымі поспехамі. Як паведамляе ЦСУ СССР 28 кастрычніка выкананы план дзесяці месяцаў па рэалізацыі прадукцыі і вытворчасці большасці важнейшых відаў вырабы. Аб'ём прамысловай вытворчасці да адпаведнага перыяду мінулага года павялічыўся на 10,3 працэнта.

Да канца месяца звыш плана будзе выпушчана значная колькасць асвятляльных электралямп, металарэзных станкоў, трактарных прычэпаў, мінеральных угнаенняў, хімічных валоканаў і ніцей, аўтакарышак, паперы, кардону, ільновалакна, швейных і кандытарскіх вырабаў, многіх відаў тавараў культурна-бытавога прызначэння і гаспадарчага ўжытку.

БЕЛТА.

назваць такія мерапрыемствы, як канферэнцыя, прысвечаная вышкім дзейнасці студыі «Беларусьфільм» за 1975 год, семінар кінакрытыкаў з запрашэннем на яго дзевяці кінамастатва з Масквы, дзе апрача тэарэтычнай часткі мяркуецца арганізаваць паказ твораў і іх грунтоўнае абмеркаванне.

Выхад кожнай новай кнігі па праблемах кіно таксама стане прадметам усеабавага абмеркавання, як гэта і рабілася заўсёды, ва ўсе гады.

Члены секцыі крытыкі прызначылі метагодным правесці спецаб'ядноўную дыскусію, аб ідэяна-тэарэтычным узроўні кіналекцыйнай прапаганды ў рэспубліцы, якія выступленняў лектараў перад аўдыторыямі рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, студэнтаў, воінаў і с. д.

Разгледжана таксама пытанне аб вылучэнні кандыдатур для прэміравання за лепшую работу ў галіне кінакрытыкі за 1975 год.

У абмеркаванні мерапрыемстваў прынялі актыўны ўдзел кандыдаты м а е т а ц т в а з а с т а в а Г. Падбарэскі, Г. Раўніцаў, В. Смоль, кандыдат філасофскіх навук Е. Бондарова.

Пасля пасяджэння адбыўся прагляд мастацкага фільма «Як гартавалася сталь».

БЕЛТА.

НА ДАЛОНІ ўмяшчаецца не менш чым паўтара дзесятка гэтых прыбораў. Так, гэта сапраўдныя паўправадніковыя прыборы, хаця памерам кожны не намогва большы за таблетку аспірына, ды і формай нагадвае яе. А «таблеткі» сапраўды цудоўныя. Без іх не кранеца з месца ні сучасны трактар, ні шматтонны самазвал. Называюцца яны дакладна—сілавая паўправадніковая вентылялі. Прызначэнне іх—пераўтварэнне пераменнага току ў пастаянны. Некалькі такіх вентыляў запрэсоўваюцца ў блокі, а бло-

ера цудоўнейшыя «таблеткі». Непасрэдныя адрасы, па якіх ідзе прадукцыя завода—Волжскі аўтамабільны завод, Мінскія аўтамабільны і трактарныя заводы, прадпрыемствы Польшчы і Балгарыі.

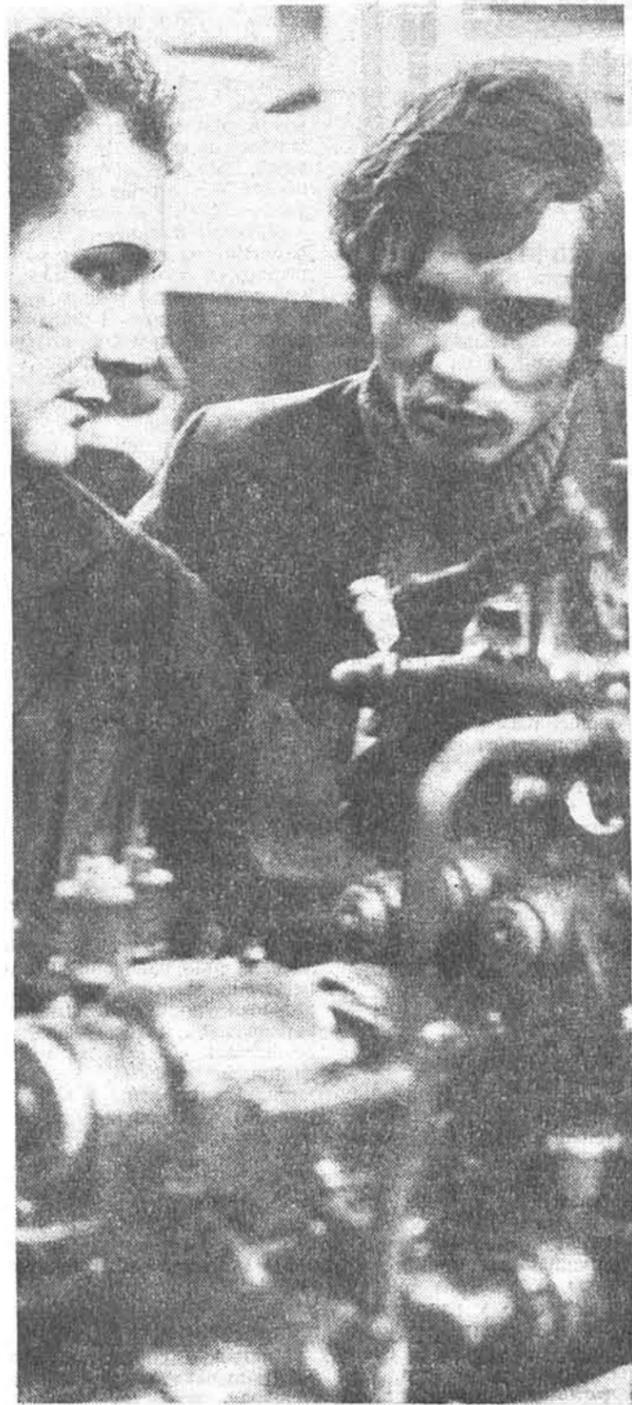
Навукова-тэхнічная рэвалюцыя... Сёння без гэтых слоў не абыходзіцца гаворка аб узроўні сучаснай прамысловасці, сельскагаспадарчай вытворчасці. Новыя машыны, станкі, новая тэхналогія, арганізацыя працы... Але можна і трэба гаварыць у гэтым плане і аб новых людзях, якія з'яўляюцца галоўнай рухаючай сілай навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Іх на Маладзечанскім заводзе сілавых паўправадніковых вентыляў, пра які мы сёння разказваем, нямала.

Міхаіл Канстанцінавіч Лукша, майстар механічнага цэха. Высокі, з усмешлівымі вачамі. Яму дваццаць шэсць гадоў. З іх пяць—з першага дня—ён працуе на гэтым прадпрыемстве. Чым славуты Міхаіл Лукша? Ён лаўрэат прэміі Усесаюзнага таварыства вынаходнікаў і рацыяналізатараў. Ад нашай рэ-

за 9 месяцаў 220 тысяч вентыляў, выпушчана—395 тысяч. Зроблена звыш плана прадукцыі на 960 тысяч рублёў. І яшчэ такія паказчыкі: заданне па рэалізацыі прадукцыі за 9 месяцаў было выканана да 10 верасня. Здача прадукцыі ў адзел тэхкантроля з першага прад'яўлення склала 98 працэнтаў.

На заводскай пляцоўцы ўзводзяцца новыя карпусы. Але рабочыя вырашылі ўжо сёлета даць прадукцыі столькі, колькі прадугледжвалася даць пасля пуску другой чаргі.

Наш разказ аб заводзе быў бы няпоўным, калі б мы абмінулі культурнае жыццё калектыву. Прадпрыемства, як мы ўжо зазначылі, маладое, равеснік пяцігодкі, але тут стала мастацкая самадзейнасць, у якой прымае ўдзел звыш 150 чалавек. І жаночы хор, танцавальны і драматычны калектывы, эстрадны і духавы аркестры, агітбрыгада неаднаразова заааёўвалі прызавыя месцы на абласным і гарадскім аглядах.

М. ЗАМСКІ.

Ад майстра М. Лукшы (справа) заўсёды чакаюць парадзі.

Камсамольска-маладзёжная брыгада завода славіцца сваімі справамі. Злева направа: Н. Маслава, Ф. Свірыда, В. Амроміна, В. Грыневіч, Л. Акульская, В. Галун.

Фота аўтара.

РАБОЧЫ ГАРТ

кі ў сваю чаргу мацуюцца ў генератары.

Каб можна было ўявіць складанасць вырабу гэтай «таблеткі» дадаю, што тэхналагічны працэс уключае больш за сто аперацый.

Мы ў цэху зборкі аўтамабільных дыядаў-вентыляў. Ля ўваходу нам выдуюць бялюткія халаты і такія ж пілоткі. Тут падтрымліваецца стэрыльная чысціня, або, як гавораць, вакуумны рэжым. Уся столь у яркіх люмінісцэнтных лямпах, якія льюць на доўгія сталы з абсталяваннем роўнае святло. Нязвычайна для заводскага цэха чысціня.

Начальнік цэха Мікалай Андрэвіч Цюракін знаёміць нас з майстрам Верай Пятроўнай Галун. Гэта на яе ўчастку працуе аўтамабільна-машынабудаўнічая брыгада, якая заваявала першае месца ва Усесаюзным спаборніцтве камсамольска-маладзёжных брыгад. У брыгадзе 19 дзяўчат. Усе яны ўдарнікі камуністычнай працы. Большасць заваявала права мець асабістае кляймо. Гэта значыць—здаваць прадукцыю без аддзела тэхнічнага кантролю. На рахунку брыгады шмат выдатных спраў. У свой калектыв дзяўчаты ўключылі Героя Савецкага Саюза Андрэя Валынца, што загінуў пры вызваленні Маладзечна, і выконваюць за яго дадатковую норму. Заробленыя такім чынам 800 рублёў брыгада аддала ў Фонд міру.

Маладыя, усмешлівыя дзявочы твары. Брыгадзір Францішка Свірыда, камсорг Вера Амроміна, маркіроўшчыца Ванда Трыгальчык... Розныя яны і, разам з тым, у нечым вельмі падобныя. Мо ў няўсімслівасці, аптымізму, уласцівымі юнацтва, радасці, з якой яны робяць сваю справу.

Плывуць і плывуць з канва-

публікі ў мінулым годзе такога гонару ўдасціліся толькі два чалавекі, у тым ліку і ён, М. Лукша.

Завод яшчэ будаваўся, калі яго паслалі стажыравацца на аналагічнае прадпрыемства ў Саранск. Адтуль Міша прыехаў наладчыкам вадародных печаў. Потым стаў выконваючым абавязкі майстра і, нарэшце, майстрам.

Міхаіл з тых, пра каго кажучы—самародкі. На рахунку Лукшы дзесяткі рацыяналізатарскіх прапаноў. Па яго ініцыятыве быў перабудаваны канвеер вадародных печаў, старая канструкцыя якога не забяспечвала бесперабойнай работы. Па яго прапанове па-новаму пачалі праводзіць і пайку ізалятараў, адпал срэбра і г. д. У мінулым годзе агульны эканамічны эффект ад укаранення рацыяналізацый Міхаіла Лукшы склаў 115 тысяч рублёў. Ён быў прызначаны лепшым рацыяналізатарам Мінскай вобласці.

Такіх выдатных людзей на заводзе нямала. За гады дзевятай пяцігодкі 13 чалавек тут былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі, 26 рабочых—знакам ударніка пяцігодкі.

Калектыву завода, які стаў на працоўную вахту ў гонар XXV з'езда КПСС, змагаецца за прысваенне яму звання «Прадпрыемства высокай культуры вытворчасці». Для гэтага ёсць усе падставы.

У пакоі, дзе знаходзіцца заводскі прафсаюзны камітэт, вісіць дошка з прынятымі сацыялістычнымі абавязальствамі на гэты год. Старшыня заўкома Уладзімір Дзмітрыевіч Пивавараў падводзіць нас да яе і з гонарам гаворыць:

— Амаль усе паказчыкі перавыкананы. У прыватнасці, згодна з сустрэчнымі планам, завод павінен быў выпусціць

перападрыхтоўкі журналісцкіх кадраў».

З дакладам выступіў намеснік загадчыка аддзела прапаганды ЦК КПСС Ю. А. Складароў.

На пленуме выступілі старшыня праўлення Саюза журналістаў СССР, галоўны рэдактар газеты «Правда» М. В. Зямлянін, старшыня праўлення Ленінградскай абласной арганіза-

цыі, рэдактар газеты «Ленінградская правда» А. К. Варсочкін, намеснік генеральнага дырэктара ТАСС В. П. Хатунцаў, старшыня праўлення Саюза журналістаў Беларусі, рэдактар газеты «Звязда» А. А. Тоўсцік, сакратар праўлення Саюза журналістаў СССР, старшыня праўлення Саюза журналістаў Арменіі А. В. Хачыкян, намеснік міністра вышэйшай і

сярэдняй спецыяльнай адукацыі СССР Н. С. Ягораў, сакратар праўлення Саюза журналістаў СССР, старшыня Саюза журналістаў Узбекістана З. І. Есенбаеў, сакратар праўлення Саюза журналістаў СССР, старшыня Саюза журналістаў Малдавіі В. Н. Петраш, дэкан факультэтаў і журналістыкі Маскоўскага і Кіеўскага ўніверсітэтаў Я. Н. Засурскі, Д. М. Прылюк і іншыя.

У прынятай пастанове пленум запэўніў Цэнтральны Камітэт КПСС, што Саюз журналістаў СССР, яго арганізацыі ўносяць дастойны ўклад у вырашэнне задач, пастаўленых ЦК КПСС у справе паляпшэння падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі журналісцкіх кадраў; у барацьбе савецкага народа за дастойную сустрэчу XXV з'езда КПСС.

(Кар. ТАСС).

ПЛЕНУМ СІЮЗА ЖУРНАЛІСТАЎ СССР

28 кастрычніка адбыўся пленум праўлення Саюза журналістаў СССР. Ён абмеркаваў пытанне аб рабоце Саюза журналістаў СССР па выкананню паставы ЦК КПСС «Аб мерах па паляпшэнню падрыхтоўкі і

ЯШЧЭ адна кніга маладога празаіка, маладога, безумоўна, не па ўзросту (Іван Панчанка ніяка зведзеў жыццёвых сцэнак), а па творчаму стажу. Імя яго на старонках перыядычных выданняў з'явілася некалькі гадоў назад. Стаяла яно над карэспандэнцыямі, нарысамі і апавяданнямі. Апошнія ў большасці сваёй таксама мелі дакументальную аснову, а героі твораў — прататыпаў. Гэта пахвальна, што аўтар-пачатковец пры багатай унутранай біяграфіі, без якой не можа быць пісьменніка, мае значны набытак уласных назіранняў.

Праўда, нельга пагадзіцца з Аляксандрам Міронавым, аўтарам цёплай прадмоўкі да зборніка «З'явілася (Імя аўтара—А. М.) і, як гэта не вельмі часта бывае, адразу прыцягнула да напісанага ім, і б сказаў, дображаданую ўвагу чытачоў». Усё-такі ў словах гэтых больш жаданага, чым рэальнага.

У зборнік «Парваныя струны» ўвайшло адзінаццаць апавяданняў. Кніжка атрымалася ладная, калі ўлічыць выдавецкія магчымасці. Аднак чым жа ён, І. Панчанка, адметны ад сваіх таварышаў па яру? Што вабціць у яго творах?

Першае, што адразу заўважаецца, тонкі гумар. Не выкрывальны сатыра, якая таксама вельмі патрэбна нашай літаратуры, а добрая, цёпла аўтарская ўсмішка. І Панчанка—пісьменнік назіральны. Убачыўшы той ці іншы недахоп у паводзінах людзей і ў іх характарах, ён не сляпаецца выказаць свае адносіны да адмоўнага. Ён дае магчымасць чытачу глядзець на гэта збоку, а тады зрабіць аднаведныя вывады.

Менавіта ў такім плане напісана апавяданне «Лёнька з Карпілаўкі», якім адкрываецца кніжка. У хлопца свае паўсудзіныя клопаты. Працуе ён кінамеханікам у вёсцы, а вось месячныя планы выконвае не заўсёды. Не хвотна ідуць вясковыя ў сельскі клуб. Малавата моладзі, у кожнай хаце тэлевізар... І «бедны» Лёнька ў ацэнцы паводзін людзей празмерна рэзкі і катэгарычны. Не падабаецца яму калгасны ветэрынар: «противный человек», «дылда волостая». Шчыра, па-сапраўднаму кахае хлопец бібліятэкарку Тоню, але прыраўнуе, і ў роспачы падумае: «вертиховстка чертова».

Аднак не трэба быць пасенлівым у ацэнцы характараў Лёнькі. Шчодры, душэўны ён чалавек. І аўтар, які добра ведае вясковы побыт, тонка адчувае і бачыць сённяшняе жыццё, прымусяць нас палюбіць гэтага крыху баламутнага хлопца, убачыць у ім прыгожае, пераканацца ў яго надзвычайнай даверлівасці, што ідзе ад адкрытасці, уражлівасці.

Вязе Лёнька ў вёску чарговую стужку «Каліна чырвоная». Разгаварыўся з дэдам Антонам, адчуў, што чалавек гэта «свой», і вочы ў хланца загараліся. А што, калі паказаць старому фільм! Не ў клубе, вядома, а ў... хаце! Лёнька так разважае: план «гарыць», вясковыя ў клуб не пойдучы, а тут дзед гаворыць: «Тры рубля мне баба дала, сказала, куда хочеш их девай, хоть выпей».

І. Панчанка, Парваныя струны. Апавяданні. На рускай мове. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

с нем. Но я до водки не очень... Три рубля могу дать».

Вестка аб тым, што ў хаце старога Антона дэманстраваўся фільм, малакай разнеслася па вёсцы. Назаўтра ў клубе было паўнотка калгаснікаў. Усе прыйшлі паглядзець «Каліну чырвоную».

Харошы чалавек Лёнька. Чытаеш пра яго, крыху ўсміхаешся, а больш задумваешся і верыш, што наперадзе ў хлопца прамое і шырокае жыццё. Зразумее яноную шчырасць Тоня, адчуе адкрытасць аднавяскоўцы. Бо жыве Лёнька для людзей, без іх ён нішто.

Панчанку-гумарыста добра дапаўняе Панчанка-аналітык. У лепшых яго творах («Сударынька», «Песня дарогу знойдзе», «Парваныя стру-

ШТО ТАМ, ДАЛЕЙ?

ны») аўтар у будзённым, звычайным бачыць вабнасць і характэрна, у ненавязлівых, тыповых сітуацыях паказвае людзей, якія паводзінамі сваімі даюць чытачу пэўныя маральныя ўрокі, магчымаць паразважаць, штосьці пераасэнсаваць, у нечым пагадзіцца, а магчыма, паспрачацца і з героямі, і з аўтарам. Ён жа не сляпаецца паставіць кропку над «і». Сюжэт можа нечакана абарвацца, бо ён ужо завяршыўся лагічна, над падтэкстам жа задумаецца чытач. Ён ужо зблізіўся з героямі, ён на нейкі момант забыўся, што перад ім усяго-наўсяго літаратурныя персанажы, а не жывыя, рэальныя людзі.

Мяккая, добрая Каця («Сударынька»), у якой не склалася асабістае жыццё, Марыя Мікалаеўна («Парваныя струны») — жанчына ўжо немаладая, але адзінокая, бо сын не можа дараваць таго, што яна некалі ў маладосці яго пакінула; трактарыст Селявін, чалавек сямейны, а вась аднойчы аступіўся, сваёй перад жыццёвым дробязямі і ледзь не развёўся з жонкай. («Песня дарогу знойдзе»)

Мы ведалі такіх людзей, а магчыма, і сёння сустракаемся з імі: у сваім шматпаварковым доме, на рабочым, сябруем з некааторымі. Падобныя сюжэтныя навароты заўважалі ў творах іншых аўтараў. І ўсё ж героі І. Панчанкі ўзрушылі па-свойму, яны яшчэ і яшчэ раз прымусяць нас задумацца над простым і ў той жа час нялёгкім пытаннем: а хто ты ёсць, чалавек, і ўрэшце, дзеля чаго і дзеля каго жывеш на свеце. Пісьменнік паўстае перад намі не толькі тонкім псіхалагам, своеасаблівым настаўнікам, але і маральным суддзёй, які дае свой урок «нравственності».

Гэта асабліва назіраецца ў апавяданні «Сударынька». Не ведаю, як іншым, а мне хочацца зразумець Елізавету Селявістраўну, маці Каці, якая раіць даччы, нарадзіць дзіця, бо ёсць чалавек, якога яна кахае, хоць той і жанаты.

Тут свая псіхалогія і аўтарская заўвага, што «... со стены молча смотрели в тревожную пустоту дома трое мужчин и ждали...», асабліва ўхваляўся. З партрэта глядзяць бацька і браты Каці, якія загінулі на франтах Вялікай Айчыннай, глядзяць і ў гэтым нямым позірку няма асуджэння, у ім адчуваецца жаданне бачыць яе шчаслівай.

І. Панчанка як пісьменнік,

творчая індывідуальнасць яшчэ толькі фарміруецца (увогуле, тут нічога дзіўнага няма. Аблічча аўтара часта можна ўгадаць толькі ў другой, а то і ў трэцяй кнізе), таму не будзем падрабязна сьпіяцца на апавяданнях «Парваныя струны», «Песня дарогу знойдзе» і яшчэ некалькіх, якія можна смела аднесці да яго набыткаў, а лепш глянець на тое, што ў яго зборнік прыйшло як бы збоку, з'яўляецца выпадковым, не характэрным.

Ужо з першых старонак насцярожвае апавяданне «Уж, замуж, невтерпех». Перакладаць назву няма патрэбы, бо ўсё пабудавана на арфаграфічным выключэнні ў напісанні гэтых слоў. Чытач добра памятае, як з дзясцятка гадоў назад разгарэл-

ся бурныя спрэчкі наконт правядзення рэформы ў рускай мове. У якасці довада, даволі несур'ёзнага, выстаўлялася і вось гэтае: вучаніцы чырванецца, калі вымаўляюць вышэй названыя словы.

Рэформа рэформай, а І. Панчанка напісаў мастацкі твор. Канечне, у гэтым нічога благага няма. Аднак апавяданні не атрымалася. Ёсць пэўныя эскізы, у якіх заўважаецца налет кніжнасці.

Настаўнік праводзіць чарговы ўрок. Адказвае вучаніца Зінаіда Малеева. Называючы тры словы, дзяўчына чырванее. Клас па-свойму рэагуе: «Она уже выходит замуж, — язвительно улыбаясь, подал голос широкоплечий, черноволосый парень. — За морячка».

Урок заканчваецца (дарчы, тут лагічна неадкладнасць. Гаварыла толькі Малеева і адразу празвінеў званок. Няўжо яна адказвала 45 мінут?!), а сяброўкі застаюцца ў класе, каб абмеркаваць хвалоўчае пытанне, наконт будучага замужка.

Што ж, магло быць і такое. Каханню, як кажуць, усё ўзросты падуладны. Тым больш, калі табе шаснаццацісемнаццаць. Трывожыць іншае. Дзіву даецца, наколькі мяшчанскі, спрощаны погляд на жыццё ў дзяўчат. Не будзем паглыбляцца ў іхнія разважання, а дазволім сабе некалькі прыкладаў: «Плевать на этих мужиков с седьмого этажа», «Первое дело — не торопись с ребенком, не связывай себе руки, а поживи в свое удовольствие», «Слава богу, кое-что соображаем». «Они только и уме-

ют теперь водку пить да золотые горы обещать». «Если б только «собака» да «скотина»... а то ж кулаки в ход пускают», «я бы поставила всех мужчин в один ряд и постреляла из пулемета!», «любовь эта обесона, обтрепана...».

Можа, хопіць, пакінем дзяўчат-«філосафаў». Лепей прыгледзімся, як жа яны выглядаюць. Зноў слова аўтара: «чернобровая, с густыми волосами девушка среднего роста», «девушка довольно полная, ростом повыше», «маленькая, остроносенькая девушка», «пышноволосяя девушка с тонкими подведенными бровями», «рыжеволосая девушка в блестящих...» Праўда, называюцца яшчэ прозвішчы, імя...

Наогул, дзяўчатам «не пананцавала». У апавяданні «Сун з кіслародам» партреты таксама невыразныя: «чернобровая, среднего роста девушка», «полной, спокойной девушкой», «круглолицая, сероглазая девушка». А гэсь як герані абмяркоўваюць хлопцаў: «не зря говорят, что мужчины — самый несамостоятельный народ». Так і хочацца сказаць: «Ну, мужчины, пачкайце».

Хацелася б зрабіць некалькі заўваг адносна апавядання «Правіныця». Сюжэт яго прости; у родную вёску прыязджае юнак, які тут не быў некалькі гадоў. Як гэта здарэцца звычайна, завязваецца размова з вясковыцамі. Хлопец некалькі гаварліва гаворыць пра сваю работу, у вёсцы яму многае не падабаецца. Усё гэта зразумела, калі прыняць пад увагу кругогляд Мішы.

Дзіўна іншае. Пісьменнік імкнецца твор «асучасніць». Ёсць і атрымліваецца, што дзядулю ў яго завуць не Іваніч, як Валодзя, вясковыя жывіць супроцьпастаўляецца гарадскому такім чынам: «Шагах в десяти от дома деда Володи, прямо у дороги, лежала в грязи свинья и смачно хрюкала, закрыв глаза и не обращая внимания на беседу...».

Што ж, і такое яшчэ можна ўбачыць. Але ж правіныцялізм (што і падкрэслівае, правільней, хоць падкрэсліць аўтар) карэнямі сваімі ідзе значна глыбей. Ён працягваецца ў душэўнай апустошанасці, абмякаванні, у сацыяльнай глухасці. На жаль, у апавяданні ўсё падагнана пад загалаў ўзятую схему, згодна якой той, хто пакінуў вёску, абавязкова духоўна бедны.

Прамалінейнасць у тлумачэнні ўчынкаў герояў адчуваецца і ў апавяданнях «Мініч ідзе пешшу», «Трое з другой змены».

Пачатак у Івана Панчанкі зроблены. Што ж далей? Безумоўна, праца і толькі праца. Удумліва, карпатліва.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

НЕ СКАРЫЛІСЯ ВОРАГУ

Другім, дапоўненым і дапрацаваным выданнем выйшла ў «Мастацкай літаратуры» дакументальная аповесць Аляксандры Захарэнькі «Сказ пра 60 адважных». У кнізе расказваецца пра мужных, непакорных юных герояў, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны змагаліся ў Хойніцкім раёне з фашысцкімі захопнікамі. Падпольнай арганізацыяй кіраваў камуніст Яўген Іванавіч Казачук.

Тэкст дапаўняюць 32 партреты. На іх—Я. Казачук, былы сакратар падпольнай камсамольскай арганізацыі М. Даўгаполаў, былы камандзір партызанскага атрада імя Чапаева В. Карась і іншыя.

І. ПАКОГА.

НАДЗЁННАСЦЬ І АКТУАЛЬНАСЦЬ

Творчасць вядомага сьвецкага крытыка Андрэя Туркова добра вядома ўсесаюзнаму чытачу. Значную ўвагу ўдзяляе аўтар і развіццю беларускай савецкай літаратуры.

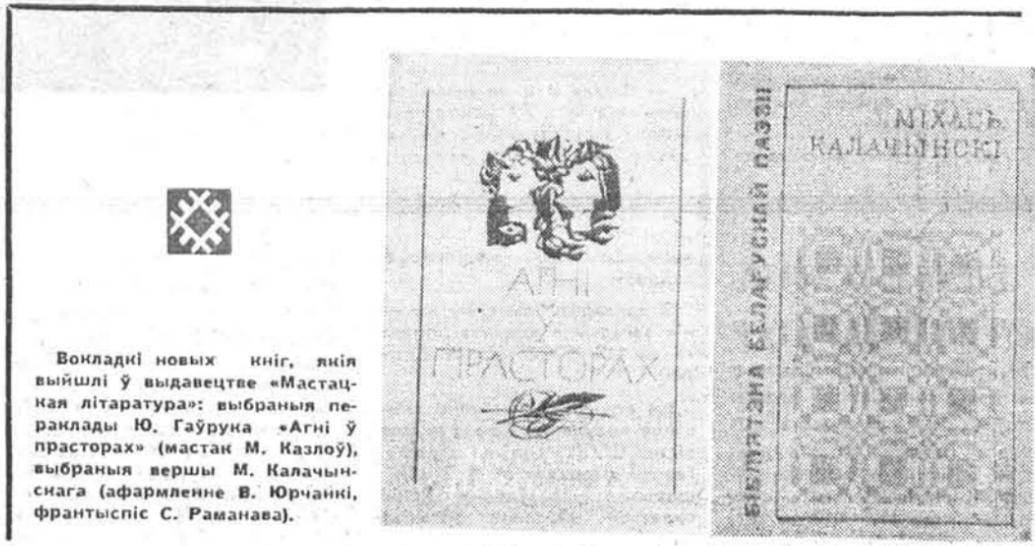
У выдавецтве «Советский писатель» выйшаў новы зборнік А. Туркова «Адкрыты час», які мае падзаглавак «Партрэты. Праблемы. Палеміка». Крытык разглядае творчасць А. Блока, А. Твардоўскага, М. Ісакоўскага, Я. Смелякова, Ф. Абрамава і іншых пісьменнікаў. Звяртаецца ён і да савецкай шматнацыянальнай літаратуры.

Два артыкулы прысвечаны беларускім пісьменнікам. Гэта — «Шлях Аркадзя Куляшова» і «Крыніца паэзіі», у якім разглядаецца творчасць народнага паэта Беларусі Пётруся Броўкі.

АРЫГІНАЛЬНА, ПРЫГОЖА

Вядомая паэма народнага песняра Беларусі Янкі Купалы «Тарасова доля» неаднаразова выходзіла і ў нашай рэспубліцы, і за яе межамі. Але сёлетае выданне, якое выпускала выдавецтва «Мастацкая літаратура», асаблівае. Твор папоўніў сабой серыю кніжак-мелютак, якія так палюбіліся чытачам і выпускаюцца на грамадскіх пачатках.

У выданні выкарыстаны малюнкi Тараса Шаўчэнкі. Прадмову «Спеў пра Кабзара», напісаў народны паэт Беларусі Пятрусь Броўка. Тэкст пададзены на беларускай, рускай і украінскай мовах. Пераклады Барыса Турганова і Андрэя Малышкі.

КРЫТЫК ВЫДАЕ КНИГУ

Сцяпан АЛЕКСАНДРОВІЧ

«Вольнадумца з-пад Нясвіжа Аляксандр Незабытоўскі», — так называецца кніга доктара філалагічных навук Сцяпана Аляксандравіча, якая неўзабаве выйдзе ў выдавецтва Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Аўтар даследуе беларуска-польскія літаратурныя і грамадска-палітычныя сувязі ў 40-я гады XIX стагоддзя.

Нарыс прысвечаны жыццю і творчасці беларуска-польскага пісьменніка і грамадскага дзеяча А. Незабытоўскага (1819—1849), прыгаворанага царскім судом да пазбаўлення грамадзянскіх правоў і дваццацігадовай катаргі.

У сваіх кнігах, што выдаваліся ананімна ў Парыжы і былі пасля прыпісаны іншым аўтарам, А. Незабытоўскі выступаў як перадавы мысліцель і атэіст, прыхільнік ідэі сацыяльнай рэвалюцыі.

Даследаванне напісана паводле архіўных крыніц, якія выкарыстоўваюцца ўпершыню.

Прапануем чытачам урывак з кнігі С. Аляксандравіча.

ЛЕС гэтыга чалавек склаўся трагічна, не пашанцавала і яго кнігам, яшчэ горшая доля напаткала яго рукапісы.

Аляксандр Незабытоўскі (1819—1849) выдаў ананімна дзве кнігі ў Вільні, пяць у Парыжы, але не толькі ў эпіцэлапедычных і біяграфічных даведніках і бібліяграфічных крыніцах, але нават у самых змястоўных і поўных манаграфічных даследаваннях, прысвечаных гісторыі літаратуры, грамадскай думкі і нацыянальна-вызваленчай барацьбы беларускага і польскага народаў першай паловы XIX стагоддзя, не ўпамінаецца яго імя. Таленавіты публіцыст і празаік, дасціпны крытык і глыбадумны філосаф, ён выступаў у сваіх творах як перакананы дэмакрат і заўзяты вораг дэспатызму і царскай манархіі, смелы вольнадумца і ваявіны атэіст.

Пасля вучобы ў Дэрпцкім універсітэце А. Незабытоўскі працаваў чыноўнікам у канцэлярыі Гумецкага павятовага маршалка, потым жыў у маёнтку Смалічы пад Нясвіжам, старанна і пільна займаўся творчымі справамі. За якія пяцьдзесяць гадоў ён напісаў шмат артыкулаў на актуальныя грамадска-палітычныя і літаратурныя тэмы, кнігу мемуараў, раманаў, чатыры драмы. Многае з напісанага А. Незабытоўскім засталося ў рукапісах і пакуль што не выяўлена ў архіўных сховішчах. Не выключана, што гэтыя неапублікаваныя матэрыялы, трапішы ў жандарскія рукі, безваротна загінулі.

Радзівілаўская таможня стала на бойкай магістральнай дарозе з Кіева ў Львоў і Кракаў. Гэта былі прыгранічныя вароты для Украіны і цэнтральных губерняў Расіі ў Заходнюю Еўропу. З Радзівілава прамая дарога на Вену—сталіцу Аўстра-Венгрыі, адтуль чыгункаю можна трапіць у Францыю, Германію ці Італію. Таму не толькі ўлетку, але і нават зімою не было спакою таможнікам: то ў адзін, то ў другі бок ехала расійскае павозы, чыноўнікі, кушы.

Летам 1847 года ў таможнікаў быў іншы клопат. У Царстве Польскім, на Беларусі, Літве і Украіне ўсё часцей і часцей у жандарскія рукі сталі трапляць забароненыя польскія кнігі і газеты замежнага, пераважна парызскага, друку. Сам кіеўскі ваявода, падольскі і валынскі генерал-губернатар генерал-ад'ютант аднарукі Бібікаў не раз выклікаў да сябе начальніка Радзівілаўскай таможняй акругі Караленку і, спасылаючыся на сакрэтны царскі ўказ за 17 лютага 1846 года, патрабавалі увагі і асаблівай пільнасці да ўсіх, хто прыязджаў з-за мяжы. Таможня вярта старанна трэсла сакважы і клуны, аглядала не толькі рэсортныя брычкі і паштовыя экіпажы, але купецкія фуры і сялянскія вазы. Трапляла ў рукі таможнікаў драбяз; падпольная літаратура ішла, вядома, нейкім патайным шляхам.

Пасля рэвалюцыйных падзей у лютым 1846 года, калі ў Кракаве і ў Гарніцы на барацьбу падняліся гараджане і сяляне, на дапамогу таможняй

РОДАМ З-ПАД НЯСВІЖА

службе прыйшла мясцовая паліцыя са сваёй агентурай. Палескі — дасціпны прыстаў IV станау Дубенскага павета—заўмеў сваю агентуру сярод тых, хто вадзіў кантрабандыстаў галюхімі ляснымі сеежамі, ці нават сярод саміх кантрабандыстаў. Як там ні было, але «свой» чалавек ноччу з 5 на 6 ліпеня 1847 года шпунуў яму, што заўтра каля вёскі Іваня чакаецца з аўстрыйскага боку воз з «карэспандэнцыяй» — забароненай літаратурай. Чакаючы багату здабычу, сам Палескі пафатыгаваўся пайсці ў засяду. Пераседзеў адну ноч—нічога. На другую з лесу на дарозе ў вёску Іваня паказаўся фурманка. На грозны кліч прыстава ніхто не адклінуўся: дзве постыі шпунулі ў кусты і толькі іх бачылі. Бравы служак кіннуў да воза, хапіў лейцы і на досвітку 8 ліпеня 1847 года прымаўся з трыма мяхамі кантрабанды на Радзівілаўскую таможню.

Днём пачалі патрапіць тры мяхі, захопленыя на возе. Побач з кантрабанднымі таварамі на 312 рублёў 28 з паловаю капеек (якая дакладнасць!) была тут больш важная здабыча. Дубенскі земскі спраўнік у рапартах даносіў начальству: «Пры аглядзе выяўлена: перапалеченых кніг на замежных мовах—11, без перапілёў—36, твораў Адама Міцкевіча (нейкі пісарчук, робячы копію для віленскага генерал-губернатора, напісаў Мацкевіч.—С. А.) і іншых замежных пісьменнікаў, розных рукапісных сшыткаў—65, каталогаў—2, снітковых аркушаў, у тым ліку і пісем—346...».

Разглядаючы розныя дакументы, таможнікі натрапілі на квіткі Нясвіжскай паштовай канторы аб перасылцы грошай пані Незабытоўскай у Брэст. У іншых матэрыялах на розных мовах сустракалася таксама прозвішча Незабытоўскага. Таму выказана было меркаванне, што ўсё гэтыя затрыманых тры мяхі належыць памешчыку Мінскай губерні Івану-Аляксандру Незабытоўскаму, які ўчора, 7 ліпеня 1847 года, праехаў Радзівілава і накіраваўся ў Дубна.

А Незабытоўскі вяртаўся дамоў у свой маёнтка Смалічы Слуцкага павета пасля амаль трохгадовага падарожжа па Заходняй Еўропе, Бліжнім Усходзе і Міжземным моры. З ім ехаў слуга—аўстрыйскі падданы Андрэй Шуба, наняты на службу ў Вене. З дакументамі ў А. Незабытоўскага ўсё было ў поўным парадку: замежны пашпарт за № 1494, выданы 17 ліпеня 1844 года за подпісам міністра ўнутраных спраў на паездку ў нямецкі горад Эмс для лячэння на водах, адпаведны адтэрміноўкі звароту на радзіму. Усё як належыць аформлена і ў А. Шубы. Аднак на Радзівілаўскай таможні, нібы шухам адчувалючы крамолу, доўга і прыдзірліва аглядалі рэчы слуп-

кага памешчыка, але нічога не знайшлі. Праўда, затрыманні ўсё замежныя кнігі (іх было ажыю 203!). Кнігі былі на таможні перанісаны, апячатаны, а падарожнік даў распіску, што гэтыя кнігі завязе мінскаму губернатару на цэзуры прагляд. Пакуль цягнуліся доўгія і абрыдлівыя фармальнасці, А. Незабытоўскі спакойна і абьякава, з годнасцю бывалага чалавек чакаў, калі таможнікі дазволіць рушыць далей у дарогу. Адпусцілі яго толькі пад вечар, але падарожнік не застаўся пачаваць у мястэчку, а паехаў сваім маршрутам у напрамку навятовага горада Дубна.

Начальнік Радзівілаўскай таможняй акругі паслаў затрыманых паперы А. Незабытоўскага ў Кіеў, самому генерал-губернатару Бібікаву, і адпаведную рэзюмю аб гэтым здарэнні жытомірскому губернатару, каб той дазволіў затрымаць падарожніка. Дубенскі земскі спраўнік пакуль што даў заданне Палескаму не спускаць вока з А. Незабытоўскага. Прыстаў, як ён сам пасля сведчыў, «чыніў самааккуратавейшее секретное разведывание» і ўстанаіў, што А. Незабытоўскі, пакінуўшы Радзівілава, пачаваў у карчме, а пасля некалькі дзён знаходзіўся ў Дубна. Палескі вылажыў свае меркаванні навятоваму земскаму спраўніку Рамешку: Незабытоўскі сядзеў так доўга ў Дубна, бо чакаў свае мяхі з паперамі і кнігамі і, не дачакаўшыся іх, і зразумеўшы, што з імі нешта здарылася, снесіна рушыў дамоў у Смалічы.

Сам А. Незабытоўскі пасля ў лісце на імя віленскага генерал-губернатора Міркоўскага тлумачыў сваё працяглае знаходжанне ў Дубна тым, што здарожыўся, адчуваў сябе хваравітым і зрабіў перадышку. Тым болей здарылася затрымаць з падарожнай: дазвол жытомірскага губернатара на падарожную да Кленка з правам карыстацца паштовымі коньмі быў атрыман толькі 10 ліпеня праз Дубенскае канцэляцтва. У той жа дзень А. Незабытоўскі выехаў з Дубна ў напрамку на Роўна.

Назаўтра, 11 ліпеня 1847 года, наступіў загад жытомірскага губернатара затрымаць А. Незабытоўскага. Дубенскі павятовы спраўнік Рамешка кіннуў у нагошні і ў паўдзень 12 ліпеня нагнаў А. Незабытоўскага на Лагішынскай паштовай станцыі і загадаў вярнуцца ў Пінск, дзе здаў яго пад арышт мясцоваму гараднічому.

Пайшла пісань губерня! Пінскі земскі спраўнік 14 ліпеня, а пінскі гараднічы 15 ліпеня 1847 года наведвалі мінскаму губернатару Сямёнаву, а той у сваю чаргу віленскаму генерал-губернатару Міркоўскаму пра арышт памешчыка Слуцкага павета Аляксандра Незабытоўскага жытомірскім гу-

бернатарам.

Пінскі арыштантаў таксама не сядзеў, склаўшы рукі. 17 ліпеня 1847 года ён напісаў праўненне на імя Міркоўскага, у якім скардзіўся, што яго, памешчыка Мінскай губерні, трымаюць у турме, не маючы на гэта ніякай падставы. Праўненне А. Незабытоўскі паслаў адразу эстафетай мінскаму губернатару, а адтуль у Вільню.

У пінскай турме А. Незабытоўскі адседзеў амаль месяц. Пакуль у канцэлярыі кіеўскага генерал-губернатара чыноўнікі чыталі, перачыталі, ківалі галовамі, здзіўлена пацелвалі плячыма і з вялікай асцярогай

перакладалі на рускую мову крамольныя месцы з яго польскіх і французскіх кніг і рукапісаў, аўтару гэтых папер уладзе вырвацца на волю. Відавочна, віленскі генерал-губернатар Міркоўскага з рапарта мінскага губернатара зразумеў, што А. Незабытоўскага абвінавачваюць у тым, што яму належыць забароненыя кнігі, затрыманых пад Радзівілавам пры кантрабандным перавозе з-за мяжы, і толькі. Належыць, гэта значыць, з'яўляюцца яго ўласнасцю. Гэта злычынства, але не такое страшнае і сур'езнае, каб памешчыка адразу пасадзіць у турму. Таму Міркоўскага і распарадзіўся адпусціць А. Незабытоўскага з пінскай турмы, але адначасова 7 жніўня 1847 года звярнуўся ў Кіеў, да Бібікава, накіраваў арышту памешчыка Мінскай губерні дубенскім навятовым спраўнікам Міркоўскаму не думаў, не здагадаўся, што затрыманых кнігі і рукапісы належыць не проста па праву ўласнасці, а яму А. Незабытоўскага, што той з'яўляецца аўтарам «папер злычынства зместу ў палітычных і рэлігійных адносінах».

У скорым часе пасля 7 жніўня 1847 года, пакуль дайшло распараджэнне віленскага генерал-губернатара ў Мінск, а з Мінска пінскаму гараднічому, А. Незабытоўскі вярнуўся дамоў, у родны маёнтка Смалічы. Адвядзена яго прыхаў брат Канстанцін з Бацэвіч і сястра Валерыя з Савеек. Пра гэтую апошнюю сустрэчу ў Смалічах з Аляксандрам Канстанцін гаварыў пасля на допыце вельмі неахвотна.

Доўга пабыць А. Незабытоўскаму на волі не давалася. Запрос Міркоўскага падагнаў канцэлярыю Бібікава, і 12 жніўня 1847 года з Кіева ў Варшаву, самому галоўнакамандуючаму дзеючай арміяй генерал-фельдмаршалу Паскевічу быў накіраваны сакрэтны рапорт пра змест матэрыялаў, затрыманых каля вёскі Іваня. 31 жніўня Паскевіч падпісаў адносіну, накіраваную Міркоўскаму: «Пасля атрымання генерал-ад'ютантам Бібікавым і разгляду ў яго ўпраўленні... папер і кніг, аказалася, што з гэтыга ліку многія паперы з'яўляюцца самага злычынства, дзёрэскага і злычынства зместу, асабліва накіраваныя супраць свіншчэнай асобы гасудара імператара, а кнігі ў большасці забароненыя і што ўсё гэтыя паперы і кнігі належыць памешчыку Мінскай губерні Незабытоўскаму». Далей ішоў падрабязны пералік злычынстваў, у якіх яго абвінавачвалі. Вось гэтыя месца з афіцыйнага дакумента, які быў складзены 26 лістапада 1847 года ў канцэлярыі Паскевіча і адрасаваны Міркоўскаму:

«...усе наогул рукапісныя і друкаваныя творы Незабытоўскага, якія аказаліся сярод затрыманых папер, выкрываюць яго ў наступных злычынствах:

1. У знявазе гасудара імператара і іншых высокіх асоб усе-

расійскага дома самымі нізкімі і дзікімі лайкамі.

2. У лютай няправасці супраць урада...

3. У пошуках сродкаў для знішчэння цыперашняга ўрада ў Расіі.

4. У напісанні і падрыхтоўцы да друку заклікаў з мэтай узбутваць польскія правінцы і адарваць іх з-пад уладарання Расіі.

5. У сувязях з польскімі выгнаннікамі за мяжою.

6. У бізбожнасці і зняважлівасці хрысціянскай веры.

7. У грубых і зняважлівых выказах супраць высокіх чыноў імперыі.

8. У знявазе вялікасці гасудароў, з якімі Расія знаходзіцца ў сваяцкіх ці сяброўскіх сувязях.

9. У варожых водгуках, пра манархічны лад наогул і выстаўленні сябе заўзятым раддыкалам, які прагне царскай крыві і гатовы ісці разбураць троны — і...

10. У чытанні і захоўванні кніг злычынства зместу, якія выдае польская прапаганда ў Парыжы.

Апрача таго, сувязі Незабытоўскага з польскім дэмакратычным таварыствам у Парыжы даюць падставу меркаваць, што ён атрымаў ад яго злычынствы даручэнні.

Далей ішоў загад перавесці Незабытоўскага з Пінска ў Віленскую паліцыю і перадаць яго справу ў Віленскую следчую камісію, створаную для разгляду спраў палітычных злычынстваў.

Гэтая грозная рэзюмю, якая прадвырашыла лёс палітычнага арыштанта Незабытоўскага (так ён будзе далей называцца ва ўсіх жандарскіх дакументах), падпісана была рукою самога Паскевіча («Князь Варшавскі»; радок і літары іероўныя, упатку малява, пасля вялікія. Відаль, у царскага сатрапа дрыжэла ад лютай злосці рука).

Прачытаўшы такое, віленскі генерал-губернатар, які нядаўна выпусціў пінскага арыштанта, кіннуў выпраўляць памылку: цыпер на яго загаду хворага Незабытоўскага сцягнулі з паселі ў Смалічах і прымчалі пасля 10 верасня 1847 года ў Мінск, але далей везці не маглі. Разгневаны і ўстрыжаны Міркоўскага 20 верасня падганяе мінскага губернатара Сямёнава і пытаецца, чаму не вязуць палітычнага арыштанта ў Вільню. Сямёнаў са спасылкай на заключэнне вядомага мінскага лекара Спасовіча адказвае: Незабытоўскі цяжка хворы. З рапарта мінскага губернатара вынікае яшчэ адна важная акалічнасць: гаспадара маёнтка Смалічы не арыштавалі, а пакінулі на кватэры, за якой быў пільны паліцэйскі нагляд. Зроблена гэта было не з гуманнага меркавання і спагады да хворага чалавек, а па той прычыне, што ў Мінску праходзілі дваранскія выбары і ў горад з'ехаліся памешчыкі з усёй губерні. Рэпрэсіўныя меры супраць А. Незабытоўскага, якога ў Мінскай губерні многія ведалі маглі б выклікаць непажаданую рэакцыю і даць падставу для розных гаворак не толькі сярод памешчыкаў, але ўвогуле ў горадзе.

Карыстаючыся адноснай перадышкай А. Незабытоўскі ў Мінску 29 верасня 1847 года піша яшчэ адно праўненне на імя Міркоўскага з падзеяй, што, можа, зноў пашанцуе яму вярнуцца ў Смалічы. Але на гэты раз віленскі генерал-губернатар не адказаў: яму трэба было не праўненне, а сам палітычны злычынца.

Нарэшце, 5 кастрычніка позна ўвечары, пад канвоем двух жандараў наведзі аўтара крамольных кніг і рукапісаў з Мінска, а 7 кастрычніка 1847 года раніцою віленскі паліцэйстар далажыў Міркоўскаму, што А. Незабытоўскі знаходзіцца ў адзіночнай камеры пад № 13 былога дамініканскага манастыра. 9 кастрычніка 1847 года пачаўся допыт А. Незабытоўскага.

Леанід ГАЎРЫЛКІН

ПРЭМ'ЕРА

Сасняк працінуўся з такім адчуваннем, з яким звычайна працінаўся ў дзяцінстве ў дзень свайго нараджэння. Тады, ён, вядома, чакаў падарунка, радасці, ведаў, што ў доме будзе свята, і гэтак свята ў першую чаргу будзе для яго.

А што ж яго чакае сёння?

За шырокім, на ўсю сцяну акном пачынаў сінець асенні дзень. На сцяне, наспраць яго ложка, якраз над сталом, трымцеў раздроблены аконным шклом у дажджавых падцёках прамень ад вулічнага ліхтара, разгайданага ветрам. Буйныя кроплі зрываўся з карніза і падалі на бляху пад акном, і тая аджуклася, як напаты бубен — коратка і гучна.

Сасняк працягнуў руку, наічупаў у галавах на тумбачы ляпну, — учора поза чытаў, — уключыў. Сеў на ложку, агледзеўся. На спіцы крэсла вісеў яго піжак, а на ім — адпрасаваная беласнежная кашуля, новы, яшчэ не разу не адзваны гальштук, побач — адпрасаваныя яшчэ з вечара штаны. Ён іх так адпарыў, што яны ляжалі роўня, як з картону. Ён стаў на падлогу, пацягнуўся, некалькі разоў узмахнуў рукамі, прайшоўся па пакоі, шчоўкнуў уключальнікам, — пад столлю зырка загараліся два плафоны, — выцягнуў з разеткі штэпсель ад лампы, уключыў электрабрытву. Яна зашамецела, як злоўлены матыль у папяровай скрыначцы. Ён доўга і старанна вадзіў цёмным металам па твары, мацаючы рукой, ці не засталася дзе калюча.

Адзеўшыся, ён выйшаў з нумара, павесіўшы на руку свой вылінялы плашч, прыдзірліва агледзеў сябе ў вузкае і высокае ў рост чалавеча люстра ў калідоры. Яму хацелася прысець да акцёраў не толькі з цікавым і глыбокім аналізам п'есы, з янай рэжысёрскай задумай, з дэтальна распрацаваным планам спектакля — першага ў сваім жыцці! Але яму хацелася і з'явіцца перад акцёрамі ўрачыста-стрыманым, падкрэслена элегантным, каб сваёй унутранай сабранасцю, строгай знешнасцю зрабіць не толькі прыемнае ўражанне на акцёраў, а, галоўнае, унушыць ім, што ён, малады рэжысёр, мае што сказаць акцёрам і ў рабоце будзе дысцыплінаваным і нават строгім.

Сасняк аддаў дзяжурнай ключы ад нумара і скіраваў па лесвіцы з шостага наверх уніз.

Ля дзвярэй у кафе была чарга. Сасняк не займаў чаргу: по вопыту ведаў, што як выйдзе туды, што зайшлі першымі, дык месцаў хопіць усім, ды

яшчэ і застануцца. Ён адшоўся і пачаў чытаць аб'явы, якіх нямала заўсёды вісела на спецыяльнай дошцы ля дзвярэй адміністрацый. Сярод старых была і новая — мясцом гасцінцы арганізуюць культнаход супрацоўнікаў у театр на новы спектакль. Абавязковая запіс усіх у дзяжурнай трэцяга паверха. Што за спектакль, хто яго ставіць, — відаць, гэтым арганізатар культнаходу не надаваў аніякага значэння; яму, галоўнае, раслаўсюдзіць білеты. Ды што там гасцінчыны культмасавік, калі ў самім театры, здавалася, ўсе былі толькі тым і заняты, як прадаць найбольш білетаў.

Памятаецца, пра гэтыя самыя білеты ішла гаворка і ў дырэктрысы тэатра, калі ён, Сасняк, зайшоў да яе ў кабінет і паклаў на стол перад гаспадыняй сваё накіраванне. Яна мелькам прачытала яго, даволі прыязна ўсміхнулася, паказаўшы залаты зуб, пацкавілася, ці спадабаўся яму горад, дзе ён уладкаваўся, паабяцала да канца года даць кватэру, а потым спытала, якую ж п'есу ён хацеў бы ставіць. Сасняк нічога не адказаў, а толькі паціснуў плячыма. Яго сціпласць, бачыў, спадабалася дырэктрысе.

— Добра было б, каб наш дэбютант зрабіў спектакль, які хоча. Я хачу сказаць, каб была такая магчымасць, — уставіў галоўны рэжысёр тэатра Бліскалаў, які паўляжаў у нізкім миккім крэсле і разглядаў насі сваіх чаравікаў. — Гэта — памагло б лепей прайсці сябе маладому калегу... І мы адразу б убачылі, чаго ён варты.

Дырэктрыса, якая нешта запісвала ў адкінудым календары, на гэта толькі хмыкнула.

— А навошта нам мудрыць, Анатоль Іванавіч, — яна глянула на галоўнага, прыплюшчыўшы адно вока, нібы прыцэлілася, — у нас ёсць рэпертуарны план, зацверджаны міністэрствам. Вось і хай працу над чарговым спектаклем. Рэжысёр павінен ставіць усё, а не толькі тое, што яму падабаецца. Тым больш, што ён сам не ведае, чаго хоча — і даволі ветліва спытала ў Сасняка. — Вы чыталі п'есу Каландаркіна «Зямное сонейка»?

— Чытаў. Дрэнная п'еса, нават не п'еса, — з розкаватай катэгарычнасцю сказаў Сасняк. Яму не спадабалася, што дырэктрыса думае за яго.

— Глядзі, які нігіліст, — засмяялася дырэктрыса. Яна яго проста не ўспрымала ўсёўсё. — Дрэнная... Але аўтар! Вядомы і папулярны. На яго ж п'есу ўсе пойдуць: любому культурнаму чалавеку проста сорамна не ве-

Мне рэдка даводзілася чытаць даследаванні пра развіццё апавядання наогул і беларускага ў прыватнасці. Але я перанананы ў тым, што яно нарадзілася як адна са шматлікіх форм мастацкага асваення рэчаіснасці чалавекам, бо ў ёй шматлікія з'явы паграбуюць сваёй формы. Тое што проціцца ў апавесці, рамана ніякі самы лоўкі фокуснік не ўцісне ў апавяданне. Нельга і апавяданне расцягнуць да апавесці, рамана, бо яно проста лопне, як той мыльны пухір. І размова пра рамана з апавесці, апавесць з апавядання — усё гэта з арсенала недакладнага мыслення.

Калі ўявіць, што раманист — гэта влізны ліхтар, які асвятляе шырокую плошчу паверхні зямлі, эпохі (проста чалавеку не акінуць і вокам), то апавядальнік — такі ліхтарык, які вузкай палоскай, як штыч, вышуквае ў наваколлі свой аб'ект, аб'ект, часта недаступны шырокавокаму ліхтару. Тым больш, што многае залежыць ад глыбіні пранікнення ў рэчаіснасць.

У жыцці заўсёды будзе матэрыял для апавядальніка. Апавядальнік — гэта палкавая разведка ў літаратуры. Без палкавой разведкі не ўявіць нюансаў стратэгічнага становішча. Таму апавяданне будзе жыць заўсёды, хай сабе яго развіццё будзе і хваляпадобным, — апошняе залежыць ад аб'ектыўных і суб'ектыўных прычын.

Як, вядома, калі Жорж Сіменон пачынае працу над новым рамана, то ён не мае сілы адравацца ад працы, пануць не спячыць таор. Цяжкі лёс у раманистаў. А таму б я іх не ўпінаў, што яны часам не пішуць апавяданняў.

Вядома, шкада, што сярод нашых літаратараў мала «чыстых» апавядальнікаў. Жанр толькі ўдасканалі ваецца, дасягае ўзровень вышын, калі яму слухаецца назменна. Ды, відаць, адналюбы ў літаратуры, як і ў жыцці — з'ява вельмі рэдкая.

Леанід ГАЎРЫЛКІН.

даць чарговага шэдэўра Каландаркіна. — І цяжка было зразумець, яна гаворыць сур'ёзна, ці жартуе. — А можна ўзяць камедыю Веркіна «Маланка на срэбным падносе».

— Ды яе ўсе тэатры ставіць, — здзівіўся такой прананове сам Бліскалаў.

— Гэта ж выдатна! — абрадавалася сваёй думцы дырэктрыса. — Вельмі натуральна, што і нашым глядачам не хочацца адставаць ад людзей. — Так што, можа, на гэтым і спынімся? Едзьце ў Маскву, паглядзіце спектакль у лепшых тэатрах, прыхапіце і мастака. І рабіце ў сябе так, як там. І ў афішах дадзім, што спектакль настаўлен, як у такім-та маскоўскім театры. Усім захочацца не адстаць ад сталіцы. А мы на цэлы месяц забяспечаны анілагамі, плаці выканані і перавыканані!

Сасняк не стаў і гаворыць нічога супраць, а чакаў пакуль запырачыць сам Бліскалаў. Але галоўны быў спакійны і абьяквы, засяроджана разглядаў свае чаравікі і нібы не чуў, што гаварыла дырэктрыса.

— Я чуў, што ў нашым горадзе жыве драматург, — сказаў Сасняк. Ён як і кожны пачынаючы рэжысёр марыў не толькі пра свой тэатр, але і пра свайго драматурга.

Дырэктрыса прамаўчала.

— Ды нешта прыносіць, — пазягнуў галоўны. — Праўда, я не чытаў яшчэ.

— Вось іменна, нешта, — хмыкнула дырэктрыса. — А прасіў заключыць з ім дагавор. Дзівак. Давялося растлумачыць яму, што мы заключаем дагаворы толькі з вядомымі аўтарамі.

— В сваёмоцтстве пророков нет, — падняўся галоўны. — Так было, так і будзе. А што не, Вера Ніканаўна?

— Мы з вамі, Анатоль Іванавіч, ведаем, што ёсць, гэтыя прарокі, а вось глядач не ведае і не хоча ведаць, — і яна зноў паказала свой залаты зуб. Відаць, у гуморы была дырэктрыса.

— Я хацеў бы паглядзець п'есу мясцовага аўтара, — напрасіў Сасняк.

— Глядзіце, глядзіце, — сказала так дырэктрыса, нібы паспачувала маладому рэжысёру, і раптам пачала таропка набіраць нумар тэлефона. — Ой, я ж і забылася пазваніць у гарсавет...

Іменна тады, пасля такой непрыемнай для яго гаворкі ў дырэктрысы, Сасняк гатоў быў падумаць, што ён дарэмна прыехаў у абласны тэатр, што правы былі і сябры, і некаторыя выкладчыкі, калі гаварылі яму, што ён тут загіне, нічога каштоўнага не зробіць з правінцыяльнымі акцёрамі...

— У нас у правінцыі працаваць цяжка, — сказаў галоўны, калі яны выйшлі з кабінета, каб не перашкаджаць адказнай гаворцы дырэктрысы. — Зробіш так, як усе, скажуць, што паўтараешся, зробіш па-свойму, скажуць, дрэнна, бо падзе такога не было, — і зрабіў рукой такі жэст, нібы хацеў паглядзець на галаве свайго маладога калегу, але спыніўся на паўдарозе. — А ты пачытай п'есу мясцовага, пачытай. А то раптам прагледзім драматурга, хто ведае...

Сасняк прачытаў п'есу. Качечне, там яшчэ не было п'есы ў традыцыйным яе разуменні, але былі цікавыя думкі, праблемы, цікавы змест, угадвалася, што аўтар узяў многа з жыцця свайго горада. Рэжысёр уявіў, які будзе рэагав глядачоў, калі яны на сцэне пазнаюць свой родны горад, сябе, яшчэ раз пераканаюцца, што яны жывуць, тым жа вількім і змястоўным жыццём, якім жывуць і ўсе нашы людзі. А сустрэча з аўтарам і зусім акрыліла Сасняка. Аўтар аказаўся даволі кемлівым, рэжысёрскае пажаданне, як кажуць, падхопіў на хаду. Карацей, праз які месяц быў гатовы новы варыянт п'есы, а хутка яе прыняў і мастацкі савет тэатра. Праўда, заўваг на тым савеце нарабілі столькі, што калі б усім даў веры, дык ад п'есы не засталася б ні рожак, ні ножак. Але галоўны яму сказаў яшчэ да савета, каб усіх слухаў, не перачыў, бо тут больш за ўсё любіць рабіць заўвагі не таму, што сапраўды бачаць недахопы, а больш з мэтай прадэманстраваць сваю эрудыцыю. Аказваецца, разумны чалавек гэты Бліскалаў!

...Раптам уся чарга ў кафе заварушылася і напоўніла сабой амаль апусцелую залу. Апошнім зайшоў Сасняк і сеў за столік ля акна. Снедаў ён як ніколі, даволі грунтоўна, бо не ведаў, ці ўдасца сёння паабедкаць. Моцны сніданак утаймаваў яго ўнутраную ўзрушанасць, і ён не толькі паспакайнеў, а нават настолькі адчуў сябе ўпэўнена, што быў здольны нават на дасціпнасць. Сказаўшы нешта вясёлае афіцыянтцы, якая залівіста рассямяялася, скіраваў да дзвярэй.

На вуліцы ён купіў свежую абласную газету, і на хаду праглядаючы яе, скіраваў у тэатр. Ішоў бліжэй да дамоў, каб не сутыкацца з сустрэчнымі. Газета трымцела ў руках ад ветру, і іншы раз аднекуль зверху ці з якога балкона, ці з нацягнутага дрогу зрываўся цяжкая кропля і плюхалася на паперу, папера макрала і распаўзалася на тым месцы. Сасняк згарнуў газету і сунуў у кішэню плашча.

— Прывітанне, — ледзь не сутыкнуўся з высокім белабысым хлопцам у старых штанах і брызентавай куртцы. Ён быў без шапкі, і валасы кудлацкіх вечер, хлопец раз-пораз іх ускідаў ніўком галавы, каб было як глядзець. У руках ён трымаў доўгую, цяжкую жалезную трубку, з канцоў загорнутую ў воданепранікальную паперу.

— Прабач, Рыгор, што не падаю рукі, — хлопец аспяроўка апусціў жалезную на асфальт. — У мазуце.

У майм «Масквічу» руль засеў. Ні ўправа, ні ўлева, а толькі прама. Дык вась разоў новы. Бягу, а то ведаеш, злітнік высыпаў... Я табе скажу — самы лепшы грыб! Салёны, вядома. Вось пачастую...

— Пакінь да прэм'еры, — сказаў Сасняк.

— Абавазкова. Вядзёрка гарантую. Толькі не адкладвай, а каб хаця да Новага года, а то потым яны не такія смачныя.

— Думаю, паспею. Сёння сустракаюся з выканаўцамі. Учора аддаў галоўнаму спіс, — і Сасняк расказаў, хто з артыстаў якую ролю будзе выноўваць.

— Ты цудоўна падбраў. Адразу тыны! — адобрыў драматург. — Шкада, што вась такога ў мяне з рулём, а то я абавязкова прышоў бы.

— Нічога, мы паклічам цябе на рэпетыцыю.

— Калі што патрэбна змяніць, ці дапісаць, дык званице ў любы час, я заўсёды да вашых паслуг, а цяпер прабачце. Руль — гэта вельмі сур'ёзна. — І ён пабег, і яго лахматыя галава хутка згубілася ў натоўпе.

Галоўны рэжысёр быў на сцэне. Ён распякаў мастака за афармленне свайго чарговага спектакля.

— Што вы малюеце? Што вы малюеце? — у адчай разводзіў рукамі галоўны. І крысе яго вельветавай курткі, як крылы, разляталіся ў бакі. — Ведаеце, дарогі мой, лягчай за ўсё мазаць дзёгцем, ці патакай. У мяне ж романтична-гераічны спектакль, а вы робіце, прабачце, аперэту.

— Такія вась фарба на складзе, другой няма, — абьякава гаварыў мастак, размазваючы шэрую фарбу на выражанама з фанеры фасаду нейкага палаца.

— О, людзі, калі мы ўжо навучымся думаць! — усклінуў Бліскалаў і выйшаў са сцэны.

Калі ж Сасняк у час перапынку зайшоў у кабінет галоўнага, той у сябе за сталом, сілкаваўся бутэрбрэдам з каўбасой і запіваў кавай. Перад ім стаяў пукаты пластмасавы тэрмас.

— Прабачце, Анатоль Іванавіч, — спыніўся ў дзвярах Сасняк.

— Праходзьце, праходзьце. Кавы хочаце?

— Не, дзякую... Анатоль Іванавіч, я змагу сёння акцэраў сабраць?

— Вядома. Перадайце спіс загадчыку трупы, скажыце, калі яны вам трэба. — І галоўны працягнуў Сасняку яго ж учарашні аркуш паперы. Прозвішчы амаль усіх адабраных Сасняком акцэраў былі пераіраэлены, акрамя аднаго, а надпісаны зусім іншыя.

— Я, Анатоль Іванавіч, цэлы месяц прыглядаўся да акцэраў, — разгубіўся Сасняк. — З гэтымі ж...

Бліскалаў даў каву, смачна аблізаў свае пухлыя, ружовыя, як у маладой дзяўчыны, вусны, такія неда-рочныя на старэчым перакрывава-ным маршчынамі твары.

— Згодзен з вамі. Але што загадаеце рабіць? Акцэры заняты ў двух паралельных спектаклях... Паралелі, паралелі, яны мастацтва наша з'елі, — прагудзеў галоўны і, каб сцешыць маладшага калега, сказаў: — Учора з загадчыкам трупы вечар мудрылі і нічога не вымудрылі... Маліся богу, што хаця аднаго ўдалося пакінуць. — Цяпер ён ужо яўна блазнаваў. — Павер, дарогі, хацелася шчыра табе дапамагчы.

— Дапамаглі, — уздыхнуў Сасняк. Ёнразумеў, што ўся яго творчая задума практычна рухнула: з тымі акцэрамі, якіх яму прапанавалі, ён не зробіць таго, што хоча.

— Вось так, — развёў рукамі галоўны, падняўся, схваў тэрмас і асцаткі бутэрбрэдаў у стол.

— А хто ж дазволіць мне ўзяць тых акцэраў, якіх трэба? — І не думаў выходзіць з кабінета Сасняк. — Гэта ж не для мяне, а для тэатра.

— Ніхто, — усміхнуўся галоўны.

— Нават сам міністр культуры.

— Гумар, вядома, рэч карысная...

— Гэта, дарогі, не гумар. Бо тады прыйдзеца адзіг спектакль зняць з гастролей, а для нашай дырэктрысы.

якая жыве толькі вытворчым планам, — гэта катастрофа.

— М'яне цікавіць у даным выпадку мастацтва, — нічога больш пераканальнага не мог прыдумаць Сасняк. — І я хачу працаваць над спектаклем, а не над фінансавым планам.

— Вы і будзеце працаваць над спектаклем, паколькі ён запланаваны. Дарэчы, майце на ўвазе, у снежны прэм'ера.

— Спектакль будзе і раней, калі дадуць тых акцэраў, якіх прашу.

— Зразумейце, гэта немагчыма. І не таму, што нехта не жадае вам поспеху, а аб'ектыўныя ўмовы.

— А дырэктрыса?

— Дырэктрыса, дырэктрыса, — уздыхнуў Бліскалаў.

— А, можа, зойдзем? — з надзеяй спытаў Сасняк. — Калі вы не супраць мяне падтрымаць. На самай справе, Анатоль Іванавіч, не ахвяраваць жа мне сваёй вучобай, пошукамі, нарэшце, творчай будучыняй дзеля плана?

Бліскалаў, стоячы пасярод свайго кабінета, зыркнуў на Сасняка так, нібы толькі што яго ўбачыў: малады малады, але вась табе...

— Што ж, зойдзем да дырэктрысы.

У кабінете Бліскалаў па прывычцы ледзь не лёг у нізкае крэсла, выцягнуў ногі і стаў абьякава разглядаць свае чаравікі.

Сасняк, збіваючыся пад вяжэлым позіркам шэрых вачэй дырэктрысы, выказаў свае прэтэнзіі.

— Анатоль Іванавіч, — з мацярынскай ласкаваасцю звярнулася яна да галоўнага. — Няўжо вы яму не змаглі растлумачыць? Толькі што прыйшоў у тэатр, а ўжо выстаўляе свае ўмовы. Пайшлі на ўступкі з гэтай п'есай, з якой выйдзе што, ці не, невядома, дык ён тут наогул... Пра мастацтва дбае, бачыце, мастак мне такі.

Такая абьякаваасць не толькі да лёсу маладога рэжысёра, а да мастацтва наогул недзе ў глыбіні свядомасці, мусіць, абразіла Бліскалава. Ён не абдумаўшы таго, што збіраецца сказаць, а некаж машынальна, магчыма і пад часовым уплывам валаўнічага маладшага калега, сказаў, прыўзняўшыся ў крэсле:

— А ён правільна патрабуе. Вера Ніканаўна. — І паколькі дырэктрыса даволі спакойна ўспрыняла яго словы, ён смялей і больш рашуча паўтарыў. — вельмі правільна!..

— Анатоль Іванавіч, і гэта гаворыце вы, — здзіўлена пачала яна, — вы, які ведаеце, колькі мне каштавала здароўя дабіцца стабільнага фінансавана становішча нашага тэатра. Паўтара плана за сезон, вы думаеце, толькі дзякуючы аднаму мастацкаму ўзроўню вашых спектакляў? Ды без маіх намаганняў вы б усе без зарплаты сядзелі. А так, глядзіш, яшчэ і прэм'іі кожны квартал.

— Што ж, можа, пара пагаворыць і пра ўзроўні нашых спектакляў?..

— Хоць зараз, — буркнула яўна пакрыўджаная дырэктрыса.

— Ну тады, зараз і пагаворым... Запрашу ўсіх рэжысёраў, мастакоў.

— Давайце, давайце, — цяпер яна адкрыта шкадавала галоўнага рэжысёра, які, аказваецца, нічога не разумее ў дзейнасці тэатральнай адміністрацыі.

Бліскалаў выйшаў. За ім паспяшыў і Сасняк.

— Ты, Рыгор, напачай, я зараз адмяню рэпетыцыю, бо тут размоў не на адну гадзіну, паклічу таварышаў... — сказаў галоўны Сасняку ў прыёмнай.

— Мне проста няёмка, Анатоль Іванавіч, што з за мяне... — вінавата пачаў Сасняк.

— Ты што? — запярэчыў Бліскалаў. Усё правільна! І не сумнявайся. А то мы дайшлі. Мін іншым, некалі ў мяне з першым спектаклем не выйшла, дык, можа, атрымаецца ў цябе. Трымайся, брат!

Уладзімір ВАСЬКО

Уладзімір Вас'ко нарадзіўся ў 1937 годзе ў вёсцы Ліпічанка Шчучынскага раёна. Скончыў Гродзенскі педагагічны інстытут імя Янкі Купалы. Працаваў дырэктарам сярэдняй школы на Дзятлаўшчыне, а пасля загадчыкам аддзела пісем і адказным сакратаром дзятлаўскай раённай газеты «Перамога».

Зараз — загадчык аддзела пісем літскай аб'яднанай газеты «Уперад». З вершамі ў «Літаратуры і мастацтве» выступае інершыю.

Пайду лепш пешшу.
Гутаркі няма.
Мне верабей
вандроўны лёс
націўкаў,
а кій мне даў
сумленны дзядзька Маўр.

Хоць на кожнай галінцы верасень,
нам яшчэ захапляцца верасам,
і лавіць летуценні лясныя,
і ісці праз дажджы навясныя.
Кожны след непрыкметны ласіны
затрымае на дзесьці мінут,
і хвастамі вавэрак ласіны
уздымаюцца там і тут.
— Напішы на бяросце

ты песню,
каб не змылі гады і дажджы.
Хай спяваюць яе напрудвесні
на ўвесь лес маладыя дразды.

НАДВЯЧОРКАМ

Падкошан дзень апошнім
промнем сонца,
як белы ландыш. Цішыня ў палях.
І месяц, нібы лысы дзед
з ваконца,
глядзіць, як дрэмле сонная зямля.
Мы з цёплым ветрам прагуляцца
выйшлі,
як добрыя сябры-халасцякі.
Вусаты конох з палкай,
бы ўсявышні,
пагуквае на коней ля ракі.

ПАСЛЯ ДАЖДЖУ

Іду адзін па тратуары
пад лёгкі шум духмяных ліп.
Як хвалі коціць вечар чары—
дзязочы смех, дзіцячы ўсхліп.
Хачу, каб свет не ведаў межэў,
спявала ў сэрцы цеплыня.
Калі ў душы такая свежасць
і вобраз будучага дня.

НЕ ЗАЙДРОШЧУ

Равеснікі машыны пакуплялі,
а я пасу туманы
над ракой,
ды перачытваю па дзесьці раз
Купалу,
ды птушкам прывітанні
шлю рукой.
Вязе мяне былы мой
аднакласнік,
прапазлівы, вяртлявы
нібы вуж.
У яго душы даўно памёр
той класік,
які нясе святло
мільёнам душ.
Я пачынаю
пра лясы ды горы,
а ён мне—
пра калым
ды пра рублі.
Які там Пушкін,
і які там Гогаль,
калі нажывай
вочы заплылі.
Спыніся, браце,
каля той развілкі.

НА ВОЗЕРЫ

Я іду, дзе карчы,
быццам ракі, глыбока
свае ногі-кляшні
пазасоўвалі ў глей,
дзе лаза ахінае
Валовае вока,
і да хвой прывязан
трухлявы вулей.
Сонца тут прасявае
праменні пры ўсходзе
праз лісцёвае сіта
дубоў і бяроз,
да гусей, часам, бусел
у гасці прыходзіць,
да кароў заглядае
даверлівы лось.
Тут дзятлы адбіваюць
мае тэлеграмы.
Сабіраю арэхі
з вавэркамі я.
Самаробны мой кошык
сябруе з грыбамі,
а з птушынымі песнямі—
песня мая.
Валовае вока—назва возера.

ЧАСОПІСЫ Ў ЛІСТАПАДЗЕ

«ПОЛЫМЯ»

Нумар адкрываецца вялікай падборкай вершаў народнага паэта Беларускай Півнянны Панчанкі. Алеся Янімовіч выступае з апевасцю «Цянкі год». Змешчаны заканчэнне паэмы народнага паэта Беларусі Арнада Куляшова «Хамуціў», тры апаеяданні Анатоль Кудраўца, урыўкі з кнігі Васіля Віткі «Дзэці і мы», вершы Ніла Гілевіча са зборніка «Актавы».

Насустрэч XXV з'езду КПСС часопіс друкуе матэрыялы ў раздзеле «Публіцыстыка і нарысы». Гэта — выступленні Івана Дзяміна «Аўтамат набірае разбег» і Ціхана Панцюшкіні «У бітве за жыццё».

У раздзеле «Навука» — артыкул Аляксандра Караткевіча.
Крытыка і літаратуразнаўства прадстаўлены артыкуламі Васіля Івашына «Партыйная літаратура і свабода творчасці», Міхаіла Смолкіна «Кругі жыцця», Алеся Адамовіча «Браму скарбаў сваіх адчыняю...».

Рэцэнзуюцца новыя кнігі. В. Бечык у артыкуле «З неспакоем сумлення» піша пра зборнік А. Вярцінскага «З'яўленне». Алесь Майсенка ў рэцэнзіі «На галоўным напрамку» разглядае кнігу Віктара Наваленкі «Прага духоўнасці», Вольга Іпатава — пародыі Георгія Юрчанкі «Немеладзчыны мелодыі» (і смешна і трапіва), Барыс Бур'ян — вершы Уладзіміра Лісіцына «Жураўлінае вясло» («Радкі ад сэрца»).

«БЕЛАРУСЬ»

Шэраг матэрыялаў прысвечаны XXV з'езду Намуністычнай партыі Саветаў Саюза. Гэта — рэпартажы: «І сёння па — стуханаўска», «Аснова — тэжнічны прагрэс», «Галоўнае — якасць» і іншыя. Нарыс Ігната Дуброўскага называецца «Шчодрый бусель». Аўтар расказвае пра меліяратарыя беларускага Палесся.

Уладзімір Паўловіч выязджаў на трасу БАМА. Ён дзеліцца з чытачамі сваімі ўражаннямі.
Да 100-годдзя з дня нараджэння М. І. Калініна змешчаны артыкул Г. Мярэлова «Агітпоезд усесаюзнага старасты», Друкуюцца вершы Рыгора Барадуліна, Юрася Свіры, Генадзя Пашкова, а таксама навелы Аляксея Кулакоўскага з новай кнігі «Родныя шыроты», апавяданні Яні Скрыгана «Няміга» і Міколы Гарулёва «Кроні». Пра ансамбль «Песняры» піша Л. Крушынская.

І. Кудраўцаў, М. Хведаровіч, В. Мыслівец выступілі з кароткімі рэцэнзіямі на кнігі Віктара Іарамазова «Спіраль», Генадзя Пашкова «Нячынны», Васіля Янавенкі «Пробны камені», С. Барыс свой артыкул назваў «Вяселле і яго падзіла».

Ян заўсёды, змешчана падборка «Жартам інжучы», Надрукавана гумарэска Р. Юрвіча «Смятаніна на п'едэстале», гумарыстычны мініяцюры А. Салаўчыка, пераллады В. Калачынскага «З замяннага гумару».

ЯКОЕ б неба ні свяціла над маёй галавой, якое б сонца ні пасылала на зямлю зола-та сваіх промяў, я, заплюшчыўшы вочы, бачу свой родны край. Мой родны куток... Своеасаблівы пейзаж Віцебшчыны надзвычай цудоўны, і пра многае можа раскажаць чалавеку. Напэўна не выпадкова, што сюды прыязджаў вялікі Ілья Яфімавіч Рэпін. Значыць, і на такі пейзаж просіцца чароўнасць тутэйшых мясцін!

Здаецца, Прышвінім аднойчы было заўважана, што памяць мастака падобна на апёкі жывой душы. Я дадаў бы, апёкі дзіцячых уражанняў, тых год, калі ты адкрываў зіхаценне зорак, што згравасціліся ў аконнай раме тваёй хаты апоўначы, хвалюючы пералівы матулінай песні, якая нібы выконвалася для сябе, ды салодкі

чалі радком з неўміручай легенды. Для партызан жа і падпольшчыкаў, што дзейнічалі ў тыле ворага, гэта быў пралом, прабіты ў лініі фронту для праходу «туды і назад». Праз тыя слаўныя вароты ішлі на барацьбу з гітлераўцамі мужныя і самаадданыя.

У 20-я гады зашумелі тут прадстаўленні Тэатра рэвалюцыйнай сатыры (між іншым ён — папярэднік сучаснага Маскоўскага тэатра сатыры), застракацелі вуліцы і плошчы палымымі рэвалюцыйнымі плакатамі, загучалі на канцэртных пляцоўках творы Бетховена і Чайкоўскага. Да гэтых агеаграфічных пралетарскай культуры, якая толькі пракладвала сабе шлях, прыцягнуліся тысячы і тысячы рабочых, студэнтаў, жыццароў губернскага горада. Здаралася, што сёй-той з мастакоў займаўся

выкананні майго сябра Паўла Малчанова, а Саша Ільінінскі падараваў нашай сцэне незабыўнага Несцерку, перасмешніка і мудраца, сябра ўсіх сумленных людзей у родным краі.

Заканамерна і тое, што адсюль выйшаў такі меладыйны і чулівы да спеведзі сэрца кампазітар, як Марк Фрадкін, і манументальны ў лірычных спеведзях Анатоль Багатыроў.

Тут вас вязе па дарогах ветлівы шафёр, на паседзі частуе мёдам добры пчаляр, на палатках упэўнена вядзе сваю сталёвую машыну трактарыст, Умельцы, Працаўнікі, Натхнёныя людзі!

Вядома, мой роздум можа падацца наўпым, бо і варонезцы, і пермякі, і кіяўляне з такім жа поспехам называць вам імёны землякоў, якія заслугоўваюць прызнання не толькі ў сваім родным горадзе, а і ў маштабах усёй краіны, усёго чалавецтва. Правільна! У нас ва ўсіх ёсць пачуццё локця, і мы зразумеем, не станем асуджаць праўду «мясцовага патрыятызму», калі яго не фанабэрыстае. Калі не драбіць разумення свету і краіны. Думаю, што гаворачы пра Віцебск, я нібы даю спеведзь у любові амаль «краізнаўчага» парадку, і ў сьмяротных сваіх пачуццях таксама.

Я — родам з Віцебшчыны. З яе пачынаецца для мяне Радзіма, шырокая краіна мая — ад Брэста да Курільскіх астравоў. Я зведзеў пешта галоўнае для сябе тут, у гэтым краі светла-чыстых азёр, краўтых блакітнай дымкай лясоў, з іх стромкімі пікамі, прарэзанымі сонечнымі праменямі. Да гэтага трэба дадаць няспынным рэкі, што лаволі нясуць свае воды, Менавіта ў гэтых мясцінах я адкрыў чароўнае жыццё, якім мне заўсёды хочацца яго бачыць. Сутыкнуўшыся з людзьмі працы, з шукальнікамі праўды, я пачаў адкрываць для сябе грамадскія інтарэсы. Першыя парасткі маёй грамадзянскай свядомасці жыліліся тутэйшай рэчаіснасцю і тутэйшай мудрасцю.

То ці магу я не быць удзячным віцебскаму краю! Ён пакліча мяне, і я адкладу ўсе свае справы, прыеду, прылячу, прыйду. І пазнаю Машканы сэрцам, хоць працавітымі рукамі людзей. І на гэтым кавалачку зямлі ператварылася гэтая часцінка зямлі. Мабыць, пакліча мяне горад на Дзвіне, і я кінуся яму на спатканне, і пяхай сабе кругогляд з Успенскай горкі перайначаны архітэктурнай навіной — я пазнаю размяшчэнне знакаў! Задзіяка яшчэ да таго, як успалыхне ў небе першая зорка. Мне можа здацца, што яна — іскрынка ад Вечнага агню, нязгаснага цяпер на плошчы Віцебска.

Ох, як прыкіпела сэрца да багатага жыццём і традыцыямі гэтага краю! Іншым для мяне ён быць не можа. Хлебасольная, летуцеіная, адыходлівая, у гневе самаахвярнасці, у паўсядзённасці працалюбівая — Віцебшчына, не знайсці цябе даражэй! Ты песня мая Нязмоўная...

Так я думаў і ў чароўнай Фларэнцыі, і ў ва ўрабністайчыннай па-сучаснаму Варшаве, ды і ўсюды, куды кідала і кідзе мяне мая прафесія і мае грамадзянскія абавязкі савецкага мастака. Калі бываеш у горадзе рэвалюцыі, сэрца табе падказвае, дзе знаходзіцца ў Ленінградзе Віцебскі вакзал... Віцебекі!

З тым і сустракаю я кожны дзень у майстэрні. Уголас не вымаўляю гэтага, але спакваля думаю менавіта так.

З. АЗГУР,
народны мастак СССР,
правадзейны член Акадэміі
мастацтва СССР,
дэпутат Вярхоўнага
Савета БССР.

КРАЙ МОЙ ВІЦЕБСКІ, ЗАПАВЕТНЫ...

водар сырадою і свежага духмянага хлеба. Вось такія апёкі адчуваюцца і на самы ціхі покліч роднага краю.

Калісьці ў Акадэміі мастацтваў вахцёраў называлі капралам. Дык вось быў і ў нас у Віцебскім мастацкім тэхнікуме свой «капрал», вартавы Сцяпан. Вогненнарыбы мужык з кірпачым носам, ён нярэдка прыпісваў сабе падабенства з мастаком Саламонам Барысавічам Юдовіным, называўся братам яго. І яшчэ мог бяскоўна раскажаць пра тое, як ён з братам Юдовіным хадзіў рабіць эцюды на Віцьбу з Ю. М. Пенам. Асабліва ўраваля мяне яго параўнанне курганоў гэтай ракі з грудзьмі нашай зямлі, што захоўвае ў іх сваю сілу. Ну, вядома, і Юдовін, і Пен, усе мы імкнуліся яму растлумачыць, што курганы — гэта месцы захавання ўдзельнікаў былых дружын, і Сцяпан пагаджаўся з гэтым, ды верыў, што зямля павінна мець свае грудзі. Вось такія, як тыя курганы над Віцьбай, дзе такая прыгажосць зямлі!

Эцюды мастакі-віцебчане любяць пісаць непадалёк рачных берагоў, на самой краізне. Мабыць, таму, што разам з курганамі яны як бы на-волатаўску парушаюць раўнінную прыроду краю. Лініі яго гарызонту, акаймаваныя лясамі, роўнямі і плаўнямі. У ізумруднай зеляніне лісця і траў ёсць штосьці ўціхаміранае. Спакой, сузіральны настрой. Вы не адчуваеце нядаўняй мітусні і хвалевання, як гэта бывае, калі бачыш нават спакойнае мора або кручы Каўказа. Але сузіральнасць тут зусім не бяздумнасць. Душа прагне ўбірае ў сябе ўражання, фарбы, кантрасты, ведаючы, што на тутэйшай зямлі працацлася слава дастойных чалавечай памяці людзей — віцебчан!

У паэта Анатоля Вялюгіна ў вершах як бы гучыць тупат конскіх ног. Гэта чырвоныя коннікі грамадзянскай вайны «будзілі гарадок Сяно». І неаднойчы абуджалася ўся Віцебшчына, рыхтуючы адпор захопнікам.

Бронзавы арол, які горда ўзняўся ўвышыню на беразе Дзвіны, нагадвае нам аб славе племені Багратіёна. А ў гады Вялікай Айчыннай вайны словы «Віцебскія вароты» для мноства людзей гу-

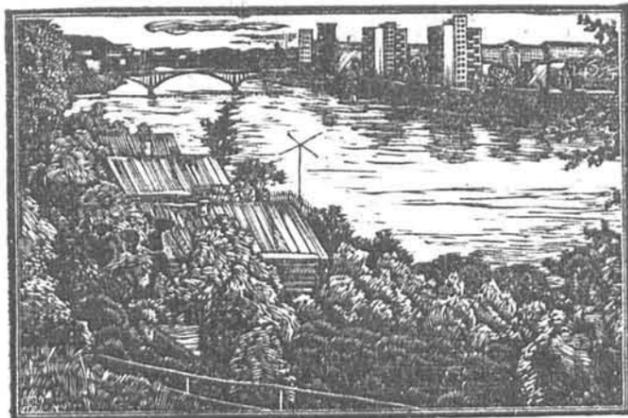
адкрытым эпітахам публікі, аднак віцебчане, называлі таго ж Казіміра Малевіча і Марка Шагала сваімі землякамі, ганарыліся імі. Няхай сёння не кожны ўсё ў творчасці гэтых мастакоў прымае, але ж выток славы М. Шагала пачынаўся ў Віцебску. І не толькі аднаго яго. І гэты месца над Успенскай гарачкай, і гэтыя вулачкі, што зблягаюць да магутнай Дзвіны, і гэтыя фігуркі заклапочаных людзей, здольных лятаць, адсюль, з майго старажытнага Віцебска...

Ёсць у гэтым горадзе цяпер магчыма, самая буйная ў Еўропе плошча, ад якой як бы разыходзіцца шляхі ў розных напрамках — на Смаленск і Маскву, на Пскоў і Ленінград, на Мінск і Вільнюс. І гарыць тут вечны агонь, асены шыткамі чырвонаармейскай трохлінейкі. Так, памяць аб вайне з гітлераўскім фашызмам самая адчувальная рана. Гэта памяць адсоўвае ў цень усе іншыя падзеі мінулых год і стагоддзяў. Тут, ля абеліска з рызком палым, стрымліваеш крокі і ў думках схіляеш галаву перад тымі, хто не дайшоў, не дажыў, не ўбачыў Перамогу. Над плошчай — велізарнае неба, у якім відаць агні самалётаў, як рэха далёкай навалыніцы.

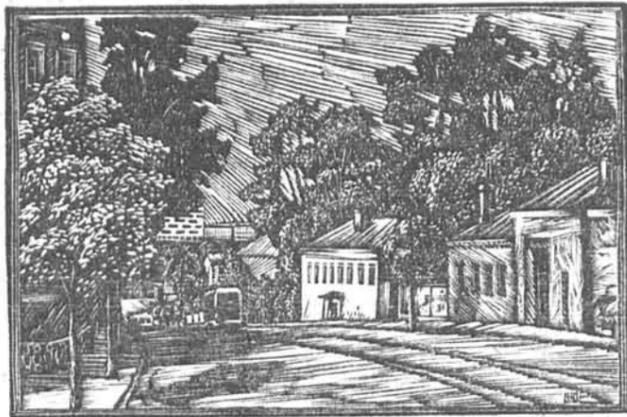
Мір. А ты мікволі перабіраеш у памяці страты. Свае. Бо на гэтай зямлі пахавана мал маці... І землякі мае, каго не даклічашся. Проста людзі, якія склалі галовы, каб быў мір...

І ў вясёлых пералівах амаль цымбальнага звону чужы гэта ў голасе віцебскага трамвая, што блыць над ухіл, да тэатра. І ў палёце вячэрняй птушкі да свайго гнязда ловіш упэўненасць сілы.

Мір. Нейкі па-асабліваму ўспрымаеш веліч гэтага стану жыцця тут, у горадзе твайго юнацтва і пачатку тваіх дарог. Старым і незапам'янальным маладым. Часам я зусім сур'ёзна мяркую, што няма нічога выпадковага ў рознакаляровасці і шчодрасці малюнка віцебскіх дыянаў, напрыклад. Гэта ўбіраюцца ў іх фарбы зямлі і неба. Зусім не выпадкова менавіта тут настолькі раскрылена і зразумела загаварыў па-беларуску шэкспіраўскі Гамлет у

Заходняя Дзвіна.

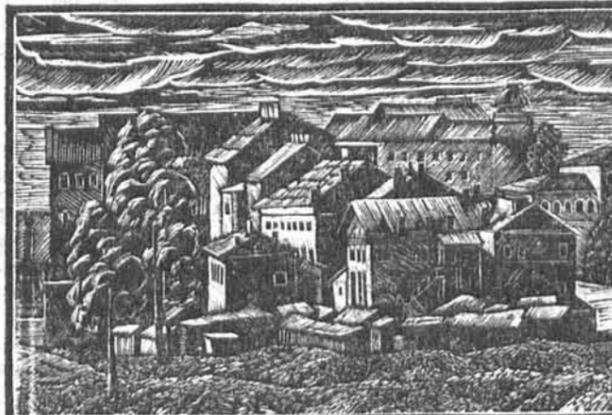
На вуліцы імя Леніна.

Краізнаўчы музей.

Гарадскі Дом культуры.

Куток старога горада.

Гравюры Ю. БАРАНОВА.

3 ПАЧУЦЦЕМ удзяч-насці ідуць і ідуць да Кургана Славы людзі. Былія франтавікі, партызаны, падпольшчыкі, Ідуць пішеры, рабочыя, калгаснікі, дзеячы культуры, воіны Савецкай Арміі. Ідуць госці сталіцы, нашы сусайчыннікі і зарубажныя сябры. Людзі прыносяць ніжкі зямны наклон тым, хто перамог у справядлівых баях, хто разграміў фашызм і замацаваў мір на зямлі.

Помнік стаў выдатным творчым дасягненнем народнага мастака БССР Андрэя Бембеля. І яго сааўтараў скульптара Анатоля Арцімовіча і архітэктара Алега Стаховіча.

Андрэй Бембель... Для ўсяго — ужо наўвекаваго! — ягонага жыцця ў мастацтве самым характэрным, бадай, было і застаецца непрыманне спакою, пастаяннае, не астылае і ў семдзесят гадоў імкненне да неспазнанага, неадкрытага, нязведанага. Якія толькі шляхі-дарогі ні прайшоў са сваімі скульптурнымі вобразами ўмудроны жыццёвым і мастацкім вопытам майстар, але яны, гэтыя шляхі-дарогі, так і не прывялі яго ў спакойную гавань адпачынку. Мастак застаецца мастаком, пакуль жыве, ў ім малады запал, запал першапраходцы, пакуль клічуць яго наперад новыя гарызонты, пакуль не даюць яму спакойна спаць новыя задумкі.

Андрэй Ануфрыевіч Бембель — мастак шчаслівага лёсу. І перш за ўсё таму, што настаўнікам яго былі такія майстры, як М. Манізер, В. Сіманаў, Р. Бах, В. Лішэй, М. Керэйн, якія далі маладому скульптару навыкі валодання рамяством, раскрылі «сакрэт» работы з натурай, прывілі густ да пошуку выразных сродкаў пластыкі, навучылі любіць прафесію.

Пачатак 30-х гадоў. У Мінску па праекце І. Г. Лагбарда будоўляцца Дом урада БССР. Для залы з'ездзяў і прылягаючых да яго кулуараў брыгадай мастакоў лідзіраваў мастаком А. Бембеля, які толькі што скончыў Ленінградскі мастацкі інстытут. І большай часткай на яго эскізах былі створаны барэльефы, прысвечаныя рэвалюцыйнаму пераўтварэнню свету, гісторыі барацьбы пралетарыяту. Для адлюстравання А. Бембель выбраў кульмінацыйныя пункты гэтай барацьбы: змова Бабефа, барыяды 1848 года ў Парыжы, чытанне Камуністычнага маніфеста, Парыжская Ка-

муна, паўстанне «Саюза Спартака» ў Германіі і інш. Нягледзячы на асобныя педыходы рэльефаў, А. Бембель праявіў у гэтых работах вялікае разуменне спецыфічных магчымасцей манументальнай пластыкі. Яго фрыз добра «трымаецца» на сценах.

«Мяне ў тых гадах менш за ўсё цікавілі пошукі дэкаратыўнай формы, — успамінае Бембель, — а захапіла прага выказацца ў шматфігурных кампазіцыях. Я хацеў, каб быў чужы гул бітваў,

Гэта бюст-партрэт Героя Савецкага Саюза Мікалая Гасцэлы.

У ім зусім ясна сфарміравана свая, бембелеўская, канцэпцыя вобраза, якую можна вызначыць як гераічна-драматычную. Не выпадкова гэтая работа мела вялікі рэзанс. Перш за ўсё гэта адбілася на агульным развіцці беларускай савецкай скульптуры — Бембель сваім творам апырэдзіў час. Яго ўплыў адчуваўся ва ўзрослых папрабаваннях да партрэта, да скульптуры.

ПЕРАДАВАЯ ЛІНІЯ ЖЫЦЦЯ

каб агульнай успышкай рэвалюцыйнага ўздыму былі аб'яднаны ўсе 45 метраў гэтага скульптурнага фрыза».

У 1935—1936 гадах разам з Ул. Рытарам і Г. Ізмайлавым А. Бембель упрыгожыў рэльефамі залу Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, у якой, паводле сведчанні М. Керэйна, Бембель «дасягнуў вялікага тэхнічнага ўмельства і жыццёвай праўдзіваці рухаў». Рэльефы гэтыя, на жаль, не захаваліся.

У гэты ж час скульптар праявіў незвычайную смеласць пры стварэнні помнікаў У. І. Леніну для Полацка, а ў 1938 годзе — для Слуцка. Наўрад ці трэба гаварыць, колькі спатрэбілася працы, каб вырашыць складаныя задачы, якія сталі перад мастаком у стварэнні гэтых манументаў, разбураных фашыстамі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Праект помніка правадыру для Бабруйска быў апошнім даваеннай работай мастака.

У 1943 годзе Бембель быў адкліканы з фронту ў распараджэнне Беларускага штаба партызанскага руху. У тым жа годзе скульптар стварае твор, які да гэтага часу застаецца ў савецкім мастацтве адным з самых хваляючых, натхнёных, арыгінальных.

Цікавы выпадак здарыўся з яго партрэтам Героя Савецкага Саюза Аляксандра Матросова. Скульптуру адлівалі на заводзе «Манумент-скульптура» ў Ленінградзе ў 1949 годзе. Бембель расказвае, што адзін з рабочых, сябар А. Матросова, праходзіў па ліцейным цэху і раптам убачыў партрэт героя. Ухвалявана ён сказаў: «Ды гэта ж Саша...» Ён сцвярджаў, што Матросав у Бембеля атрымаўся больш уражлівым, чым у іншых мастакоў. І, сапраўды, у гэтым партрэце ўменне думаць абагуленымі пластычнымі катэгорыямі ў спалучэнні з унутраным псіхалагізмам дапамагло А. Бембелю стварыць вобраз героя, паказаць яго душэўную мяккасць і ў той жа час гарачы парывы.

Вялікай павагай скульптара да подзвігаў савецкіх людзей народзіны кампазіцыі «За Савецкую Радзіму», «Клятва», «Беларускія партызаны», партрэты Герояў Савецкага Саюза П. Калініна і Д. Гуляева, гарэльеф «9 мая 1945 года» на абеліску, што на плошчы Перамогі ў Мінску.

Да несумненых творчых удач Бембеля належаць манументальная статуя Д. Мендзялеева перад будынкам хімічнага факультэта Маскоўскага ўніверсітэта імя М. В. Ламаносава, якая арганічна ўпісалася ў архітэктурную будынку, і манументальна-дэкаратыўная алегарычная скульптура «Слава гераічнай працы калгаснага сялянства», што вялічча павільён БССР на ВДНГ СССР. Тут мастак стварыў вобраз выдатнай маладой працаўніцы ў адзінні, упрыгожаным беларускім арнамантам. Адною рукою яна ўрачыста падтрымлівае снап спелай пшаніцы, другою — лаўровы венок.

Мастак працягвае работу і над вобразам Ільіча. Для будынка ЦК КПВ адразу ж пасля вайны ён робіць шэраг барэльефаў, у тым ліку вельмі выразны і строгі партрэт правадыра — адзін з лепшых у творчасці скульптара, а ў 1953 годзе ён закончыў шырока вядомую паўфігурную кампазіцыю «Ленін на трыбуне». Вельмі дакладным быў трохметровы барэльеф Уладзіміра Ільіча для Дома ўрада, выкананы ў 1961 годзе.

Разнымі шляхамі прыходзяць мастакі да зацвярджэння ў мастацтве нечага свайго, што вызначае індывідуальнасць у шырокім патоку творчасці сабратоў па мастацтву. Для Бембеля такімі рысамі сталі грамадзянскасць, высокі душэўны настрой. Гэта датычыцца не толькі выбару тэм, але і надыходу да іх вобразнага вырашэння. У яго лепшых творах ясна відаць і эстэтычныя назічы аўтара, які катэгорычна адмаўляе пасіўнае ўсырмленне рэчаіснасці і перадачу «літаральнай праўды» натуре. І разам з тым у іх відаць, як старанна Бембель вывучае заканамернасці жывой натуре, узаемазвязвае мастацкую структуру з лагічнай структурай рэальнасці. Асабліва гэта прыкметна ў выдатных партрэтах народнага артыста СССР П. С. Малчанава, доктара С. І. Паранцэвіча, калгасніцы А. Мазурэнка, настаўніка І. В. Пісарчыка і інш.

50—60-я гады былі гадамі напружаных творчых пошукаў. Майстарства мастака расце, творы атрымліваюць усесаюзнае прызнанне. І як заканамерны вынік творчай сталасці — у 1966 годзе прыйшла перамога калектыву, адным з кіраўнікоў якога быў Бембель, у конкурсе на праект мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой».

Можна шмат гаварыць аб тым, колькі працы і сіл уклаў А. А. Бембель у стварэнне аднаго з асноўных элементаў мемарыялу — галоўнага ўваходу, аб тым, якім нялёгкім быў шлях усяго аўтарскага калектыву да ўвечнавання сродкамі архітэктурна-скульптурнай мовы бяспрыкладнага подзвігу савецкіх людзей у першыя дні Вялікай Айчыннай. Шмат было ўкладзена працы. І як удзячнасць аўтарам — шырокае грамадскае прызнанне мемарыялу.

— Перш за ўсё народ хоча ўбачыць у мастацтве сябе, праўду свайго характару.

свайх пачуццяў, свайё душы, — гаворыць А. Бембель. — Калі ўдаецца спасцігнуць на практыцы хоць якую-небудзь мяжу гэтай ісціны — твор хвалюе. Тады атрымліваецца, я сказаў бы, сугучнасць душ мастака і народа. Гэта як закон прыцягнення. Закон Ньютана ў творчасці. Бембель належыць да слаўнай плеяды савецкіх мастакоў — выхаванцаў, для якіх педагогіка стала разам з творчасцю справай жыцця. Шмат энергіі ён аддаў і аддае вучням і шчаслівы, таму што час даў яму магчымасць убачыць рэальныя вынікі гэтага ўкладу. З яго майстарні ў БДТМІ выйшлі такія таленавітыя майстры, як А. Арцімовіч, Ул. Ананька, М. Бельскі, С. Вакар, Ул. Церабун, Л. Давідзенка і іншыя.

А. Бембель у пастаянным пошуку, у пастаянным руху думкі, накіраванай на тое, каб як мага больш ярка пераплавіць з'явы нашага сучаснага жыцця ў мастацкі вобраз.

«Гэта шчасце — служыць народу. Але не ціхамірнае шчасце, — пісаў Бембель у адным са сваіх артыкулаў. — Яно не церпіць супакоенасці, яно паграбуе пастаяннай кандэсацыі энергіі і «духоўнай прагі». Тады ідэі мастака супадаюць з перадавымі думкамі нашага жыцця, тады мастак можа адчуць духоўны патэнцыял развіцця чалавецтва. Нам неабходна глыбокая самасвядомасць, каб стаць удзельнікам грамадскага працэсу, які вызначаецца не асобнымі людзьмі, але народам усёй нашай інтэрнацыянальнай садружнасці».

Гэтымі словамі народнага мастака БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі А. А. Бембеля, у якіх закладзена творчае крэда мастака, «перадавая лінія» яго жыцця, мы і закончым расказ пра чалавека, вялікага майстра скульптуры, вопытнага педагога.

Барыс КРЭПАК.

А. БЕМБЕЛЬ. Абарона Радзімы.

Роўна два тыдні засталася да таго дня, калі ў нетаропную, задуманую пльнь залатой восені шматколерным феерверкам уварэцца па-вясноваму сонечнае, радаснае свята песні, таца, музыкі. 14 лістапада ў рэспубліцы пачынаецца традыцыйны фестываль «Беларуская музычная восень», з яким мы ўпершыню сустрэліся летась і паўсюдны поспех якога вызначыў яго сталую будучыню.

Аб праграме свята, яго «геаграфіі», аб калектывах і выканаўцах, якія прымуць у ім удзел, наш карэспандэнт гутарыў са старшынёй арганізацыйнага камітэта фестывалю, міністрам культуры БССР Ю. М. Міхневічам.

ПЕРШ чым гаварыць пра сустрэчы, якімі нас неўзабаве парадзе сёлета свята, мне хацелася б вярнуць чытача на хвілінку ў мінулагоднюю восень, каб прыгадаць што-колечы з кароткай, але прыгожай біяграфіі нашага першынца, — сказаў Ю. М. Міхневіч. — Гэта, мне здаецца, неабходна зрабіць у першую чаргу для таго, каб лягчэй было параўнаць тое, што было, з тым, што нас чакае наперадзе.

Летась мы гасцінна прымаці пасланцоў Грузіі і Малдавіі, Туркменіі і Узбекістана, Арменіі і Украіны, майстроў мастацтваў з Масквы, Ленінграда, Вільнюса, іных гарадоў краіны. У розных кутках рэспублікі, на сцэнах канцэртных залаў і сельскіх клубаў, у цэхах прадпрыемстваў і студэцкіх аўдыторыях прайшло тады звыш 250 канцэртаў і творчых сустрэч, на якіх пабывала больш як 130 тысяч чалавек.

Такія арыфметыка фестывалю. Калі ж гаварыць пра яго эстэтычныя вынікі, то трэба адзначыць, што ён стаў сапраўды ўсенародным святам, сур'ёзнай творчай справаздачай майстроў мастацтваў краіны перад працоўнымі Беларусі.

Сёлета ў арбіту нашага фестывалю будучы ўключаны новыя рэспублікі і гарады: Азербайджан і Копі АССР, Латвія і Кіргізія, Казахстан і Эстонія, далёкія Аранбург, Чэлябінск, Варонеж, шмат іных культурных цэнтраў краіны. Мяркуюцца правесці за дзесяць дзён больш як 300 канцэртаў і творчых сустрэч практычна ва ўсіх раёнах рэспублікі. І калі праграму леташняга фестывалю, сабраную ў адзін канцэрт, як падлічылі журналісты, давялося б слухаць і глядзець без перапынку 25 дзён, то цяпер на гэта спатрэбіцца больш чым месяц.

Як і мінулай восенню, у рамках свята пройдуць практычна чатыры фестывалі — майстроў опернага і балетнага мастацтва, сімфанічнай і камернай музыкі, народнай песні і танца, эстраднай песні. У Мінску асноўнымі цэнтрамі фестывалю стануць Акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР, канцэртны залы філармоніі і Дома афіцэраў, Палац спорту. Са сталіцы рэспублікі творчыя маршруты ўдзельнікаў «Бела-

Ю. МІХНЕВІЧ:

«СУКВЕЦЕ ШЧОДРЫХ ТАЛЕНТАЎ»

рускай музычнай восені» пралігуць у Луінец і Мазы, Белазёрск і Ветку, Краснаполле і Ганцавічы, сапраўды, ва ўсе, нават, самыя аддаленыя раёны. Складаючы календарны план фестывалю, мы звярнулі ўвагу на тое, каб як мага больш таленавітых калектываў і асобных выканаўцаў пабывала непасрэдна на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, каб высокае мастацтва прыйшло да жыхароў зусім невялікіх пасёлкаў і вёсак.

— Не маглі б вы больш падрабязна расказаць пра ўдзельнікаў фестывалю?

— Пачнём, бадай, з тых, каго нашы глядачы добра ведаюць, з чым мастацтвам яны не раз сустракаліся ў канцэртных залах ці на экране тэлевізара. Праслаўлены Акадэмічны рускі народны хор імя Пятніцкага. Калектыву, неаўторным майстэрствам якога ўжо дзесяці гадоў захапляюцца мільёны прыхільнікаў народнай песні і танца ў нашай краіне і далёка за яе межамі. Самабытнасць, высокая культура выканання, багатая і надзвычай разнастайная праграма канцэрта — вось асноўныя складальныя часткі гэтага поспеху калектыву ў любой аўдыторыі глядачоў. Мы вельмі рады, што артысты стрымалі дадзенае нам летась абяцанне і зноў прыязджаюць на фестываль. Хор выступіць у Мінску, Брэсце, Гродна, Баранавічах, Лідзе і іных гарадах.

Нас чакаюць прыемныя сустрэчы з «непараўнальным», як пісалі нядаўна парыжскія газеты, Маскоўскім камерным аркестрам пад кіраўніцтвам Р. Баршэя. Цяжка назваць краіну ў Еўропе і Паўночнай Амерыцы, у якой з вялікім поспехам не гастрываваў бы гэты калектыву. Пасля першых выступленняў на славуных «венскіх фестывальных тыднях» здзіўленая, нават крыху збянтэжаная ад нечаканасці крытыка райа аўстрыйскага аркестрам вучыцца іграць Моцарта ў «баршэўцаў». А ў Злучаных Штатах на канцэрты аркестра адна вядомая газета адгукну-

лася так: «Калі іграе Маскоўскі камерны аркестр музыку любой эпохі, любога кампазітара, уладарыць праўда жыцця, праўда паучыня і думак, праўда высокага мастацтва».

У рэпертуары аркестра — музычныя шэдэўры Баха і Ві-

мань справядлачу перад патрабавальным глядачом. Асноўным удзельнікам фестывалю майстроў опернага і балетнага мастацтва стане Акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР. Ён пакажа лепшыя свае спектаклі, у якіх выступяць выду-

Ен стаў летась адкрыццём V Усеагульнага конкурсу артыстаў эстрады, зываваючы званне лаўрэата і першую прэмію. Высокае прафесійнальнае майстэрства дазваляе спевакам, знаходзячыся ў рамках эстраднага жанру, дакладна і ярка паказваць рускую народную песню.

Цікавымі аб'яваў быць сустрэчы аматараў эстрады з вядомым ансамблем «Варонежскія дзівачы», эстрадным ансамблем «Медзі» з Казахстану, вакальна-інструментальным ансамблем «Нерны» і «Добрыя малайцы». У фестывальных канцэртах прымуць удзел лаўрэаты міжнародных конкурсаў Г. Няшавіца і В. Кучынінскі, лаўрэат Усеагульнага конкурсу Н. Якімава, папулярныя салісты з Масквы З. Кірылава і М. Салаўёў, вядомая чытальніца Е. Аўэрбах.

«Беларуская музычная восень» — гэта не толькі канцэрты, выступленні, але і шматлікія творчыя сустрэчы з рабочымі прадпрыемстваў і будоўляў, хлэбаробамі калгасаў і саўгасаў, студэнтамі і школьнікамі. Такія сустрэчы пройдуць на мінскіх аўтамабільным і трактарным заводах, камвольным камбінаце, у вытворчым аб'яднанні «Гарызонт», на Салігорскім калійным камбінаце, Брэсцкім электрамеханічным заводзе, у калгасе «Прагрэс» Гродзенскага раёна, у сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках і іных калектывах.

Мы ўпэўнены, сказаў у заключэнне Ю. М. Міхневіч, што фестываль, які ўсе яго ўдзельнікі прысвячаюць XXV з'езду КПСС, стане яшчэ адным яркім прыкладам непарушнага братства і дружбы народаў нашай краіны, што ён зробіць свой вага ўклад у скарбонку савецкага шматнацыянальнага мастацтва.

Інтэрв'ю ўзяў
Яўген ГАРЭЛІК.

валды, Гендэля і Гайдна, славуць творы савецкіх кампазітараў — Д. Шастаковіча, С. Пракоф'ева, Г. Свірыдава і іных. Сустрэчы з мастацтвам таленавітага калектыву чакаюць аматараў камернай музыкі ў Гомелі, Мінску, Рэчыцы, Магілёве, Горках і іных гарадах.

Не менш слаўная біяграфія і не карацейшы спіс трыумфальных выступленняў у заслужанага Акадэмічнага ансамбля танца Украіны, Аранбургскага рускага народнага хору, ансамбля танца Латвійскай ССР «Дайле», Акадэмічнай леныградскай харавой капэлы імя М. Глінкі.

Удзельнікамі фестывалю стануць таксама Дзяржаўны ансамбль танца Азербайджанскай ССР, струнны квартэт Літоўскай дзяржаўнай філармоніі, Дзяржаўны духавы аркестр РСФСР, Ансамбль песні і танца Копі АССР, квінтэт духавых інструментаў Эстонскай ССР і шэраг іных вядомых калектываў з братніх рэспублік.

Сярод салістаў імёны вядомых выканаўцаў — народных артыстаў Савецкага Саюза С. Кабулавай і М. Эсамбаева, лаўрэатаў міжнародных конкурсаў — В. Пікайзена, Г. Крэмера, М. Касрашвілі, Р. Нодэля, З. Вішніківа, А. Крамарова, Б. Пераменчыкава, В. Шацкага і многіх іных.

Асобна мне хацелася б сказаць некалькі слоў пра калектыва гасця нашага фестывалю — славуці сімфанічны аркестр Дрэздэнскай філармоніі. Ён на прапу з'яўляецца гонарам і славай музычнага мастацтва ГДР, яму апаздавалі ў дзесятках краін свету, яго майстэрствам не раз захапляліся савецкія слухачы. Удзел аркестра ў свята, безумоўна, ўзбагаціць і аздобіць яго праграму.

— Летась на фестывалі цікава і разнастайна было прадстаўлена беларускае музычнае мастацтва. Ці захавецца гэта добрая традыцыя сёлета?

— Безумоўна. Усе вядучыя нашы калектывы будучы тры-

радасна і шчасліва жылі іх дзеці, унукі... Колькі разоў бачылі мы ў жыцці і на экране Хатынь з яе могілкамі спаленых беларускіх вёсак, з яе званамі і скульптурай адзінага чалавека, які выйшаў жывым з таго страшэннага пекла на гэтым кавалачку савецкай зямлі. Але і званы, і скульптура, і многае іншае сёння мы ўспрымаем не як па другому, з асаблівым пачуццём, бо разам з намі на месцы трагедыі аддаюць даніну нашаны героям і ахвярам вайны жанчыны ўсёй планеты...

У самых жорсткіх умовах нашы людзі не ставаліся на колена перад захопнікамі, змагаліся ўдзень і ўначы. Адны са зброй у руках, другія з'яўляючыся партызанскімі сувязнымі або падпольчыкамі, трэція служылі роднай Айчыне тым, што вырастоўвалі нашых воінаў, хоць даволі часта плацілі за гэта ўласным жыццём.

Выратавала і выхадзіла савецкага афіцэра Багданава Ганна Мікалаеўна Мамонова. Незадоўга перад вай-

На здымку — удзельнік фестывалю — Дзяржаўны ансамбль танца БССР. Фота Г. УСЛАВАВА.

Кіно

УСЛАВІМ ЖАНЧЫНУ-МАЦІ

20—24 кастрычніка ў сталіцы ГДР — Берліне праходзіў Суветны кангрэс, прысвечаны Міжнароднаму году жанчыны. А перад гэтым, у канцы жніўня, прадстаўніцы Балгарыі, В'етнама, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Польшчы, Румыніі, Індыі, ЗША, Англіі, многіх іных краін і кантынентаў сустрэліся ў Мінску. Беларускі народ гасцінна прымаў іх.

За гадзіну экраннага часу мы даведваемся пра багаты і працоўныя справы славуных беларускіх жанчын — рабо-

чых, калгасніц, вучоных, вятэрапаў, якія з'яўляюцца гераінямі новага поўнаметражнага дакументальнага фільма «Аб маці можна расказаць бясконца» (сцэнарый М. Вяржэцкі, рэжысёры І. Вейняровіч, П. Аліфярэнка, Р. Ясінін, апэратары А.

даецца з асобных навіл. Навелістычнасць, дарэчы, улюбёны прыём аднаго з рэжысёраў гэтай стужкі — І. Вейняровіча. («Прыгадаем: «У агні жыцця», «Балада аб мужнасці і любові» і іншыя). Такі прыём адкрывае перад дакументалістамі шырокую прастору для нампазіцыйнай завершанасці кожнага фрагмента паасобку і ўсёй нарцы-

Алай, Р. Масальскі, Ф. Кучар).

...Калі ў зале гасне святло і ў затоненай цішыні, яшчэ да загаловачых цітраў і знаёмства з асноўнымі героямі, мы бачым таную экспазіцыю: на асветленым сэрэбрам экране маці гуляе з дзіцём. Абодва ўсміхаюцца. Колькі дабрый, шчыраці, замілаванасці ў гэтых надражлі Яны як пралідуць, як уверцюра да ўсяго фільма. Бо з жанчынамі і дзецьмі мы сустрэнемся потым неаднойчы: і ў гады ваеннага ліхалецця, і ў мірны час. Мы будзем шчыра захапляцца подзвігамі савецкіх жанчын-патрыёткаў на франтах і ў тыле, дзе таксама навалялася наша нялёткая перамога над гітлеразмам. Стужка сіла-

Адпраўным пунктам, своеасаблівай завязкай кінастужкі, з'яўляецца міжнародная сустрэча жанчын у беларускай сталіцы, выступленне на гэтым форуме кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэрава.

Усяго некалькі хвілін разам з нашымі гераінямі мы нібы прысутнічаем у глядзельнай зале. Аднак асноўнае знаёмства з імі адбудзецца там, дзе яны змагаліся, дзе працавалі, дарагой цаной плацілі за тое, каб сёння

радасна і шчасліва жылі іх дзеці, унукі... Колькі разоў бачылі мы ў жыцці і на экране Хатынь з яе могілкамі спаленых беларускіх вёсак, з яе званамі і скульптурай адзінага чалавека, які выйшаў жывым з таго страшэннага пекла на гэтым кавалачку савецкай зямлі. Але і званы, і скульптура, і многае іншае сёння мы ўспрымаем не як па другому, з асаблівым пачуццём, бо разам з намі на месцы трагедыі аддаюць даніну нашаны героям і ахвярам вайны жанчыны ўсёй планеты...

У самых жорсткіх умовах нашы людзі не ставаліся на колена перад захопнікамі, змагаліся ўдзень і ўначы. Адны са зброй у руках, другія з'яўляючыся партызанскімі сувязнымі або падпольчыкамі, трэція служылі роднай Айчыне тым, што вырастоўвалі нашых воінаў, хоць даволі часта плацілі за гэта ўласным жыццём.

Выратавала і выхадзіла савецкага афіцэра Багданава Ганна Мікалаеўна Мамонова. Незадоўга перад вай-

ной у яе нарадзіліся блізныты — Вера, Надзея, Любоў, Гэтым і словамі і названа навава, прысвечаная ёй, Мамоновай. Надзея не памятае сваёй маці, але як да самага роднага і блізкага чалавека кінецца яна насустрач былому лётчыку Мікалаю Рыгоравічу Багданаву. Нельга без хвалявання глядзець кадры, дзе сціскаюць у моцных абдымаках аднаго Надзея Мамонова і Багданаву. Так, гэта тая Мамонова, што не памятае сваёй роднай маці, але захавала ў сэрцы подзвіг жанчыны-патрыёткі, што выратавала плячка параненага лётчыка.

Багданаву доўга, вельмі доўга, шунаў дачку Мамоновай. І ў спатнянне нінаапэратары знялі танім, як гэта было ў жыцці, без тых прыкрых інсцэніроваў, якія, на жаль, усё яшчэ сустракаюцца ў іных дакументальных фільмах. Тут уражанне рэальнай падзеі не панідае нас ні на хвілінку. І гэта, мабыць, адна з лепшых ідэяна-мастацкіх якасцяў дакументальнага фільма «Аб маці можна расказаць бясконца».

Сам Багданаву расказаў, як у цяжкую частку Вялікай Айчыннай вайны Мамонова ахвярвала ўласным жыццём, ведаю-

ВОСЬМЫ пленумі праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання, што адбыўся 27 кастрычніка, абмеркаваў надзвычайнае пытанне — «Аб стане і палітычнай ідэя-маральнага выхавання творчых работнікаў у тэатрах і канцэртных установах рэспублікі». Што яно надзвычайнае, гаварылі ўсе ўдзельнікі пленума. Падкрэслівалася, што размова аб маральным абліччы сучаснага савецкага артыста набывае асаблівае выдатнае значэнне напярэдадні XXV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Кожны чалавек, які мае адносіны да стварэння спектакля або канцэртнай праграмы — гэта ідэйны баец. Ад яго ідэйнай і духоўнай узброенасці залежыць глыбіня і сутнасць мастацкага даследавання рэчаіснасці, раскрыццё працэсаў на вытворчасці і ў сям'і, паказ сапраўднага героя нашых дзён. Таму так пільна і патрабавальна прыглядаецца да артыста, рэжысёра, мастака, музыканта сённяшні глядач. Што ты нясеш глядачу, якім багаццем валодаеш сам, наколькі глыбока разумееш праблемы сучаснасці — вось на што навінны адказваць сваёй творчасцю майстры сцэны.

Пасля ўступнага слова народнай артысткі СССР Л. Александровскай пленум заслухаў наведвальні дзірэктараў тэатраў — М. Шаўчука (Акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР), І. Міхалюты (Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы), Г. Асцяцінскага (Дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа) і мастацкага кіраўніка Беларускай дзяржаўнай філармоніі В. Сербіна. Яны расказалі пра формы ідэйнага і маральнага выхавання членаў іх калектываў. Прамоўцы падкрэслівалі, што нават выбар рэпертуару ўплывае на аблічча артыста. Ад таго, што паказваецца на сцэне, з чым звязана тэатр або канцэртны ансамбль да глядача часта залежыць і мастацкі ўзровень сцэнічнага твора. На жаль, яшчэ і дагэтуль мы сустракаем на афішах назвы твораў, якія не адпавядаюць узроўню патрабаванням грамадзесці, шукаюць даўно знаёмыя штампы і стэрэатыпы. Такі рэпертуар не мабілізуе творчых работнікаў на сапраўдныя шуканні новага слова ў мастацтве, прымушае іх эксплуатаваць адно толькі рамесніцкія навыкі і знешнія дадзеныя.

З трыголай гаварылі прамоўцы аб тым, што ў асяроддзі творчых работнікаў яшчэ

назіраюцца выпадкі парушэння норм сацыялістычнага сучаснага жыцця. Мастацкія саветы тэатраў вымушаны часам прызначаць на выкананне адказных ролей дублёраў, бо няма ўпэўненасці, што асноўны выканаўца будзе заўсёды гатовым да адказнага выступлення. Падкрэслівалася, што разам з рэжысёрам-пастаноўчыкам спектакля або канцэртнай праграмы адказнасць за ідэйна-мастацкі ўзровень відовішча нясе і выканаўца. Практыка паказвае, што і ў добра наладжаных творчых тэатрах часам трап-

кім тэатры імя Ленінскага камсамола Беларусі.

Галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра Ул. Караткевіч падзяліўся сваімі назіраннямі над выхаванцямі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Калі раней рэжысёра мела істотны прэтэнзі да гэтай вышэйшай навучальнай установы, бо працэс пераходу ад «студэнта» да «акцёра» праходзіў цяжка і хваравіта, то цяпер нашы тэатры атрымліваюць паўнацэнныя творчыя кадры, здатныя змяніць на сцэне ветэранаў-майстроў. Дзірэктар Го-

га тэатральна-мастацкага інстытута і Брэсцкага абласнога тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі, быў гораца падтрыманы ўдзельнікамі пленума.

Усхвалявана прагучала выступленне артыста Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа В. Грушова, які таксама абавіраўся на прыклады апошніх гадоў і гаварыў пра неабходнасць своечасовай творчай арыентацыі маладых акцёраў. Бывае, пасля інстытута чалавек і год, і пяць, і дзесяць гадоў іграе розныя ролі, а яго сапраўдна творчая індывідуальнасць застаецца не раскрытай, бо рэжысёра бачыць у ім толькі выканаўцу, прафесіянальна падрыхтаванага да ўдзелу ў любым спектаклі і для ігры любой ролі. Узровень інстытутакага выхавання цяпер такі высокі, што лічыць тэатр лабараторыяй для вывучэння патэнцыяльных магчымасцей артыста нельга. Калі вы запрасілі да сябе пэўнага выпускніка, то забяспечце адпаведнай яго індывідуальнасці творчай работай! Бо і ўсе клопаты пра ідэйна-маральнае аблічча дзеяча сцэны накіраваны на тое, каб ён раскрываў свае здольнасці на сцэне, уносіў свой уклад у творчыя шуканні калектыву, узбагачаў дасягненні Беларускага савецкага тэатра.

Галоўны рэжысёр Беларускага тэатра юнага глядача імя 50-годдзя камсамола Беларусі Р. Баравік падзяліўся роздумам аб фарміраванні

калектыву творчых аднадушцаў, здатных выконваць адказную місію выхавання дзяцей у духу камуністычнай свядомасці. Ідэйная ўзброенасць і прафесіянальнае майстэрства цяпер непадзельны паняцці, і дарэмна казаць, што нейкія «прабелы» ў ведах хтосьці можа кампенсавать адмысловым умельствам у сцэнічнай ігры. Калі ў зале юныя глядачы, артыст адказны за кожны свой выхад на падмосткі. Ён упершыню знаёміць глядачоў з класічнымі творами, з вобразамі сучаснай драматычнай літаратуры. І каб быць на ўзроўні такіх задач, трэба штодзённа ўзбагачаць свае веды, займацца самаадукацыяй.

На пленуме выступіў з прамовай міністр культуры БССР Ю. Міхневіч.

У рэзалюцыі, аднадушна прынятай удзельнікамі пленума, падкрэслена, што галоўнай задачай творчых работнікаў з'яўляецца барацьба за высокі ідэйна-мастацкі ўзровень мастацтва, што творчая, арганізатарская і выхаваўчая дзейнасць павінна быць падначалена задачам, што вынікаюць з паставаў ЦК КПСС па ідэалагічных пытаннях. Дзеячы сцэны і канцэртных устаноў абавязаліся сустрэць XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза новымі творчымі дасягненнямі.

У рабоце пленума прыняў удзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў.

НА ЗАКЛІК ЧАСУ, НА ЗАКЛІК ПАРТЫ!

З VIII ПЛЕНУМА ПРАВЛЕННЯ
БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРАЛЬНАГА АБ'ЯДНАННЯ

ляюць розныя выпадковасці. І глядачы, якія ведаюць, напрыклад, спектакль Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы на прэм'еры, бывае, не пазнаюць яго на чарговым паказе, бо выканаўцы значных ролей парушаюць рэжысёрскую партытуру. Тое ж здараецца і на опернай сцэне, у выступленнях канцэртных калектываў Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

З пачуццём прыкрасці прамоўцы прыводзілі факты амаральных паводзіў асобных артыстаў, што з'яўляецца наогул несумяшчальным са званнем дзеяча савецкай сцэны. Удзельнікі пленума гаварылі аб неабходнасці прымаць самыя рашучыя меры супраць такіх фактаў, прыводзілі прыклады дзейнага ўплыву таварыскіх судоў і калектывных абмеркаванняў на парушальнікаў дысцыпліны. Стварэнне сапраўды творчай атмасферы ў кожным калектыве — вось што гарантуе поспех у дзейнасці тэатральнай трупы, канцэртнага ансамбля. Прамоўцы спасылаліся на багаты вопыт на ідэйна-маральным выхаванні дзеячаў сцэны, назапашаны партыйнымі, прафсаюзнымі і камсамольскімі арганізацыямі тэатраў і канцэртных устаноў. У прыватнасці, прыводзіліся прыклады плённага супрацоўніцтва грамадскіх арганізацый і адміністрацый ў Гомельскім і Гродзенскім абласных тэатрах, у Брэсц-

мельскага абласнога драматычнага тэатра Т. Карпава ў сувязі з гэтым заўважыла, што яшчэ здараюцца выпадкі, калі малады акцёр набывае сталасць і вопыт, з поспехам іграе галоўныя ролі ў рэпертуары, але не атрымлівае вартага таго прызнання, лічыцца вучнем, як кажуць, «ходзіць у маладых». Варта і тэатральным рэцэнзентам больш аператыўна аналізаваць сталыя работы акцёраў сярэдняга і маладшага пакаленняў, якія нясуць галоўную службу на сцэне.

Своеасаблівым памемным момантам у гэтай размове пра маладыя кадры было выступленне народнага артыста БССР Г. Волкава (Брэст). Ён звярнуў увагу ўдзельнікаў пленума на тое, што выхаванцы інстытута часцей дэманструюць добрыя рамесніцкія навыкі без належнай грамадзянскай сталасці. Ці не бываюць наблажлівымі педагогі грамадска-палітычных дысцыплін у адносінах да таленавітых студэнтаў? — спытаў ён. Бо майстэрства — не самамэта, і артысту раней або пазней даводзіцца пераконвацца, што без грунтоўнага ведання марксісцка-ленінскай эстэтыкі ён паспяхова працаваць у мастацтве не можа. Давайце выходзіць артыст як асобу, як мастака-патрыёта, як свядомага байца ідэалагічнага фронту! Гэты заклік, падмацаваны канкрэтнымі фактамі з дзейнасці Беларуска-

У перапынку паміж пасяджэннямі завязваліся сяброўскія гутаркі. На здымку — удзельнікі пленума: тэатразнаўца Т. Гарбчанка, рэжысёр Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Э. Герасімовіч, заслужаная артыстка БССР Л. Давідовіч, артыстка Л. Нучаранка (Гродна) і дзірэктар Гомельскага абласнога тэатра Т. Карпава.

Фота П. НАВАТАРАВА. (БЕЛТА).

чы, што фашысты могуць расстраляць яе, яна ўсё ж пайшла ў лес, каб жыць ваеннага лётчыка... Фашысты расстралялі Ганну Міналеўну і яе дзяцей — Веру, Любу...

У лесе Мамонавай выяўляецца яшчэ адна тэма — чалавечая даброта. Яркае сведчанне таму, што дачка патрыёткі не засталася адна, што ёй на дапамогу прыйшла другая маці, якая выраставала, паставіла на ногі чужое і разам з тым роднае дзіця.

А на помніку Г. М. Мамонавай светлым літарамі сказана: «...расстраляна фашыстамі за сувязь з партызанамі і аказанне дапамогі лётчыку, палкоўніку Багданаву М. Р.».

У свой час пісьменнік Б. Касцюкоўскі напісаў дакументальную аповесць «Нітка Арыядны». Кінаадаптацыя пра яе пад такой жа назвай — як бы экранная версія літаратурнага твора. Пісьменнік сам гаворыць: «Гэту жанчыну я ўпершыню ўбачыў у 1943 годзе ў ваенным шпіталі, куды прывезлі яе праз

лінію фронту з палескага партызанскага краю». На экране калейдаскопам праходзіць перад намі кадры: то А. І. Казей праводзіць урок у школе, то яна сярод воінаў, дзе яе сын прымае прысягу на вернасць Радзіме, то купляе цацкі для ўнукаў, то ўпэўнена сядзіць за «баранкай» свайго аўтамабіля... Такі мантаж кадраў добра ўспрымаецца на фоне расказу Б. Касцюкоўскага.

Вось Арыядна Іванаўна прыходзіць у сквер, што на супраць Акрутовага Дома афіцэраў. Сядзіць на лаўцы. І не кожны праходжыць згаданае, што гэтая герайчына жанчына ўславіла сябе тым, што заўсёды на пераднім краі. У ваенны і мірны час. Пягледзячы на цяжкія раненне, знайшла ў сабе сілы, каб выстаць, перамагчы, загадаваць дзяцей, стаць настаўніцай. Сёння імя Героя Сацыялістычнай Працы добра вядома ў нашай краіне, і за яе межамі. Вядома яшчэ і таму, што яна з'яўляецца сястрой праслаўленага на ўвесь свет — Марата Казея.

Подзвігі баявыя і працоўныя аднолькава патэсныя, бо сэнс у іх адзін — самааддана служба свайму народу. На такі роздум наводзіць наваля пра Е. Я. Маршалаву. Звычайная жанчына, якіх у нас сотні тысяч, мільёны... Нарадзіла шаснаццаць дзяцей, многія з іх працуюць у сельскай гаспадарцы. Ды і яна сама дагэтуль вырошчвае лён на дубровенскай зямлі, а ў вольны час даглядае ўнукаў, дорыць ім сваю пяшчотнасць і жыццёвую мудрасць.

Невялікі эпізод: Ефрасінія Яфрэмаўна пяць аладкі. А ўнукі ледзь не з гарачай патальні здымаюць — хоцяцца ім хутчэй пакаштаваць. З такой нагоды дыктар (тэкст, дарэчы, вельмі ў духу служыць чытае народны артыст БССР В. Тарасаў) заўважвае, між іншым, што на ўсіх унукаў і аладак не хопіць. Жарт, вядома. Бо шчодрае сэрца ў Ефрасініі Яфрэмаўны: зёрны, якія яна пасеяла на зямлі за сваё жыццё, будуць заўсёды расці, даваць свой плён.

Дакументальная стужка «Аб маці можна расказаць бясконца» можа служыць прыкладам таго, як яе стваральнікі арганічна спалучылі ў агульны кантэкст твора расказ аб мінулым з сучаснасцю, кадры ваеннай хронікі з кадрамі, знятымі сёння. Апафеозу такое спалучэнне дасягае ў навале, прысвечанай А. Ф. Купрыянавай.

Вобраз маці-патрыёткі ўвасоблены ў вядомым манументе разам з яе сынамі. (Жодзіна). Пяцера было іх і ўсе загінулі, абараняючы Радзіму. Манумент сімвалізуе провады на фронт, адкуль яны школы не вернуцца. Увойдуць у вяснасць, у сваю неўміручасць, як веча будзе глядзецца ім услед маці. Вельмі дарогай цаной заплацілі яны за тое, што вось ужо чацвёртае дзесяцігоддзе на зямлі існуе мір, вялікага росквіту дасягнула наша краіна, яе савецкі людзі (а з ім і героі гэтага фільма) займаюцца мірнай ствараль-

най працай: акадэмік Т. Н. Кулакоўская — навуковымі вопытамі, звенівае Е. Я. Маршалава — вырошчваннем льну, будзе Наваполацкі дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Г. Ф. Лысова, М. П. Клімук не нарадуецца сынам-касманаўтам, чакае яго шчаснасцю, кадры ваеннай хронікі з кадрамі, знятымі сёння. Апафеозу такое спалучэнне дасягае ў навале, прысвечанай А. Ф. Купрыянавай.

Такую хвалявую дакументальную стужку зрабілі кінематаграфісты «Беларусь-фільма» ў Міжнародны год жанчыны.

Алесь МАЦКЕВІЧ.

ДАРОГА Ё КРАІНУ МУЗЫКІ

Мінскае музычнае вучылішча імя М. Глінкі адзначае паўвекавы юбілей. Звыш трох тысяч яго выхаванцаў з любоўю і ўдзячнасцю ўспамінаюць аб ім, вяртаючыся ў думках да пачатку свайго шляху ў мастацтва.

— Мінскае 50 цяжкіх і цудоўных гадоў, але я як цяпер помню першыя ўрокі вакала, фартэпіяна, музычнай літаратуры, — гаворыць народная артыстка Савецкага Саюза

Л. Александровская. — Прыўзнятая, урачыстая атмасфера панавала ў скромных аўдыторыях і класах, дзе свае веды, сваю высокую культуру дзецям беларускіх рабочых і сялян шчодро перадавалі выдатныя педагогі — Я. Прохараў, В. Цвяткоў, Л. Баланоўская, В. Сямашка і іншыя. Побач з імі ля вытокаў фарміравання нацыянальных музычных кадраў стаялі беларускія кампазітары М. Аладаў і Я. Цікоцікі.

Яны адкрылі для нас новы, невядомы свет Чайкоўскага і Глінкі, Моцарта і Біза, свет неўміручых музычных вобразаў.

Вучылішча дало пучэўку ў вялікае жыццё вядомым кампазітарам І. Жыновічу, А. Багатырову і У. Алоўнікаву, а яны, у сваю чаргу, выхавалі цэлую плеяду выдатных музыкантаў.

З гонарам называюць у вучылішчы імёны сваіх выхаванцаў — народнай артысткі РСФСР

Л. Масленнікавай, народных артыстаў БССР І. Балоціна, М. Дзянісава, С. Друкер, А. Кагадзева, заслужаных артыстаў рэспублікі В. Бурковіча, М. Шмелькіна, Т. Раеўскай, кіраўнікоў народных калектываў, заслужаных дзеячаў культуры БССР Н. Ільчова, Г. Ударава, В. Жлукценкі і іншых. Для большасці з іх прапаганда беларускай музыкі стала галоўным у творчай дзейнасці.

Сёння каля сямісот юнакоў і дзяўчат навучаюцца ў вучылішчы дзесяці спецыяльнасцям. Сярод іх ёсць і вельмі рэдкая — народныя харавыя спе-

вы. У вучылішчы створаны сімфанічны, камерны, цымбальны і іншыя аркестры, вакальна-інструментальныя ансамблі, хоры. Яны выезджаюць да рабочых і калгаснікаў, студэнтаў і салдат. Шэфскія канцэрты сталі тут добрай традыцыяй.

Усё лепшае, што ёсць у рэпертуары сённяшніх і былых выхаванцаў вучылішча, яны выканалі на юбілейным канцэртце, якім 25 кастрычніка завяршыўся ўрачысты вечар, прысвечаны 50-годдзю вучылішча.

БЕЛТА.

Сакратар-Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Л. Чагіна ўручае Ганаровую граматы Вярхоўнага Савета Беларускай ССР калектыву Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі.

Пасля ўрачыстай часткі адбыўся вялікі канцэрт. Выступае фальклорны ансамбль вучылішча.

Фота Ул. КРУКА.

ВЕСТКІ З МІНШЧЫНЫ

КАНЦЭРТЫ ГАСЦЕЙ

У гасцях у працаўнікоў Салігорскага раёна пабываў маскоўскі эстрадны ансамбль «Гарэлівы прыпеўкі».

Канцэрты гэтага калектыву з поспехам прайшлі ў саўгасах «Старобінскі» і «Новае жыццё», у калгасе «Радзіма», у Доўгаўскім БМУ, у іншых прадрпрыемствах і арганізацыях.

НОВЫ СПЕКТАКЛЬ

На сцэне народнага тэатра Палаца культуры Мінскага трактарнага завода пастаўлен спектакль паводле твора Б. Брэхта «Страх і адчай трэціх імперыя».

Спектакль паставіў заслужаны артыст рэспублікі А. Бяляеў.

ЭКСПАЗІЦЫЯ МУЗЕЯ

У Маладзечанскім краязнаўчым музеі ствараецца аддзел дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Для экспазіцыі ўжо сабрана больш як дзвесце твораў народных умельцаў.

СА ЗНАКАМ ЯКАСЦІ

Прадукцыя Слуцкай фабрыкі мастацкіх вырабаў заваявала шырокую папулярнасць сярод насельніцтва. Фабрыка выпускае гальштукі, беларускія лянсы, розныя вырабы з лані.

Дзесяці в'ядам прадукцыі прысвоен Знак якасці. Фабрыка ўжо выканала пяцігадовы план.

ЁН БЫЎ створаны адразу пасля вайны, калі над Беларуссю стала мірнае неба, а ле палеткі абудзіліся ад радаснага гоману былых франтавікоў, якія прыйшлі асенняю парою кінуць зерне ў раллю.

У калектыве хору пры Тураўскім ДOME культуры было 22 чалавекі. Арганізатарам і кіраўніком яго стаў Сцяпан Аляксеевіч Радзінаў — цяпер загадчык жывёлагадоўчай фермы мясцовага калгаса «Новае жыццё». У асноўным спявалі ў хоры паліоводы, механізатары, жывёлаводы. Пасля напружанай працы ішлі яны ў Дом культуры і займаліся ў гуртках.

Першы свой канцэрт самадзейныя артысты далі ў нядзелю 28-й гадавіны Вялікага Кастрычніка. У праграме былі песні аб партыі, Леніне, народныя рускія і беларускія песні.

І ўжо з таго часу самадзейны калектыв стаў папулярныятам песні, арганізатарам культурнага аддзялення калгаснай вёскі. Удзельнікі самадзейнасці пешшу, з музычнымі інструментамі ў руках адіраўляліся ў навакольныя вёскі, у суседнія калгасы, каб паказаць сваё сцэнічнае майстэрства.

Творчы ўзровень калектыву рос з году ў год. Неўзабаве слава Тураўскага народнага хору абляцела не толькі Гомельшчыну, а і ўсю рэспубліку. Асабліва тады, калі хор узначаліў самадзейны кампазітар Мікалай Трафімавіч Бяспалаў. Многа ён прыклаў намаганняў, энергіі для развіцця самадзейнасці. Рэпертуар хору папоўніўся песнямі, напісанымі самім Бяспалавым. Гэта — «Сабраліся хлебаробы», прыпеўкі на тэмы калгаснага жыцця.

Сваю сталасць калектыву выявіў ужо ў 1948 годзе на абласной дэкада мастацкай самадзейнасці ў Мазыры.

Хор тады заняў адно з першых месцаў за што быў узнагароджаны Ганаровай граматай абласнога ўпраўлення культуры і грашовай прэміяй.

Наступным годам тураўчане сваё майстэрства паказалі жыхарам беларускай сталіцы, калі прыбылі на рэспубліканскі агляд самадзейнага

НА СЦЭНЕ КАЛГАСНАЙ

ТУРАЎСКАМУ НАРОДНАМУ ХОРУ — 30 ГАДОУ

мастацтва, прысвечаны 30-годдзю БССР. За высокую творчыя поспехі калектыву быў узнагароджаны Ганаровай граматай Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

У лютым 1956 года ў Маскве праходзіла Дэкада беларускага мастацтва і літаратуры. І хор калгаса «Новае жыццё» выпай гонар выступіць на маскоўскай сцэне. У яго выкананні прагучалі песні «Прывітанне Маскве» на словы самадзейнага кампазітара П. Шыдлоўскага, «Сабраліся хлебаробы» М. Бяспалава і інш. Сталічныя гледачы дастойна ацанілі майстэрства палескіх спявакоў, а кіраўнік хору М. Бяспалаў быў узнагароджаны медалём «За працоўную доблесць».

Удзельнікі мастацкай самадзейнасці не спыняліся на дасягнутым. Яны штогод абнаўлялі свой рэпертуар, развучвалі новыя песні. У пяцьдзесят сёмым годзе на Усебеларускім фестывалі моладзі і студэнтаў у Мінску яны зноў выступілі паспяхова. Калектыву быў узнагароджаны Ганаровай граматай Міністэрства культуры БССР.

Але, думаецца, самым

знамянальным у жыцці самадзейных артыстаў быў год 1962. Тураўскаму калгаснаму хору было прысвоена ганаровае званне народнага. Гэта яшчэ больш акрыліла людзей, натхніла іх на далейшае ўдасканаленне майстэрства.

У 1965 годзе зноў палескія спявакі едучы ў Маскву. Вы-

ставім медалём, які ім уручыў камітэт ВДНГ.

Цяпер у калектыве — звыш 150 чалавек. Усе яны добрасумленна працуюць на розных участках грамадскай вытворчасці. Яны аб'яднаны ў тры гурткі: харавы, танцавальны і драматычны. Некаторыя з іх ужо трэць века носяць ганаровае званне самадзейных артыстаў. Дзесяці гадоў спяваюць Настася Дзедавец, Яўгенія Дубкова.

У гонар 30-гадовага юбілею Тураўскі народны хор быў удастоены Ганаровай граматай РК КПБ, райвыканкома, РК ЛКСМБ, райкома прафсаюза работнікаў культуры. Дырэктар абласнога Дома народнай творчасці Л. А. Іваноў уручыў юбілярам Дыпломны Міністэрства культуры, Белсаўпрофа і ЦК ЛКСМБ. На ўрачыстасці прыбылі былыя кіраўнікі і арганізатары хору С. А. Радзінаў і заслужаны дзеяч культуры БССР М. Г. Бяспалаў. Яны пажадалі маладому папайню хору і далей з гонарам неслі песенную эстафету.

І. БАРКОУ.

Жыццявініц раён.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ

«ЛИТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«МАЛЫ ПЛЮС І ВЯЛІКІ МІНУС»

Пад такім заглаўкам у газеце за 12 верасня г. г. быў надрукаваны артыкул А. Махнача аб рабоце кніжных магазінаў горада Оршы.

Дырэктар Віцебскага аблкінагандлю М. Антоненка паведаміў рэдакцыі, што крытычнае выступленне ў газеце разгледжана аблкінагандлем на нарадзе адказных работнікаў і загадчыкаў кніжных магазінаў і прызнана правільным.

На рамонт і пераабсталяванне магазіна № 4 складзена праектна-сметная дакументацыя і, як запэўнівае кіраўніцтва лінамабіната, рэканструкцыя будзе праведзена ў першым квартале наступнага года.

Уся літаратура, якая паступае ў кнігагандаль, размяркоўваецца прапарцыянальна заказам, а мастацкая — па ўдзельнай вазе ў та-варазвароце.

Кнігагандаль, абмеркаваўшы крытычныя заўвагі, вызначыў практычныя меры па ліквідацыі недахопаў.

ГІСТОРЫ НАРОДА ПРЫСВЕЧАНА

У Магілёве праходзіла двухдзённая рэспубліканская нарада-семинар работнікаў музеяў на тэму: «Карадынацыя работы музеяў рэспублікі па вывучэнню гісторыі савецкага грамадства і камплектаванне фондаў». У ёй прынялі ўдзел дырэктары, галоўныя захавальнікі, загадчыкі аддзелаў, навуковыя супрацоўнікі Дзяржаўнага музея БССР, музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, літаратурных музеяў Я. Купалы і Я. Коласа, абласных і раённых музеяў Беларусі.

Нараду адкрыў намеснік міністра культуры БССР А. І. Ульяновіч. Ён расказаў пра актуальныя пытанні работы музеяў рэспублікі ў сувязі з падрыхтоўкай да XXV з'езда КПСС і XXVIII з'езда КПБ, падзяліўся думкамі, якім павінен быць сённяшні музей.

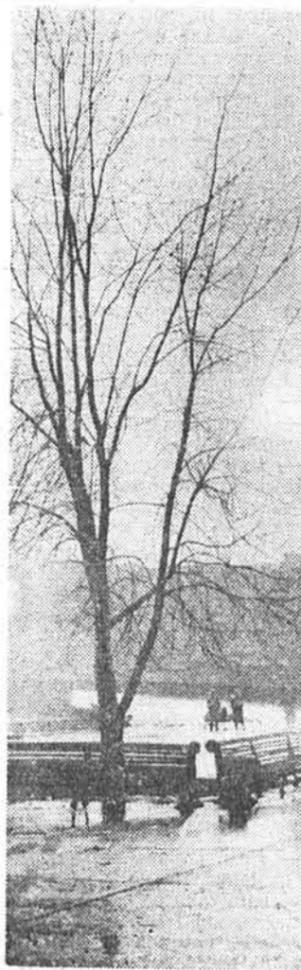
З дакладамі і паведамленнямі выступілі: загадчыца метадычнага аддзела Дзяржаўнага музея БССР Д. Шымун; дырэктары Брэсцкага, Віцебскага і Гомельскага (Т. А. Слесарук, А. Н. Швайніштын, І. У. Копаль) краязнаўчых музеяў, а таксама дырэктар Гродзенскага Дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея М. І. Собаль, дырэктар мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой» В. Р. Кудзелін, дырэктар Дзяржаўскага музея народнай славы М. В. Петрычэвіч. Яны гаварылі пра павышэнне ўзроўню навукова-даследчай работы ў галіне гісторыі савецкага грамадства і задачы па карадынацыі дзейнасці музеяў, пра актуальныя пытанні далейшага ўдасканалення існасці аддзелаў, якія адлюстроўваюць развіццё сацыялістычнага грамадства. Значная ўвага ўдзельнікі нарады была звернута на арганізацыю масавай навукова-асветнай работы сярод насельніцтва, на волі вынаходстваў і тэхнічных сродкаў у экспазіцыйнай і масавай рабоце, арганізацыі работ дзяржаўных музеяў з музеямі на грамадскіх пачатках.

Прысутныя цэпла сустрэлі выступленне галоўнага захавальніка Цэнтральнага музея Рэвалюцыі (Г. Маснава) З. І. Настрэйнай. Яна расказала пра камплектаванне матэрыяламі фондаў гэтага музея, спынілася на важных момантах планавання зборнальнай работы музеямі.

Удзельнікі нарады зрабілі экскурсію па гараду, наведалі памятныя мясціны, азнаёміліся з Магілёўскім краязнаўчым музеем і музеямі У. І. Леніна і О. Ю. Шміта, якія знаходзяцца пры абласным Палацы піянераў.

Цікавай была паездка ў вёску Леніна Горацкага раёна, дзе адбылося знаёмства з цэнтральнай сядзібай саўгаса «Леніна», а таксама Музеем савецка-польскай баявой садружнасці.

М. ЖЫГОЦКІ.

Восень...
Фотазвод І. ПАЎЛАВА.

АМАЛЬ кожны дзень рэдакцыйная пошта прыносіць карэспандэнцыі з розных раёнаў нашай рэспублікі аб творчым жыцці музычных школ Беларусі. Аўтары пішуць пра лепшых педагогаў, вучняў, якія сталі лаўрэатамі таго ці іншага конкурсу, пра канцэрты, што даюць выхаванцы музычных школ, дасылаюць фотаздымкі, на якіх хлопчык або дзяўчынка з баянам ці скрыпкай у руках пільна ўглядаецца ў нотны сшытак на партыты, а побач — педагог... Гэта радуе, бо кожны дзень ідзе няспынны плённы працэс падрыхтоўкі студэнцкіх кадраў для музычных вучылішчаў і кансерваторыі, кадраў будучых выкладчыкаў і прафесіянальных музыкантаў.

Але, на жаль, ёсць і сігналы, у якіх паведамляецца аб тым, што не ўсе яшчэ добра.

Разам з інспектарам па музычных школах Віцебскага абласнога ўпраўлення культуры Ліліяй Афанасьеўнай Шырокай мы наведалі некалькі музычных школ вобласці.

Полацкай музычнай школе ўжо больш за пяцьдзсят гадоў. Яе дырэктар, Алімпіяда Вітольдаўна Корсак, энергічная жанчына, з любоўю і захапленнем расказвала аб калектыве, аб творчых задумках і планах, аб тым, што пашылі да гэтага навучальнага года 82 касцюмы для аркестра народных інструментаў і 76 для сімфанічнага і г. д. У школе займаецца 488 чалавек. У штаце — 44 выкладчыкі, з іх 8 маюць вышэйшую адукацыю. Наогул, школа з'яўляецца базай для Наваполацкага музычнага вучылішча: большасць выпускнікоў становяцца яго навучэнцамі.

Знаёмства з гэтай школай пакінула прыемнае ўражанне. Музычныя класы добра абсталяваны, у фартэпійных, напрыклад, стаіць па два інструменты, як і павінен быць. Цікавая наглядная агітацыя, добрая акустыка, дзверы абабіты дэрмацінам, каб вучні паралельных класаў не перацкаджалі адзін аднаму ў час заняткаў. У бібліятэцы багата нотнай і тэарэтычнай літаратуры (каля 12 тысяч экзэмпляраў), шматлікіх пласцінак з запісамі опер і балетаў сучасных кампазітараў і класікаў.

— А беларускай? — пытаюся я.

— Увогуле мы набылі многа літаратуры выдавецтваў РСФСР, Украіны, а вось беларускай музычнай літаратуры для дзяцей, можна сказаць, у нас няма. Ствараецца ўражанне, што нашы кампазітары вельмі мала пішуць для маленькіх музыкантаў. Напрыклад, нядаўна купілі зборнік песень Ігара Лучанка «Верасы», цудоўныя тут песні! Але ж гэта не разлічана на дзяцей. Вось бадай, і ўсё. У плане выдавецтва знойдзеш 4—5 твораў дзіцячай музыкі, пашлеш заяўку і атрымаеш таго менш. І ў магазінах рэспублікі няма таго, што трэба.

Пытаюся, як абстаць справы з грамзапісамі твораў беларускіх кампазітараў?

— Грамзапісы — таксама праблема, — гаворыць дырэктар. У нас на праграме 5-я і 7-я выпускныя класы вывучаюць гісторыю беларускай музычнай літаратуры. А пласцінак з операмі Багатырова, Цікоцкага і іншых беларускіх класікаў нельга набыць. Не ведаю, у чым справа?

— А калі гэтыя творы запісаць на магнітафон?

— Гэта не выйсце. — адказвае А. В. Корсак. — Бо магнітафонная плёнка не вечная. Ды і гук недабраякасны, і рвецца часта.

І яшчэ адно балючае пы-

танне. Аказалася, што ў гэтым навучальным годзе ў школе арганізавалі класы габоя і флейты. Але заняткі пачынаць нельга, бо няма інструментаў.

— Калі Галоўнае ўпраўленне рамонтна-вытворчых прадпрыемстваў і забеспячэння Міністэрства культуры БССР не дашле на нашу вобласць флейты і габоя, а ўпраўленне культуры ў сваю чаргу не перадаць патрэбнай колькасці нам, дык давядзецца ў вучняў і педагогаў напасціць прабацэння і «адпусціць» іх дадому. А між тым, Наваполацкае музычнае вучылішча не выконвае плана набору навучэнцаў на гэтыя аддзяленні, таму што школы вобласці не даюць ім кадраў флейтыстаў.

КАБ ЗВОНКА ГУЧАЛІ СТРУНЫ

ДА ПЫТАННЯ АБ ПАДРЫХОТЦЫ НАВУЧЭНЦАў
У МУЗЫЧНЫХ ШКОЛАХ РЭСПУБЛІКІ

— А можна набыць гэтыя інструменты ў магазінах?

— Немагчыма. Нават калі б яны там і былі, дык на безняўнаму разліку нам ніхто іх не адпусціць. — сумна гаворыць Алімпіяда Вітольдаўна. — Цяжка нам і з гусямі, ражамі, літаўрамі, са струнамі — вялянчальнымі і цымбальнымі. Дырэктары школ шукаюць іх, дзе хто можа.

— А такі патрэбны інструмент як раяль? — уступае ў гутарку Л. А. Шырока. — На ўсе музычныя школы вобласці іх усяго некалькі. Уявіце сабе, маленькі музыкант рыхтаваўся да конкурсу на вядомым яму інструменце — фартэпіяна. Выйдзе ён на сцэну, сядзе за раяль, да якога ні разу не дакраналіся яго пальцы, не ведаючы нават, з якога боку прыступіцца да яго. Ці пакажа ён там сваё майстэрства? Вядома, не! У гарадскіх школах можна яшчэ дамовіцца з музвучылішчам парэцэпываць на іх інструменце, а на раёне?

Мушу сказаць, што, на жаль, гэтыя праблемы хвалююць не толькі калектывы музычных школ Віцебшчыны. Напрыклад, як расказаў дырэктар Брэсцкай цэнтральнай музычнай школы № 1 заслужаны дзеяч культуры БССР К. Л. Манучараў, няма смычкаў для скрыпак, вялянчальных хадавых паяраў, няма струн (а на струнным аддзяленні займаецца 130 чалавек). Вось і давядзецца дырэктарам і педагогам усімі праўдамі і няпраўдамі «выбіваць» што дзе магчыма.

А ў Кобрынскай музычнай школе акрамя ўсяго гэтага, цяжкасці з мэбляй. У класах стаіць старыя крэслы і шафы. У Івацэвіцкай — не хапае, акрамя домаў, метадычнай літаратуры для гэтага інструмента, вучэбных планаў — праграм і г. д.

Я звярнулася ў Міністэрства культуры БССР з просьбай растлумачыць мне некалькіх пытанняў такога становаўшча. Намеснік начальніка ўпраўлення навучальных і навуковых устаноў і кадраў Расціслаў Леанідавіч Бузук паказаў мне заяўку Віцебскага абласнога ўпраўлення культуры, у якой не значыліся ні літаўры, ні габоя, ні валторны. Акрамя іншых рэ-

чаў, там ёсць такі пункт: «Струны для скрыпак».

— А што гэта такое? — гаворыць Расціслаў Леанідавіч. — Перш за ўсё трэба паведаміць іх колькасць і назвы: «ля» ці «рэ»... Наогул, дырэктарам музычных школ і інспектарам абласных упраўленняў культуры хацелася б пажадаць, каб яны добра прадумвалі свае заяўкі, падрабязна пісалі іх і ставілі б там больш рэальныя лічбы, а не такія, як «11 раялей»...

На жаль, Р. Л. Бузук абмежаваўся толькі такім павярхоўным тлумачэннем, дакараючы дырэктараў за іх «фантастычныя» планы. Наконт пласцінак з запісамі твораў беларускіх кампазітараў Р. Л. Бузук сказаў, што пры Міністэрстве культуры створана музычная лабарато-

рыя, якая цяпер і займаецца гэтым пытаннем. Так, фірма «Мелодыя» ўжо заказана 1500 экзэмпляраў фонахрэстаматый. Гэтая ж установа будзе займацца і распрацоўкай вучэбных дапаможнікаў. А што датычыцца дзіцячай нотнай літаратуры, дык гэтыя цяжкасці створаны ў пэўнай меры па віне Саюза кампазітараў і выдавецтваў.

Загадчыца рэдакцыі музычнай літаратуры выдавецтва «Беларусь» Тамара Івануна Дзядзюла на мае пытанне адказала, што ў 1975 годзе для музычных школ рэспублікі было выдадзена 5 зборнікаў харавых, фартэпійных, скрыпічных твораў беларускіх кампазітараў.

— Чаму такая вострая праблема з нотнымі выданнямі? А вось, відаць, чаму, — тлумачыць яна. — Нядаўна ў нас у выдавецтве збіралася тыражная камісія. Былі прадстаўнікі Міністэрства культуры і Саюза кампазітараў. Як вядома, многія выданні мы ўключаем у тэматычны план па заяўках. Што ж адбылося на гэты раз? На вачальны зборнік «Школьныя гады» заявак не наступіла, на зборнік «Найлейка» Г. Вагнера для драўляных музычных інструментаў наступіла заяўка на 400 экзэмпляраў, на «Рэпертуар п'яніста», куды ўваходзяць п'есы М. Аладава, І. Лучанка і іншых вядомых кампазітараў — 400, на «Юны вялянчэліст» — 400... І гэта тады, калі ў рэспубліцы працуе каля 300 музычных школ, а колькі ў іх яшчэ займаецца вучняў!.. Відаць, не вельмі трывожыць такое становаўшча тых таварышаў, якія адказваюць за свечасовае наступленне ў музычныя школы дзіцячай нотнай літаратуры.

І яшчэ адно інтэрв'ю са старшым інжынерам Галоўнага ўпраўлення рамонтна-вытворчых прадпрыемстваў і забеспячэння Міністэрства культуры БССР А. Я. Рубіным:

— Так, наша ўстанова павінна забяспечваць неабходнымі інструментамі музычных школ рэспублікі. Але ж гэта вельмі цяжка зрабіць. Бо ў асноўным мы атрымліваем іх для прафесіянальных калектываў: філар-

моні, сімфанічнага, камернага аркестраў, опернага тэатра, кансерваторыі і г. д. Лепшае мы аддаем туды, у тым ліку і літаўры, якія нам пастаўлілі ГДР, і астатнія дэфіцытныя інструменты. Раялей у рэспубліцы таксама не вырабляюць, купляем мы іх у Эстоніі. Канечне, у далейшым мы будзем імкнуцца да таго, каб і музычныя школы не ў апошнюю чаргу атрымлівалі ўсё неабходнае...

Мы гаварылі аб тых праблемах, што перашкаджаюць нармальнай творчай рабоце вучняў і выкладчыкаў музычных школ. Але ёсць і пытанні, якія патрабуюць неадкладнага вырашэння, хоць, як быццам, да творчасці прамых адносін не маюць.

Наваполацкая музычная школа існуе 12 год. Тут займаюцца 400 вучняў, працуюць 35 педагогаў. Знаходзіцца яна ў тыповым будынку інтэрната, дзе жывуць рабочыя хімікабіната, будаўнічага трэста і нафтапераапрацоўчага завода. Калі толькі ўваходзіш у пад'езд, перад вачамі паўстае вельмі неэстэтычнае відовішча: акуркі цыгарак, разбітае шкло ад бутэлек, брудныя сцены, разносяцца з кухні пахі супоў, баршчоў. Вучні іншы раз сустракаюць на лэвіцы падвышаных людзей. З-за неахайнасці жыллёвай стаялі ў класах заняты ўжо чорнымі плямамі. А нядаўна ж тут зрабілі рамонт!

Што датычыцца жыллёў інтэрната, дык ім, відаць, таксама не даспадобы такое суседства. У 15 пакойчыкаў, якія займае школа, няма ніякай гуказаіацыі. Уроні праводзяцца з 8—9 гадзін раніцы да 9—10 гадзін вечара. Натуральна, што адсюль і частыя прэтэнзіі з боку жыхароў інтэрната: пасля працоўнага дня хацелася б спакойна адпачыць, ды і ў многім ёсць маленькія дзеці...

— Даўно трэба было стварыць лепшыя ўмовы для вучобы маленькіх музыкантаў Наваполацка, — гаворыць дырэктар школы Ц. В. Лук'янава. Аб якім сапраўдным творчым працэсе можна ісці гаворка, калі ў кожным класе працуюць звычайна 2 педагогі, калі няма залы для заняткаў аркестра, і хору, і спецыяльнага цэкаля, дзе б захоўваліся музычныя інструменты, няма пастаўніцкай і гардэроба. Абцягалі нам у гарвыканкоме пабудоваць новае памяшканне, а цяпер чамусьці маўчаць...

Я не хачу апісваць будынак музычнай школы ў вёсцы Косава Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Скажу толькі адно: будынак знаходзіцца ў аварыйным стане, бо прагнілі ўсе перагародкі і столы. А там жа займаюцца 92 вучні і 10 выкладчыкаў! Як жа быць? Сядзець і чакаць, пакуль не здарыцца што-небудзь? Дырэктар школы З. М. Міцеліца на мае пытанне, чаму не звярталіся да інжынера па тэхніцы беспекі і не паставілі школу на капітальны рамонт на час нікул, адказала, што займаліся пераробкай п'ячэй. Справа патрэбная. Але ж пра яна пачынаюць дбаць, калі столь абвальваецца! Не думаю, што калі б калектывы школы звярнуўся да райвыканкома з просьбай дапамагчы, то яму б адмовілі.

Становаўшча складанае. Але ж, для таго, каб нашы маленькія музыканты развілі сваё музычнае пацудоў і талент, каб ім былі падуладныя фугі Баха і санаты Бетховена, патрэбны сур'ёзны падыход да справы, і не на паперы.

Л. КРУШЫНСКАЯ,
снעד. карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

РАСКАЗВАЮЦЬ: Лявон ішоў па вясковай вуліцы і ці то напяваў, ці то выгалашваў песню, ад якой на сэрца вяскоўцаў рабілася яшчэ больш журботна: Горка доля ты батрацкая, Гаранашная, жабрацкая, Прапа цяжкая, нязмерная, Мазалёвая, сіберная... Яго сустрэлі мужыкі, што ішлі з пакоу, і казалі: — Чаго ты крычыш на ўсё горла, што аж у самым маёнтку чуно? Дазнацца пан, дык пакажа табе «горку долю». — А ў маёй душы сёння свята, — гаварыў стары. — Ужук у мне нарадзіўся. Заходзьце ўсе — гасцямі будзеце. ... Да Мельніковых сабраліся родзічы, суседзі. Сядзелі, пра жыццё-быццё гаманілі, а жыццё якое — гаротнае, цяжкае. — Трэба пану напісаць, — прапанаваў нехта, — мо данаможа, дыктавалі ўсе. Напісанне перачыталася некалькі разоў. У снамі паслалі сялянне прасілі пана Стоша, каб ён не драў такія вялікія падаткі, каб дазволіў пасвіць сканіну хоць на якім дрэвінне выпасце, каб больш плаціў за цяжкую працу ў полі і ля панскай жывёлы. Сялянскае прашненне было перададзена Стошу. Працітаўшы яго, той убачыў у ім «бунтарскія» патрабаванні і адразу ж распавядзіў: — Знайдзіце таго ланцюзніка, што прынёс паперу і прывядзіце ў маёнтка. ... Гасці Мельніковых убачылі, як паўз вокны замілялі постаці стражнікаў, якія грукваючы дзвярамі, уваляліся ў хату і кінуліся да Лявона. Паміж сялянамі і стражнікамі пачалася вальтузня, якая перарасла ў бойку. Леманталі жанчыны, плакалі дзеці, брудна лаяліся стражнікі. Яны скруцілі старому Лявону рукі і, падштурхоўваючы, пагналі па вуліцы ў бок маёнтка... Вяскоўцы пазаўтра знайшлі яго ў хмызняку ля рачулікі, акрыўленага, з перабітымі пальцамі на руках... Выбухі народнага гневу ў Горах і ў навакольных вёсках паўтараліся ўсё часцей. Сяляне не мірыліся з бяспраўем і пры-

мусам. Аб гэтым сведчаць дакументы. У ранняе Чэрыкаўскага павятовага спраўніка Жураўлёва магільёўскаму губернатару, датаваным снежнем 1905 года (ён захоўваецца ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве), наведвалася, што «раніцай 27 снежня ў маёнтку Стоша сабралася каля тысячы сялян з навакольных вёсак Гор, Біруль, Дзернавай і Стаск. Яны знялі рабочых з бровара і эканоміі і прымуслі ўпраўляючага перадаць папіручы служ-

бу. З маёнтка пайшлі ўсе парабкі». Пазаўтра раніцай павятовым спраўнікам накіраваў з Чэрыкава ў маёнтка Стоша 50 конных стражнікаў з мэтай «арыштаваць агітатараў і напярэдняў далейшае бунтарства». Сяляне не «супакойваліся». Хваляванне шырылася, ахоплівала ўсё больш населеных пунктаў. Павятовым спраўнікам Жураўлёў з прыставам Галкоўскім 31 снежня 1905 года прыхапіў у Горы, каб данамагчы падавіць бунт. Стражнікі ў на чале з прыставам Саракалетавым адправілі ў Дзернаву для арышту аднаго з галоўных агітатараў Мікалая Барыскіна, які праішоў школу рэвалюцыйнай барацьбы на рудніках Украіны. Але ім было аказана ўзброенае супраціўленне. З хат і гумнаў стралялі на стражнікаў. Праз нейкі час Дзернава была запруджана сялянамі з навакольных вёсак. Вяскоўцы кінуліся на ўраджай і стражнікаў, што затрымалі Барыскіна, сілай вызвалілі яго. — Супакойцеся! — крычаў прыстаў. — Перастрашым, як сабак! — выкрыкавалі стражнікі. Пачуліся стрэлы. Над патоўпам засвіталі кулі. Але сялян ужо нішто не магло стрываць. Яны пачалі аднісяць стражнікаў, акружаючы іх. Тым нічога не заставалася рабіць, як хут-

чэй уцякаць у маёнтка. Пасля павятовага спраўнік пісаў у раніце: «... гэты выпадак паказаў поўную немагчымасць якіх бы там ні было арыштаў, бо народ нагалоўна паўстае супроць гэтага і аказвае самае ўпартае супраціўленне, а барацьба з ім немагчыма, бо з аёскі народ не выходзіць, а пры наяўнасці там стражнікаў у іх пачынаюць страляць з засад». Барашча сялянства супроць сваіх прыгнятальнікаў разгаралася. Яе ўзначалілі шахцёры, гаўскага навета праводзілі самавольнае сечка і вывазка цэлымі аблозімі лесу ўсіх народ. Сяляне саціямі прыходзіць у маёнткі з усялякімі патрабаваннямі. Усё насельніцтва навета некалькіх раянаў стала асабліва нахлыбам, магчыма ўсведамляючы поўную безабароннасць землеўладальнікаў, адсутнасць вонес і слабасць паліцыі...»

У «вярхах» не маглі пакінуць без увагі падобныя слэзныя просьбы прадстаўнікоў магільёўскага губернскага жандарскага ўпраўлення. 14 студзеня 1906 года генерал-маёр Рудаў з міністэрства ўнутраных спраў паабяцаў выкопваючаму абавязкі магільёўскага губернатара Гагану прыняць «самастойныя» меры па спыненню беспарадкаў у раёне размяшчэння Гор і акружаючых яе мясцёвых вёсак. Аднак сялянскія хваляванні на Краснапольшчыне працягваліся. Змардаваны непаспэшной працай, галодны і прыніжаны люд на ўсё галас заўважлі аб сваім існаванні. Дыходзіла да таго, што сяляне разбіралі нажытую чужымі мазалямі панскую маёмасць, палпальвалі маёнткі. Так, летам 1906 года сяляне спалілі маёнткі земскага начальніка Бекмана ў вёсцы Яноўка і памешчыка Бломгера ў Малюшыне.

Адным з арганізатараў сялянскіх рэвалюцыйных выступленняў на Краснапольшчыне быў ураджэнец вёскі Казелле Міхаіл Канстанцінавіч Курака. Пакінуўшы ў свой час Краснапольшчыну, ён працаваў на чыгуначным заводзе ў Краматорску. Там зблізіўся з рэвалюцыйнай настроенымі рабочымі, з членамі «сацыял-дэмакратычнай партыі, а потым і сам узначаліў сацыял-дэмакратычную ячэйку, якую паліцыя пачала праследаваць за «антыўрадавую дзейнасць». Калі ў 1905 годзе паўстаў у Краматорску

было падаўлена, яго арганізатары вымушаны былі хаватца ад паліцэйскіх шпікоў. Вось гады Міхаіл Канстанцінавіч Курака разам са сваімі сябрамі і аднадумцамі Ларыянам Брыкавым, Нічыпарам Емяльянавым, Пятром Максіменкам, Міхаілам Баўсёкім і Васілём Гарбачовым прыхапілі на Краснапольшчыну. Тут яны адразу ж пачалі ствараць з сялянамі вёсак Горы, Палут і Казелле. Праводзіліся сходы сялян, мітынгі, на якіх заклікалі кідаць работу на памешчыцкіх землях, патрабавалі ад памешчыкаў паліткі ў працы і павышэння аплаты за яе. Аднойчы Міхаіл Канстанцінавіч сабраў казельскіх хлопцаў і сказаў: «Рыхтуйцеся. Заўтра раніцай пойдзем да сялян і парабкаў у Якоўск — за рэвалюцыйна агітаваць». Назаўтра з Казелля выйшла калона людзей. Наперадзе, з горда ўзнятым чырвоным палотнішчам над галавой, ішоў Міхаіл Канстанцінавіч. Тут жа былі яго сябры па рэвалюцыйнай барацьбе. Курака пачаў, а сябры падхвілі песню, якую раней ніхто не чуў у гэтых мясцінах:

Смело, товарищи, в ногу!
Духом окрепнем в борьбе,
В царство свободы дорогу
Грудью проложим себе.
Убавишь калону, жыхары
вёскі Якоўск, ад малага да старога, павыходзілі на вуліцу. Калона спынілася. Міхаіл Канстанцінавіч стаў на ўзвышэнне, падняў руку і пачаў гаварыць. Ён раскаваў пра «скрывалую паліцыю», пра рэвалюцыйную барацьбу рабочых, якая ахапіла многія прамысловыя цэнтры Расіі, пра барацьбу сялян супроць эксплуатацыйнага ўраджэнца вёскі Казелле Міхаіла Канстанцінавіча Курака. Пакінуўшы ў свой час Краснапольшчыну, ён працаваў на чыгуначным заводзе ў Краматорску. Там зблізіўся з рэвалюцыйнай настроенымі рабочымі, з членамі «сацыял-дэмакратычнай партыі, а потым і сам узначаліў сацыял-дэмакратычную ячэйку, якую паліцыя пачала праследаваць за «антыўрадавую дзейнасць». Калі ў 1905 годзе паўстаў у Краматорску

Смело, товарищи, в ногу!
Духом окрепнем в борьбе,
В царство свободы дорогу
Грудью проложим себе.
Убавишь калону, жыхары
вёскі Якоўск, ад малага да старога, павыходзілі на вуліцу. Калона спынілася. Міхаіл Канстанцінавіч стаў на ўзвышэнне, падняў руку і пачаў гаварыць. Ён раскаваў пра «скрывалую паліцыю», пра рэвалюцыйную барацьбу рабочых, якая ахапіла многія прамысловыя цэнтры Расіі, пра барацьбу сялян супроць эксплуатацыйнага ўраджэнца вёскі Казелле Міхаіла Канстанцінавіча Курака. Пакінуўшы ў свой час Краснапольшчыну, ён працаваў на чыгуначным заводзе ў Краматорску. Там зблізіўся з рэвалюцыйнай настроенымі рабочымі, з членамі «сацыял-дэмакратычнай партыі, а потым і сам узначаліў сацыял-дэмакратычную ячэйку, якую паліцыя пачала праследаваць за «антыўрадавую дзейнасць». Калі ў 1905 годзе паўстаў у Краматорску

ВОДЬБЛІСКІ ЗАРЫ

што прыхапілі ў родныя вёскі з Украіны, дзе пасля некалькіх рэвалюцыйных выступленняў і дэманстрацый заставаліся ім было рызыкаваць. У вёсках праводзіліся сходы сялян, на якіх шахцёры растлумачвалі сутнасць барацьбы рабочага класа і сялянскай беднаці супроць эксплуатацыйнага ўраджэнца вёскі Казелле Міхаіла Канстанцінавіча Курака. Пакінуўшы ў свой час Краснапольшчыну, ён працаваў на чыгуначным заводзе ў Краматорску. Там зблізіўся з рэвалюцыйнай настроенымі рабочымі, з членамі «сацыял-дэмакратычнай партыі, а потым і сам узначаліў сацыял-дэмакратычную ячэйку, якую паліцыя пачала праследаваць за «антыўрадавую дзейнасць». Калі ў 1905 годзе паўстаў у Краматорску

што прыхапілі ў родныя вёскі з Украіны, дзе пасля некалькіх рэвалюцыйных выступленняў і дэманстрацый заставаліся ім было рызыкаваць. У вёсках праводзіліся сходы сялян, на якіх шахцёры растлумачвалі сутнасць барацьбы рабочага класа і сялянскай беднаці супроць эксплуатацыйнага ўраджэнца вёскі Казелле Міхаіла Канстанцінавіча Курака. Пакінуўшы ў свой час Краснапольшчыну, ён працаваў на чыгуначным заводзе ў Краматорску. Там зблізіўся з рэвалюцыйнай настроенымі рабочымі, з членамі «сацыял-дэмакратычнай партыі, а потым і сам узначаліў сацыял-дэмакратычную ячэйку, якую паліцыя пачала праследаваць за «антыўрадавую дзейнасць». Калі ў 1905 годзе паўстаў у Краматорску

што прыхапілі ў родныя вёскі з Украіны, дзе пасля некалькіх рэвалюцыйных выступленняў і дэманстрацый заставаліся ім было рызыкаваць. У вёсках праводзіліся сходы сялян, на якіх шахцёры растлумачвалі сутнасць барацьбы рабочага класа і сялянскай беднаці супроць эксплуатацыйнага ўраджэнца вёскі Казелле Міхаіла Канстанцінавіча Курака. Пакінуўшы ў свой час Краснапольшчыну, ён працаваў на чыгуначным заводзе ў Краматорску. Там зблізіўся з рэвалюцыйнай настроенымі рабочымі, з членамі «сацыял-дэмакратычнай партыі, а потым і сам узначаліў сацыял-дэмакратычную ячэйку, якую паліцыя пачала праследаваць за «антыўрадавую дзейнасць». Калі ў 1905 годзе паўстаў у Краматорску

што прыхапілі ў родныя вёскі з Украіны, дзе пасля некалькіх рэвалюцыйных выступленняў і дэманстрацый заставаліся ім было рызыкаваць. У вёсках праводзіліся сходы сялян, на якіх шахцёры растлумачвалі сутнасць барацьбы рабочага класа і сялянскай беднаці супроць эксплуатацыйнага ўраджэнца вёскі Казелле Міхаіла Канстанцінавіча Курака. Пакінуўшы ў свой час Краснапольшчыну, ён працаваў на чыгуначным заводзе ў Краматорску. Там зблізіўся з рэвалюцыйнай настроенымі рабочымі, з членамі «сацыял-дэмакратычнай партыі, а потым і сам узначаліў сацыял-дэмакратычную ячэйку, якую паліцыя пачала праследаваць за «антыўрадавую дзейнасць». Калі ў 1905 годзе паўстаў у Краматорску

С. СЯМЕНАУ.

Зарубежныя АПАВЯДАННЕ

Збігнеў Даміна — польскі празаік. Зборнік яго навіел «Кедровыя арэхі» (1974) апавядае аб лёсе паліцаў, якіх у ваеннае ліхалецце знаходзіліся ў Савецкім Саюзе і тут разам з мясцовымі жыхарамі дзівілі і гора, і радасць тых суровых дзён. Усе наведы аб'яднаны адзіным героем — маладым хлопцам, перажыванні якога аўтар узнаваў на ўласных успамінах. Навелы прасякнуты цеплыняй, лірызмам, інтанацыйнай асабістай спаведзі аўтара.

Прапануем чытачам адну з іх — «Бутэлька малака».

ЯК ТОЛЬКІ пачынала дзець — незалежна ад надвор'я — выгалялі мы статак на нашу. Прадуваючы гэты нас, каровы таўкліся каля варот, нецярпліва рыкалі. Тым днём было таксама Калі я, трошчкі спазніўшыся, прыбег на ферму, жанчыны скончылі дойку. Дзядок Мітрыч, у доўгім брызентавым плашчы, з перакінутай цераз плячо доўгай пугай, стаяў наля плота. У дошкі ўпіраўся магутнымі рагамі чорны быц, быц.

— Бачыш ты што, як ешчаецца, нахабніц? Ды пойдзеш, пойдзеш ты зараз адсюль... — Дзедка, а дзяды зараз мы пагонім? — Імгла ніка ляжыць, гарачыні трэба чакаць, думаю, што варта на Тры палыны кіравацца, каб нам з першым сонцам там быць. — Дзедка, давай пагонім сёння ўдавож дарогі.

Збігнеў ДАМІНА БУТЭЛКА МАЛАКА

— А калі пойдзе дождж — куды будзеш хаватца? Ды і вытаўбілі мы там траўку два дні назад, свежая надрасці не наспела. Мала таго, што не напасём кароў, дык яшчэ ў гаражыню гэтыя зброды дамоў пачнуць уцякаць.

— Пагонім, дзедка, каля дарогі. Вяся ж, вунь трава на вачах расце.

— Што ты так уперся ў гэтую дарогу, не разумею?

Тым часам пайшла Дар'я з поўным вядзерцам, толькі што надоепага малака. Напэўна чула, аб чым гаварылі, бо, пагавяціўшы вядзерца і выцершы аб падол спадніцы прыгожыя, з доўгімі пальцамі, руў, умяшалася ў размову:

— І чаго ты тут не разумееш, дзедка? Ці забыўся, што палыкі сёння на вайну ідуць? Божачка, што за дурная галава ў цябе, Мітрыч... Давай, Стасік, пляшчу.

Вясяў з кайстры літровую бутэльку, уклечыў. Дар'я паднесла вядзерца, здзьмухнула пену, і малако напыліла роўненькім, тонкім струменьчыкам. Я бачыў праз зялёнае шкло, як белая малака паднімалася ўсё вышэй і вышэй у бутэльцы, пакуль не ўдарыла фантачыкам з вузенькага рыльца і не палілася мне на руку.

— Дзядуля, Дар'я.

— На здароўе.

Я адну глытку, абцір пыл з сасновай затычкі і ўціснуў ея ў рыльца бутэлькі. Да Дар'і падышоў дзядок Мітрыч.

— І мне плюхні трошкі ў кацялочак, хай будзе горла прамачыць.

— Вады, дзедка, напіся. А сушыць цябе, паўна, з учарашняга.

Дзядок Мітрыч пакрыўдзіўся не на жарты. Ірвануў свой кацялок назад і плонуў пад ногі Дар'і, якая весела зарагатала.

— Ну і вядзьмарка ты! Як толькі табе язык не стане колам, усё мелеш і мелеш!..

— Прасі бога, каб у цябе, стары назёл, ён колам не стаў!.. Хоць бы раз у жыцці твая старая абрадавалася... — Цыфу! Згніе, прападазі, брыдкая распусніца. Гэта ж на такую во і кары божай няма. Выганяем, Стасік!

Я расчыніў насцеж вароты, і ў іх рынуўся, рыкаючы, неспакойны статак. Мітрыч аперазуў Бугая проста на валітых крывёю вачах і скіраваў яго ўлева. — Следам за сваім важаком падрыпані каровы. Я ўздыхнуў з палё-

кай: сечка ўлева азначала, што будзем да абеду пасвіць паблізу саўгаса, тут жа, пры дарозе.

Прыгожая Дар'я пасур'езнела, напавіла каларовую хустку і ўзяла вядзерца ў руку.

— Бачыш, як дзядуля абразіўся? Але памагло, як яму нагадала той-сёе. А ты таксама малайчынка... Хіба нельга было адразу сказаць старому, што ты павінен бацьку праводзіць? Урэшце, калі хочаш, то магу за цябе пагнаць кароў.

— Што ты, Дар'я! Не трэба, дзядуля. Пабягу, а то статак ужо далёка.

— Ну, як хочаш сабе. Перадай там прывітанне бацьку і Янку Майку перадай... Падтрымліваючы торбу з бутэлькай малака, я пабег за статакам, які ўжо знікаў у бярозніку.

Не выношу расставання... Не для мужчын гэта, калі сэрца пачынае калаціцца, у горле перасыхае, а вочы зацілае імгла. У чатырнаццаць гадоў сапраўды марыш быць мужчынам. Таму і не быў я ў саўгасным клубе на развітаным вечары, які наладзілі палыкам, што ідуць на вайну. З аднаго толькі Булюшкіна ішло іх некалькі: трое Шайноў, двое Рыздаў, двое Маліноўскіх, Майка, Манцерыс, Балік, Янак Бырскі, Сташак Коўч, і мой бацька. Развітанне было шумнае і доўжылася ўсю ноч. Дырэктар саўгаса не пакупіўся з гэтага выпадку на чвэртку гарэлкі для кожнага, выдаў з магазіна дадатковую порцыю круп, канусты,

бульбы і салёных агуркоў. Маркотна яму было, бо ішла вясяна, чакала неапрацаванае поле, а тут апошня здольныя да працы мужчыны адыходзілі на фронт. Плакалі жонкі і дзеці, якім было яшчэ цяжка, бо заставаліся яны на чужыне. Ды не было сярод палыкаў ніводнага, хто б спрабаваў ухліцца ад фронту! Калі ў тайгу прыйшла вестка аб Войску Польскім, ні адзін вечар не абыходзіўся без размовы сярод палыкаў, і ўсе размовы былі аднолькавыя...

— Нарэшце!

— Калі ёсць Войска Польскае, то і Польшча будзе.

— Павінна быць!

— Толькі не пакідайце нас на волю лёсу...

— Каб вас там зноў недзе не вывезлі да нейкага Ірану, як тых, што пайшлі да Андэраса.

— То будзе зусім іншае войска. Газеты пішуць.

— З рускімі разам ідзем на фронт, так і да Польшчы бліжэй.

— Што праўда, то праўда, да Польшчы іншай дарогі няма.

— Як жа мы тут адны з дзеткамі ўправімся?

— А як рускія жанчыны ўпраўляюцца?

— Ім лацвей, усё-ткі дома...

— Вам, вольным казакам, яшчэ лепш. Як не ў карчму, то на вайну: спіна ўся ў рамянях, толькі і бачыў вас, а ты, баба, грывіся з дзецьмі, пуза ім набівай і соплі выцірай!

— Так, так. Ваша праўда, Шайнова, мы ж вунь на

Авецік ІСААКЯН

Узброены я светлай верай быў.
Любіў людзей, жыццё ўсім сэрцам я.
Уразіў свет мяне, як дзіва з дзіў.
Даверлівай была душа мая.

Стаў на калені я перад жыццём,
Наіўны, шчыра, смела выбраў шлях.
Прапракам, песняром наступных дзён,
Свабоды веліч песняй я ўслаўляў.

Далёка буду ў іншых я краях.
Вянок маршчынаў мне чало ўвянчаў.
Яны без слоў пацвердзяць вам, як я
Пакутаваў, тужыў, перамагаў.

З армянскай перакладу
Мікола АЗРАМЧЫК.

— Краса, як стану я зямлэй,
Ты будзеш чым!

— Хлапчына, буду я вясной,
Сатку кілім.

— Краса, блакітам стану я,
Ты будзеш чым?
— Я сонцам буду, ад цябе
Пакіну дым...

Ноч забыцця, навала зла
Маю магілу ураклі.
На сэрцы чорная скала —
Я спаў спрадвечным сном зямлі.

Прышла вясна, мая Шушан,
Галубкай клікнула мяне.

Галубка пала, як туман
У любай сэрцу старане:

— Ачніся, устань, Арпачая!
Вярбіны расцвілі ў журбе,
Галінку шлюць — прынесла я —
Цябе чакаюць да сябе.

Устань, вясна прыйшла ў красе,
Усё суквецціца ў гарах,
Прынесла ружу, у расе,
Хадзем пад навальнічны дах.

Устань, пакуль прамень не згас,
Атары ў горы ідуць якраз,
Раскрыў нам сэрца Алагяз,
Нам Алагяз прывеціць час...

Адпрэчыць хто начы імглу!
Скала на сэрцы — хто скране!

Сканала — ўстаць я не магу —
Каханне ў сэрцы ў мяне.

Апошні вір апошніх мрой
Акрыў расстання берагі
З прадоннай чашай залатой,
З апошнім полымем тугі.

Апошні шлях мой перакрыў
Кос разняволеных абвал.
Збудзіў душы маёй парыў
Апошняга каханья шал.

У позірку адчай крыві
І я ў апошнім тумане.
Маё каханне знараві.
Ты раніла на смерць мяне.

Арпачая — рака ў Арменіі.

З армянскай перакладу
Рыгор БАРАДУЛІН.

«БЫЦЬ чалавекам — мой святы абавязак», — горда гаварыў аб сабе адзін з буйнейшых турэцкіх паэтаў Тэўфік Фікрэт, 60-годдзе з дня смерці якога адзначыла нядаўна літаратурная грамадскасць Турцыі.

Фікрэт нарадзіўся ў канцы 1867 года ў Стамбуле. Ён пачаў пісаць вершы яшчэ ў гады вучобы ў ліцэі, але станаўленне яго як паэта прыпадае на канец XIX стагоддзя — адзін з самых змрочных перыядаў турэцкай гісторыі. Султан Абдул Хамід, які кіраваў у той час, трымаў краіну ў цёскай сярэдневяковага рэжыму. Не выпадкова гэтую эпоху ў Турцыі называюць «Зулюм», што па-турэцку азначае «прыгнёт», «гвалт».

Настрой трывогі, няўпэўненасці ў заўтрашні дзень, якім жыў Фікрэт, знайшлі адлюстраванне ў яго вершах, што ўвайшлі пазней у зборнік «Разбітая лютня». Праявіў-

шы ў гэтых вершах непараўнальнае майстэрства лірыка, паэт у той жа час выказаў у іх і настрой адчаю і песімізму. Ён зайздросціць сляпому жабраку, якога сустраў на вуліцы: «Адкрыў вочы — і душу змрок залё. Сёння свет такі змрочны і невясёлы. Такае жыццё страшнае, што

Тэўфік Фікрэт, канчаткова і беснаваротна вызначае галоўную мэту яго паэзіі — барацьбу з султанскім самадзяржаўем. Даведаўшыся аб замаху на султана, які няўдаўся, паэт стварае верш «Спазненне на імгненне», дзе аддае належнае невядомым месціцам і шкадуе, што бом-

ПЯСНЯР СВАБОДЫ І СПРАВЯДЛІВАСЦІ

шчаслівы толькі той, хто цемрай апраметнаю вочы заславіў».

У вершах Тэўфіка Фікрэта традыцыйныя вобразы тагачаснай турэцкай паэзіі — султаны, анёлы, духі — паступова пачынаюць выцясяняцца вобразамі людзей, якія жывуць будзённым жыццём, — рыбакамі, валацугамі, рамеснікамі. Тэўфік Фікрэт упершыню ў турэцкай паэзіі звяртаецца да выхадцаў з народа, малое іх з яўнай сімпатыяй і шчырым спакуваннем да іх бяды і гора.

Абураючая сацыяльная несправядлівасць, з якой на кожным кроку сутыкаецца

ба, пакладзеная ім каля мячэці, куды накіроўваўся Абдул Хамід II, узарвалася на імгненне раней.

...1905 год. У Турцыі пад уплывам першай рускай рэвалюцыі ажыўляецца буржуазна-дэмакратычны рух, рыхтуецца паўстанне супраць султана ў арміі. Жыва адгукаецца на тое, што адбываецца, Фікрэт, які стварыў сваю славетную паэму «Гісторыя». У думках аглядаючы старажытны свет, час сярэдневяковай і сучаснасць, ён сустракаецца з усеагульным злом — вайною, фанатызмам, рабствам і прыгнётам. Гневу выкрывае паэт заваяўнікаў і прыгнятальнікаў на-

рода, пераканана гаворыць пра той дзень, калі «знікне бітва, воінства, захоп. Знікнуць бедствы і султанат, знікнуць прыгнёчаны і сатрап... Жыць будзе чалавек — не цар, не раб».

Па краіне пракатваюцца рэвалюцыйныя выступленні, якія прыводзяць у канчатковым выніку да аднаўлення канстытуцыі. Тэўфік Фікрэт становіцца паэтам рэвалюцыі, а напісаны ім за адну ноч верш «Песня напый» стаў гімнам рэвалюцыйнага руху. «Цяпер табе, радзіма, да праўды ісці. Твае ды праслаўлены будучы шляхі!» — з захапленнем гаворыць ён.

Аднак рэвалюцыйны ўздым хутка найшоў на спад, паколькі яго кіраўнікі здраджваюць абвешчаным рэвалюцыйным ідэалам, замест абяцанага раўнапраўя наладжваюць пагромы грэчаскага і армянскага насельніцтва. Паэт балюча ўспрымае такі трагічны паварот падзей, смела становіцца на абарону зноў парушаных дэмакратычных свабод народа. Ён рашуча заяўляе аб тым, што «ўлада насілля і кайданоў» вядзе турэцкую нацыю да пагібель,

кляіміць ганбай мілітарыстаў, якія ўцягнулі яго радзіму ў бездань бедстваў.

Свае гуманістычныя, чалавечыя ідэалы Тэўфік Фікрэт падае ў вершах, звернутых да сына Халюка. Ён прадказвае, што «народы будуць у братэрстве жыць», розум пераможа невучтва, справядлівасць адолее насілле. Гэты выдатны турэцкі паэт не дажыў і да п'ятдзесяці гадоў, але яго вершамі накіравана доўгае жыццё. І не выпадкова ў артыкуле з выпадку 60-годдзя з дня смерці Фікрэта, надрукаваным у газеце «Джумхурьёт», літаратурны крытык Аднан Дзізміль падкрэслівае заўсёдную актуальнасць яго творчасці, цалкам прывесчанай клопатам аб светлай будучыні суайчыннікаў Фікрэта — простых турэцкіх людзей. Сваімі вершамі паэт нястомна заклікае суайчыннікаў, калі ў першую чаргу моладзь краіны, да нястомнай барацьбы ў імя «будучага дня», калі Турцыя і яе народ набудуць сапраўдную свабоду і незалежнасць».

В. КУДЗЕЛІН,
кар. ТАСС.

ЗАХАПЛЯЮЧАЕ ВІДОВІШЧА

Сёлета 29-ы фестываль харавой песні ў горадзе Эрленбах (ФРГ) быў адкрыты выступленнем балгарскага хору імя Георгія Кіркава.

Самым яркім уражаннем веча было выкананне на балгарскай мове твора «Радзіма песень» хорам імя Георгія Кіркава і Камерным хорам горада Хаўзена (ФРГ) пад кіраўніцтвам Самуіла Відаса і Роберта Палерта.

Успед за першым паспяхо-

вым канцэртам пачаліся выступленні ў іншых гарадах, у буйнейшай радыёстудыі Хесен у Франкфурце-на-Майне, перад аб'ектывамі заходнегерманскага тэлебачання. «Захапляючае харавое мастацтва» — пад такім загалюнкам газета «Нойе Франкфуртэр прэсэ» апублікавала выдатны водгук аб мастацтве нашага хору.

«САФІЯ—ПРЭС».

На сцэне тэатра Народнай арміі ў Сафіі з поспехам ідзе п'еса Барыса Васільева па яго раманы «У спісках не значыцца». Твор уключае бессмяротны подзвіг абаронцаў Брэсцкай крэпасці-герояў. Пастаноўку ажыццявіў рэжысёр Асен Шопаў, дэзартыры зрабіў архітэктар Ангел Ахранаў.

Фота К. САВАВА,
«Сафія-прэс».

маёўку ідзем. Толькі невядома, каторы з яе верніцца, з той халернай маёўкі...

— Супакойцеся, людцы, а то ж, не дай божа, бяду наклічам...

Бацька наш перажываў удвайне: пакідаў нас не толькі на чужыне, але сіратамі, без маткі. Тадэк быў яшчэ малы, каб разумець нешта, а ж разумеў усё. З развітальнага веча бацька вярнуўся рана і рана лёг спаць. І ён, і я ў тую ноч доўга ляжалі моўчкі, прыкладваючыся, што спім. Раніцою бацька разбудзіў мяне, як заўсёды, на працу. Быў я дужа заспаны, але збіраўся надта борздзенька. І хоць меў апошнюю магчымасць пабыць разам з бацькам, карцела як мага хутчэй уцячы з дому — каб толькі не працягваць маўклівага, напоўненага клопатамі, любоўю і жалем развітання.

— Дык я пайду ўжо, татка.

— Ідзі, сынку. Суп тут знойдзеш у печы. Гатуй заўсёды вечарам і накідай Тадэку.

— Добра, татка.
— Толькі вось уставаць раніцою сам неяк навучыся... Можна, бабулю Бырскую напасі, каб цябе будзіла, ці Броню.

— Сам сябе прымушу. Але я паягу, бо час жывёлу выганяць.

— Бяжы, сынку.
Я рвануўся да дзвярэй, нібы за мной хто гнаўся, і так памчаўся, не спыняючыся, аж да самай фермы. Там толькі ахапіла мяне прагнае жаданне яшчэ раз, хоць бы здалёк, убачыць бацьку. Ад-

на толькі дарога вяла з вёскі да прыстані, і каля яе павесілі мы статак...

Стаў я на ўзгорку, прыхіліўся да камяля самотнай лістоўніцы. Каровы пасвіліся спакойна, скубучы маладую расістую траўку. Імгла курылася над тайгой, гусцела над ракой, слялася па далінах. Узышло сонца, вялізнае, залатое, адарыўшы наваколле промнямі і цяплом: меў рацыю Мітрыч, дзень абяцаў быць добры, сонечны. Зліпаліся сонныя вочы, хілілася долу галава — пакуль цяжка не апусцілася на грудзі, і тады зноў я ачнуўся. Зірнуў на дарогу. Ехалі! З лесу, з боку вёскі, набліжаліся два вазы з навабранцамі. Зрэшты, не ўсе сядзелі на вазах. Некаторыя ішлі з жонкамі, вялі за руку дзяцей. Палыкаў праводзіла цэлая група мясцовых. Ужо чуваць была гамонка, песні: то польская, то руская.

На позицію дэвушка
Провожала бойца,
Темной ночью простилися
На ступеньках крыльца...
Дар'я! Яе голас заўсёды
вылучаўся сярод іншых...
І калі паспеда прыйсці...
Нагледзячы на тое, што сама салдатка, не звяртаючы ўвагі на зайздросныя і асуджальныя позіркі кабет з усёй вёскі, прыйшла праводзіць каханага на вайну, гэтак жа, як два гады назад праводзіла мужа... Ішла, абняўшыся з Янакам, трымаючы каларовую хустку ў руцэ. Ішла зграбная, прыгожая, з доўгай светлай касой, уся ў слязах. А Янак, гэты горац на нараджэнню і тэмпера-

менту, жаніх, хлопец хоць куды, стрункі, як таполя, пяшчотна туліў Дар'ю да сябе, а калі яна скончыла спяваць, пачаў сам:

Журуся я, журуся,
Божа, як журуся!
Іду на вайну я,
Не знаю, ці вярнуся!
І надрыўны голас далёкім рэхам бег у глыб тайгі...

Заўважыўшы статак, бацька надумаў, што я недзе поблізу, саскочыў з воза, спыніўся, пачаў угтылацца. Бацьку бацьку я з-за лістоўніцы, не мог толькі асмеліцца да яго падысці. Баяўся, што калі яго абдыму, не адчаплюся, нікуды яго не пушчу. Стаў ён доўга, усё ўглядаўся, шукаў мяне вачамі.

Тым часам усё далей ад'язджалі вазы, цішэў гоман. Бацька зняў шапку, апусціў галаву і, згорбіўшыся, павольна рушыў. Тады я не стрываў.

— Татка! Татуся, пачкай! — Ён спыніўся і скоранька павярнуўся ў мой бок. Я дабег да яго і, каб толькі хутчэй аб нечым загаварыць, выхавіў з торбы літровую бутэльку малака. — Вазьмі, тата, мо ў дарозе ніць захацацца.

Бацька моўчкі кусаў вусны. Бутэлька малака трэслася ў яго руцэ. Ён хацеў нешта сказаць, але хваляванне перашкаджала яму. Я не чакаў ані хвілінкі больш.

— О! — крыкнуў я, — зноў на поле дзесяць! Куды, Бялянка, куды! Вяртайся, ну!
І ў момант схавалася сярод спуджаных статак...

Перакладу з польскай
Яўген КАРШУКОЎ.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

РЭДКІ ЭКЗЕМПЛЯР КНІГІ

ВЕРШ ПЕРАКЛАУ Э. БАГРЫЦКІ

НАШЫ ГОСЦІ — МАСКОЎСКІЯ
ЛІТАРАТАРЫ

«ПЕРАПАЎНЯЮЧАЕ ГРУДЗІ ШЧАСЦЕ»...

Трымаю гэтую ўнікальную кніжачку і ўсё не магу ўсвядоміць, што яна магла з'явіцца на свет у баявым 1919 годзе ў Гомелі, які знаходзіўся на вяршыні становішча. У студзені горад быў вызвалены Чырвонай Арміяй ад нямецкай акупацыі, а ў канцы сакавіка да яго ўвайшлі вызваліцелі Гомель ад удзельнікаў антысавецкага Страшнытаўскага мячэжу.

У перапісках пастановаў Рэў. ваяводства Заходняга фронту створаны Гомельскі ўмацаваны раён, вояскі ліста павінны былі выкарыстоўвацца ў бліжэйшым рэзерві Чырвонай Арміі. У загадзе Гомельскага павятовага выканкома ад 3 кастрычніка 1919 года гаворыцца пра тое, што ўсе служачыя ўсіх без выключэння ўстаноў горада, акрамя ваеннага ведамства, павінны з'явіцца для адпраўкі на канальне акупацыі. «Невыкананне яго... — чытаем у дакуменце, — будзе праследавана па законах ваеннага часу». У заўвагах агаворваецца, што ад гэтых вызначэнняў толькі «1) усе тварышы-жванчыны, 2) апаганаваная фізічнымі недахопамі ці хваробамі; 27 кастрычніка ў тэлеграме Губернскага камітэта партыі ў ЦК РКП(б) папавдавалася, што Гомельскі губком мабілізуе 20 працэнтаў камуністаў (270 чалавек) для пераправы на Заходні фронт.

І ў гэты напружаны час кнігаздавецтва Гомельскага губернскага аддзела распавядаваў друкаванай прадукцыі выдае ў другой Савецкай друкарні горада кніжку «Что такое образование». (Прамова народнага камісара А. В. Луначарскага на адкрыцці курсаў інструктараў па дашкольнай адукацыі). Влітчы прамоўца, ён тады гаварыў:

«І няма такога тэрміну ў чалавека, калі ён не павінен быў бы вучыцца. Сапраўднае багацце чалавека ёсць тое, што ім засвоена...»

...Той годад фізічны, які мы зараз адчуваем, значна менш небяспечны, чым духоўны годад, чым гэтае абдзіенне народа ў сонне культуры.

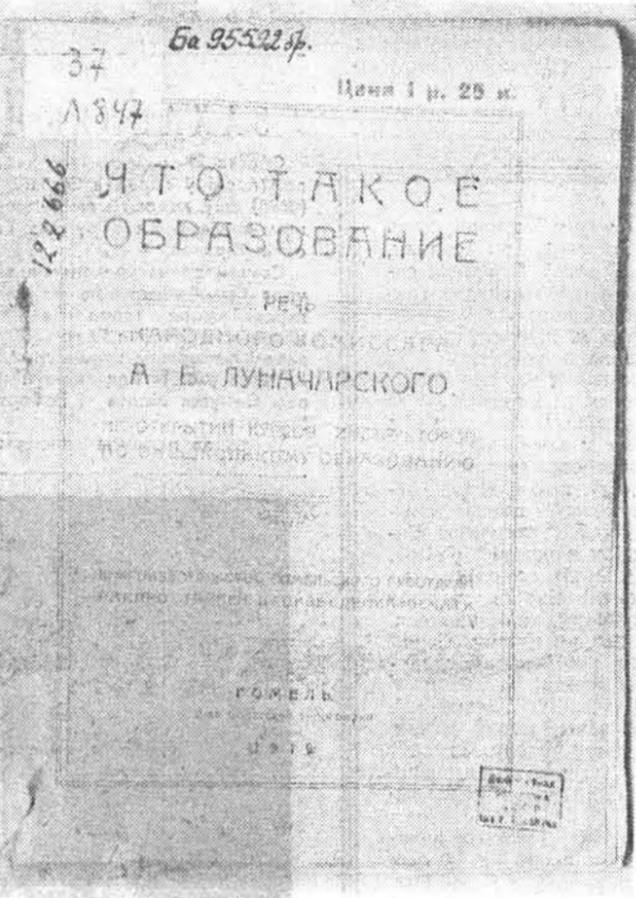
...У гэтыя дні, ездзячы па Петраградзе, выступаючы з прамовамі на адкрыцці ўсёляных курсаў, усёляных клубаў — я адчуваю перапаўняючае грудзі шчасце, калі бачу столькі людзей, гатовых працаваць, і не толькі ў вяснях, але і ў інтэлігенцыі, з радоду якой многія ідуць да нас з надавычайнай ахвотод і толькі пытаюцца: ці будзе прыдатным тое, што мы

ведаем, бярыце, калі гэта патрэбна. І вясудь каштоўнасці, цудоўныя каштоўнасці, аб навунасці якіх я, чалавек на старой тэрміналогід ак быццам адукаваны, часам проста не меркаваў...»

На жаль, у кнізе няма выхадных дадзеных: калі яна надрукавана ў друк, хто яе рэдактар, мастак, які тыраж. Няма нават тытульнага ліста. Паводле бібліграфічных даведнікаў, надрукаваная ў Гомелі кніга — гэта другое выданне прамовы наркома. Першае выйшла ў Петраградзе ў 1918 годзе. Абодва выданні — бібліграфічная рэдкасць.

Экземпляр кнігі, выдадзены ў Гомелі 56 год назад, які вы бачыце на здымку, захоўваецца ў Беларускам аддзеле Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна.

І. РЭЗНІК,
Фотарапрадукцыя
М. ЖЫГАЛЬСКАГА.

СТАГНАЛІ ТАПОЛІ, СТАГНАЛІ БЯРОЗЫ...

Эдуард Багрыцкі добра ведаў Янку Купалу, неаднаразова сустракаўся з ім у Маскве і Мінску. Ён паванаў беларускага паэта, цікавіўся яго творамі, захапляўся іх народнай мудрасцю, натуральнай прыгажосцю. Неяк само сабою ўзнікла жаданне паспрабаваць перакласці купалаўскія вершы. Пясняр не прарэчыў. Ён верыў у талент Багрыцкага, ведаў, што той не толькі добра сумленна, але і з суровай патрабавальнасцю адносіцца да сваёй працы.

Багрыцкі спыніў свой выбар на вершы «Дзве таполі», радкі якога кранулі яго сваім ціхім смуткам, узрушылі настрой. Ён перачытваў верш і здзіўляўся майстэрству Купалы. Як умела паэт падабраў, расставіў і сямпагнаваў паміж сабою словы, выразы!

Там, за вясной, у полі
дзве таполі,
Як адна дзве таполі стаялі,
І стагналі у полі сухавейна
таполі,

Як адна, дзве таполі
стагналі.

Нарэшце, пераклад закончаны. Багрыцкі задаволены сваёй працай. Ён адчуў асалоду ад работы пры перакладзе купалаўскіх радкоў, ён верыць, што яшчэ не раз звернецца да твораў беларускага паэта.

А як жа ўспрымаў пераклад таварышы па пры? Цікава ведаць іх думкі.

Сябры ў захапленні ад купалаўскага верша. Асобныя з іх ужо сустракаліся з беларускім паэтам, некаторыя чыталі яго вершы ў іншых перакладах. Усім вядома, як цёпла паставіўся да Купалы Максім Горкі. Вось і пераклад Багрыцкага яшчэ раз сведчыць, які цудоўны паэт жыў у Беларусі.

Хтосьці са знаёмых Купалу пісьменнікаў спытаецца напісаць у Мінск і павіншаваць з новым добрым вершам, Іван Дамінікавіч здзіўлен... Які верш маецца на ўвазе? Ён гаворыць з Масквой па тэлефону. Паэту растлумачваюць, што размова ідзе пра верш «Дзве берэзы». Купала яшчэ больш здзіўляецца і нічога не разумее. Перапытвае: «Ці не памылліцеся? Не пісаў я пра бярозы».

...Прыходзіць ліст з Масквы. «Дзве берэзы» аказаліся перакладам верша «Дзве таполі». Купала чытае пераклад. Задавоены: «Шмат слоў не маіх, чужых, а верш — мой».

За онойцею, в грозы,
Как адна, дзве берэзы,
Как адна, дзве берэзы
стаялі,
І стоналі сквозь слезы,
Как адна, дзве берэзы
стаялі.

Потым паэт і перакладчык сустраліся. На шчасце мы ведаем, пра што яны гаварылі. Пра сваю размову з Багрыцкім Купала ўспомніў у суровую ваен-

ную восень 1941 года. Пісьменнік Барыс Емяльянаў запісаў яго ўспаміны.

Багрыцкі гаварыў Купалу: «...гэта ў вас таму так хораша атрымалася, сардэчна, Іван Дамінікавіч, што таполі Вам як родныя і блізкія людзі. А мне бярозы радней... Вы ўжо не сярдуіце...»

Купала ўсімхнуўся: «А за што ж тут сардаваць? Аляксей Канстанцінавіч Талстой быў адным з буйнейшых паэтаў і перакладчыкаў, і ён гаварыў, што самае галоўнае ў перакладзе вершаў — гэта не слова, а настрой, падтэкст, унутраны змест. Чытач павінен перш за ўсё адчуць унутраны сэнс арыгінала. Усё астатняе прыкладзецца».

Адрываючыся ад успамінаў, Купала звярнуўся да Б. Емяльянава:

«Вось табе і прыклад. Сяджу пад бярозамі, чытаю пераклад Багрыцкага, а нады мною, вастраверхія, сэрэбраныя, стаяць мае беларускія таполі».

Глыбока ў сэрцы Купалы заляў пераклад Багрыцкага. Ён ведаў яго напаміны. Іван Дамінікавіч паўтараў знаёмых радкі, а ў голасе чуваць былі боль і смутак. Вогаз крочыў па любай зямлі. Стагналі родныя таполі. У сэрцы паэта нараджаўся новы радкі:

Ачысцім нашы лес і поле
Ад Гітлера, ад яго банды,
Зноў будзем шчасце мець
і волю

у сваіх адноўленых прысадах.

Шумелі над Купалам падмаскоўныя бярозы. І бачыўся паэту час вызвалення. І марылася аб хутэйшым надыходзе гэтага яснага дня.

Цімох ЛЯКУМОВІЧ.

НА ЗЯМЛІ БЕЛАРУСКАЙ

сягненнямі працоўных калектываў нашай шматнацыянальнай Радзімы ў перадаз'ездзускім сацыялістычным спаворніцтве, пашырэнне кантактаў з мясцовымі пісьменнікамі арганізацыямі. У той жа час удзельнікі гэтага незвычайнага транс-кантынентальнага рэйду па нашай краіне будучы трымаць творчую справяздоду перадчытачамі, працоўнымі гарадоў і сёл саюзных рэспублік. Матарыялы, якія будучы сабраны ў час паездкі ўводзіць у спецыяльны зборнік, які з'явіцца на паліцах кнігарні налярэдадні XXV з'езду КПСС.

У складзе першай групы пісьменнікаў: лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР празаік і паэт Дзмітрый Яромін, Герой Савецкага Саюза Уладзімір Карпаў, Надзея Бабенка, Ніна Эсковіч, Віктар Банькін, Юрый Гальперын, Юрый Грачэўскі, Андрэй Кучаев, Уладзімір Матвееў і Віктар Фядотаў. Разам з савецкімі пісьменнікамі ў паездцы прымаюць удзел балгарскія літаратары Нікола Тодараў і Ілія Пехляванав.

У Брэсце пісьменнікі сустракаліся з калектывам электралімбавага заводу, студэнтамі, павывалі ў гасцяў у пагранічнаінаў.

Не менш цікавай была двухдзённая праграма знаходжанія ганаровых гасцей Беларусі ў горадзе-героі Мінску і вобласці. Пісьменнікі азнаёміліся з выдатнымі мясцінамі сталіцы, усіталі кветкі да Вечнага агню Хатыні. У Чэрвеньскім РДК група літаратараў прыняла ўдзел ва ўрачыстым правадах прызыўнікоў у рады Савецкай Арміі. Пісьменнікам-франтавінам Уладзіміру Карпаву, Юрыю Гальперыну, Віктару Фядотава было пра што расказаць будучым воянам.

Вянок з надпісам-прысвятчэннем усіталі літаратары-масквічы ў райцэнтры Мар'іна горка на магілу Героя Савецкага Саюза сержанта Васіля Фёдаравіча Токарава і лётчыка-знішчальніка старшага лейтэнанта Міхаіла Філадэльфава Ермакова, якія загінулі пры вызваленні Савецкай Беларусі.

Цікавымі і смілыстымі былі сустрэчы пісьменнікаў у рыбгасе «Волма» Чэрвеньскага раёна, саўгасе-тэхнікуме «Новае поле» Мінскага раёна, у Мар'інагорскім дзіцячым санаторыі. Паўсюдна пасланцоў Маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі сустракалі кветкамі, цёплымі ўсмешкамі, хлебам-солло.

П. САКОВІЧ.

У КАПЭЛЕ-ХЛЕБАРобы

Новы калектыв мастацкай самадзейнасці з'явіўся ў Барысавскім раёне. Створаны ён пры Хаўхольніцкім сельскім Доме культуры. Адна толькі харавая капэла аб'ядноўвае тут 80 чалавек. Сваё выканаўчае майстэрства дэманструюць наляводцы і жыльляводцы, механізатары і будаўнічы мясцовага калгаса імя Чкалава, сельская інтэлігенцыя.

энтузіяст культуры-асветнай работы Генадзь Міхайлавіч Драгун.

Самодаебная артысты ўключыліся ў падрыхтоўку да раённага агляду сельскай мастацкай самадзейнасці, падрыхтавалі цікавую і разнастайную канцэртную праграму для сваіх землякоў у гонар 58-й гадавіны Вадкага Кастрычніка.

НА ЛЕПШАЕ АФАРМЛЕННЕ

Амаль па ўсіх прамысловых прадпрыемствах Барысавыя працуюць мастацка-афарміцелі. Гэта з іх удзелам абнаўляецца наглядная агітацыя, афармляюцца музеі працоўнай славны, стэндзі, дошкі пазначыкаў, сатырычныя бюлетэні, плакаты на тэхнічныя біяспекі. Асабліва прывабны выгляд маюць ліны на заводках аўтактарнага электраабсталявання. «Ачтагідраўзаматніцель», пластымасваых вырабаў. А на шклозаво-

дзе імя Дзярыжынскага, камбінаце прыкладнага мастацтва дзейнічаюць саветы мастакоў.

З мэтай шырокага абмену вопытам работы ў горадзе рэгулярна праводзяцца семінары мастакоў-афарміцеляў. Яны адбыліся на заводзе аўтактарнага электраабсталявання, шклозаводзе імя Дзярыжынскага.

П. БАРОДКА,
журналіст.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: 220500, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24 61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масваай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-50-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.